

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Jana Zieglerová

**PROGRAM PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO
CHOVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE VE STARÉ VSI**

Olomouc 2016

vedoucí práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 1. června 2016

.....

Zieglerová Jana

Poděkování

Děkuji Mgr. Pavle Vyhnákové, Ph.D. za podnětné rady, lidský přístup, trpělivost a odborné vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat celé rodině a hlavně mému manželovi, který mi byl po celou dobu studia a při psaní diplomové práce oporou.

OBSAH

ÚVOD	5
1RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	7
1.1Formy rizikového chování.....	8
1.2Faktory rizikového chování.....	17
2PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	19
2.1Druhy prevence.....	19
2.2Primární prevence ve školství.....	20
3AKTUÁLNÍ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY.....	27
3.1Programy podporující primární prevenci rizikového chování.....	27
3.2Odborné publikace v oblasti prevence rizikového chování.....	29
4ZÁKLADNÍ ŠKOLA VE STARÉ VSI.....	32
4.1Historie školy.....	32
4.2Charakteristika základní školy v současnosti	34
4.3Dokumenty týkající se prevence.....	35
5PROJEKT PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE VE STARÉ VSI.....	39
5.1Cílová skupina projektu.....	39
5.2Cíle a rámec projektu.....	40
5.3Časový harmonogram projektu	41
6PROGRAM PROJEKTU PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE VE STARÉ VSI	43
6.1Program „Naše škola“	43
6.2Zhodnocení programu.....	83
6. 2. 1Zhodnocení ze strany dětí.....	83
6. 2. 2Zhodnocení ze strany pedagogů	91
ZÁVĚR	95
SEZNAM ZKRATEK	97
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	98
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	104
SEZNAM PŘÍLOH	106

ÚVOD

„Bůh zajisté chce, aby mezi námi byla namísto násilí láska, namísto hádek prostota víry, místo roztržek společná snášenlivost.“

Jan Amos Komenský

Z úvodního citátu vyplývá, že násilí, hádky a nesnášenlivost nepatří k věcem, které by měly mít své místo ve společnosti. Právě společnost je celek, který velkou měrou ovlivňuje názory svých jednotlivých dílků, svých členů a tedy každého z nás. Stejnou možnost ovlivňování některých prvků shledávám i ve školství. Tak jako společnost má i škola, stanoveny určité normy chování. Škola má tedy možnost pozitivně ovlivňovat své žáky i v jejich přístupu k druhým lidem. Pokud jsou tyto normy správně stanoveny a následně dodržovány, mohou mít nesporně kladný vliv na rozvíjení osobnosti žáka.

Téma diplomové práce jsem si vybrala proto, že mne zajímá, jakým způsobem lze účinně reagovat na aktuální problémy, spojené s rizikovým chováním žáků, které jsou podle mého názoru odrazem stavu celé naší společnosti. Působení na žáky základní školy v této oblasti pokládám za možnou nejefektivnější cestu, po které by měl kráčet každý pedagog.

Pokud bych společnost jako celek přirovnala k pyramidě, je zřejmé, že pozitivní ovlivnění jednotlivých dětí, lze považovat za základní kameny této pyramidy. Pevný základ stavby by mohly představovat mezilidské vztahy, jež jsou vzájemně propojeny a hrají důležitou roli v tom, jak pevně a dlouho bude pyramida stát a předávat informace dalším generacím, stejně tak, jako společnost založená na kvalitních mezilidských vztazích, která má funkční systémy.

Hlavním cílem mé diplomové práce je popsat program projektu primární prevence rizikového chování v základní škole ve Staré Vsi, s ohledem na specifika této školy, zhodnotit jeho průběh a dopady v krátkodobém časovém horizontu.

Dílčí cíle diplomové práce jsou:

- vymezit rizikové chování, jeho formy a možné faktory ovlivňující jeho vznik,
- charakterizovat prevenci, její druhy a primární prevenci ve školství,
- popsat aktuální stav řešené problematiky,
- charakterizovat historii a současnost vybrané školy včetně dokumentů týkajících se prevence,
- prezentovat projekt primární prevence rizikového chování.

Splnění dílčích cílů je nezbytné pro dosažení hlavního cíle.

Diplomová práce se skládá z šesti kapitol. V úvodní části se pojednává o teoretických poznatcích z oblasti primární prevence rizikového chování. Definuje rizikové chování, popisuje jeho formy a faktory, které mají vliv na jeho vznik. Druhá kapitola se zabývá prevencí, jejím členěním a primární prevencí ve školství. Následuje kapitola, v níž je zmiňován aktuální stav řešené problematiky. Jsou uvedeny realizované programy z dané oblasti a předloženy vybrané odborné publikace některých autorů zabývajících se prevencí rizikového chování.

Praktická část diplomové práce ve třetí kapitole charakterizuje obec Stará Ves a základní školu v obci. Popisuje historii a současnost školství v obci a jsou uvedeny dokumenty školy, jež jsou zaměřené na primární prevenci rizikového chování žáků. Dále popisuje školní vzdělávací program a minimální preventivní program dané základní školy. V kapitole páté je popsán realizovaný projekt primární prevence rizikového chování v základní škole ve Staré Vsi a jeho součásti, nutné k realizaci. Jedná se o definování cílové skupiny, cílů a rámce programu spolu s časovým harmonogramem programu. Poslední kapitola je zaměřena na praktické provádění konkrétního programu projektu primární prevence rizikového chování v praxi. Zde je detailně popsána struktura a podrobný popis realizace preventivního programu na téma „Naše škola“. Následně kapitola hodnotí uvedený program primární prevence rizikového chování. Ze závěrů zhodnocení programu lze očekávat posouzení efektivity jednotlivých částí programu primární prevence a zároveň možné odhalení rizikového chování žáků školy.

1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Rizikové chování z angl. „*risk behavior*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 248) označuje nebezpečné chování skupiny jedinců. Z pohledu pedagogických věd je jako možná riziková skupina vnímána skupina dětí, žáků a mládeže (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 248). U této populační skupiny nejčastěji dochází ke třem druhům rizikového chování. Jedná se o zneužívání návykových látek, rizikové chování v reprodukční oblasti a rizikové psychosociální chování. Do skupiny rizikového psychosociálního chování jsou řazeny poruchy chování, agresivita, deprese až sebevražedné jednání, školní neprospěch nebo nedokončení školní docházky.

Rizikové chování je takové chování, u něhož lze prokázat jeho vliv na nárůst zdravotních, sociálních a výchovných rizik pro společnost nebo jedince. Riziko představuje situace či aktivity, kdy je pravděpodobná vysoká míra nebezpečí, neúspěchu či ztráty. Jsou to vzorce chování, které ve svém důsledku způsobují „*prokazatelný nárůst výchovných, zdravotních, sociálních a dalších rizik pro jedince nebo společnost*“ (Miovský a kol., 2010, s. 24). Rizikového chování bylo dříve označováno jako sociálně patologické jevy. Toto zastaralé označení je stále používáno v některých legislativních dokumentech, které jsou v současné době platné. Sociálně patologické jevy představují chování jedince, mezi jehož znaky řadíme nezdravý životní styl, nedodržování či překračování sociálních norem, předpisů, zákonů a etických hodnot. V konečném důsledku toto chování vede k poškození zdraví jedinců. Sociálně patologický jev „*není nahodilý, ale má svou genezi, dynamiku, příčiny, důsledky*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 9).

V sociálních vědách je rizikové chování označováno jako chování problémové, vyznačující se překračováním sociálních norem, jež jsou obecně přijímány většinou společností. Prevence rizikového chování představuje různé formy vzdělávacích, výchovných, sociálních, zdravotních a ostatních zásahů. Cílem těchto zásahů je předcházet výskytu rizikového chování, zamezovat jeho dalšímu vývoji, mírnit vzniklé situace a projevy rizikového chování. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) vydalo klasifikaci rizikového chování, jež je zpracováno ve Standardech kvality programů prevence. Oblast prevence rizikového chování je v „*kompetenci oddělení prevence a speciálního vzdělávání/odbor vzdělávání*“ (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních [online], 2010).

Chris Kyriacou řadí k nejčastějším typům nevhodného chování žáků, které uvádějí učitelé především „*nadměrné mluvení, verbální a neverbální hlučnost, nepozornost, nesoustředěnost, samovolné opouštění pracovního místa a pozdní příchody do hodin.*“ Vážnějšími důvody špatného chování žáků jsou slovní agrese k jiným dětem, vulgární vyjadřování, drzost, neposlušnost a pohrdání autoritou (Kyriacou, 2007, s. 84).

1. 1 Formy rizikového chování

Z hlediska MŠMT je nutné předcházet rozvoji rizik, které by mohly směřovat k těmto rizikovým projevům v chování dětí a mládeže. Jedná se o:

1. „*Interpersonální agresivní chování – agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie;*
2. *delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejerství, a další trestné činy a přečiny;*
3. *záškoláctví a neplnění školních povinností;*
4. *závislostní chování – užívání všech návykových látek, netolismus, gambling;*
5. *rizikové sportovní aktivity (prevence úrazů);*
6. *rizikové chování v dopravě (prevence úrazů);*
7. *spektrum poruch příjmu potravy;*
8. *negativní působení sekt;*
9. *sexuální rizikové chování.*“

(Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018 [online], 2013).

Miovský a kol. (2012) v užším pojetí člení rizikové chování do sedmi základních skupin:

1. „*Záškoláctví,*
2. *šikanu a extrémní projevy agrese,*
3. *extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,*
4. *rasismus a xenofobii,*
5. *negativní působení sekt,*
6. *sexuální rizikové chování,*
7. *závislostní chování.*

V širším pojetí je klasifikace doplněna o dvě skupiny rizikového chování:

8. *okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte,*

9. *spektrum poruch příjmů potravy“ (Miovský a kol., 2012, s. 109).*

Dále se budeme podrobněji zabývat jednotlivými skupinami rizikového chování tak, jak jsou uváděny a rozděleny podle Miovského a kol.

Záškoláctví

Záškoláctví patří do poruch chování, kdy se žák opakovaně, bez souhlasu zákonných zástupců, nedostavuje do školy. Žák záměrně zanedbává školní docházku a tím porušuje školní řád (Miovský a kol., 2010, s. 75). Jedním z hlavních důvodů je nedostatečná funkce rodiny. To má za následek *„nedostatečný systém potřebných návyků, malý smysl pro odpovědnost a omezený vztah k autoritě“* (Kusák, Dařílek 1998, s. 201).

Šikana

Šikana patří v současné době k nejzávažnějšímu rizikovému chování ve škole. Šikana je součástí vědního oboru zvaného viktimologie, jež se zabývá chováním vytvářejícím z někoho oběť. Slovo šikana pochází z francouzského *„chicane, což znamená zlomyslné týrání, sužování, pronásledování, obtěžování“* (Bendl, 2005, s. 26). Jedná se o psychické, fyzické či kombinované ponižování slabších jedinců silnějšími. Cílem šikany je ublížit nebo zastrašit jiného člověka. Základní typy šikany jsou slovní a fyzická agrese, rozkazy, krádeže a ničení věcí.

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování definuje šikanování ve škole jako *„chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit“* (Bendl, 2005, s. 27).

Projevy šikany se dělí podle viditelnosti, podle míry nutné aktivity obětí a podle formy útoků. Vývoj šikany je členěn do pěti fází, jde o zrod ostrakismu, postoj skupiny k šikanování, vytvoření jádra, přijetí norem agresorů většinou a dokonalá šikana čili totalismus. Šikanu radíme mezi poruchy chování, jde o poruchu v procesu socializace. V oblasti šikanování je aplikovaná prevence primární a sekundární.

V dnešní době se setkáváme s kyberšikanou, což je „šikana prováděná prostřednictvím digitálních médií, kam řadíme zejména mobilní telefony, internet, sociální sítě“ (Jindrová, 2015, s. 8).

Cílem této šikany je někomu ublížit prostřednictvím moderních technologií ve virtuálním světě. Na rozdíl od reálného světa mohou lidé ve světě virtuálním vystupovat anonymně.

Stále více se vyskytuje ekonomická šikana, která je ovlivněna sociálně- ekonomickou situací rodin. Tento druh šikany orientovaný na oblast edukace a úzce souvisí s pojmem sociální znevýhodnění. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 16, odstavec 4, říká: „*Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.*“

Primární prevence rizikového chování spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, spolupráce dětí, rodičů, veřejnosti a školy. Ve školním prostředí se předchází prvotnímu vzniku šikany. Zde se projevuje pozitivní vliv celoškolských setkání, přítomnost školního parlamentu a třídní samosprávy. Sekundární prevence bývá uplatňována tam, kde již k šikaně došlo. Cílem je, aby se situace neopakovala. V této situaci musí být provedena včasná diagnostika, vyšetření šikany a následná pedagogická opatření. Terciární prevence by měla být prováděna na speciálních pracovištích, jež by následně pracovala s agresorem a obětí.

Extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě představují zvýšené riziko tehdy, pokud jedinec překračuje své fyzické síly, možnosti a záměrně sebe nebo ostatní vystavuje zvýšenému riziku poškození zdraví či ohrožení života. Do této skupiny rizikového chování řadíme zároveň ohrožování ostatních osob (Miovský a kol., 2010, s. 76).

Extrémní projevy agrese

Slovo agrese má původ v latinském „*aggredi*“, což znamená útočení či nepřátelství (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 58).

Extrémní projevy agrese patří k projevům rizikového chování, které mají vzrůstající tendenci. Agrese je vymezována jako „*forma destruktivního chování jedince, které směřuje k poškození jiného jedince*“ (Kusák, Dařílek, 1998, s. 214).

Agrese se dělí do čtyř základních stupňů:

- agrese realizovaná jen v myšlenkách,
- agrese realizovaná jen verbálně,
- agrese realizovaná směrem k předmětům,
- agrese realizovaná fyzicky vůči jinému člověku (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 58).

Agresivní chování má záporný vliv na socializaci a vývoj osobnosti. Agresivní chování je důsledkem frustrace, kdy jedinec není schopen překonat problémy při uspokojování své potřeby. Mezi faktory ovlivňující agresivní chování patří pohlaví jedinců, vliv prostředí a hromadných komunikačních prostředků (Kusák, Dařílek, 1998, s. 214).

Základní dělení agresivního chování

- *Reaktivní* agresi ovlivňuje temperament člověka a provází ji afekt vzteku.
- *Instrumentální* agrese slouží jako nástroj k dosažení cíle.

Dělení agresivního chování podle použitých prostředků

- *Fyzická* agrese způsobuje druhému člověku bolest.
K tomuto druhu agrese je využívána část těla nebo různé druhy předmětů či zbraní.
- *Verbální* agrese druhému člověku ubližuje či jej poškozuje psychicky.
Jedná se o útok na druhého člověka pomocí slov.

Dělení agresivního chování podle svého cíle

- *Přímá* agrese je cílená na svůj objekt.
 - *Nepřímá* agrese se zaměřuje na předmět oběti, který pro ni má nějakou hodnotu.
 - *Autoagresivní* jednání je zaměřené vůči vlastní osobě.
 - *Heteroagresivní* jednání je zaměřené na okolí, např. druhé jedince, zvířata, předměty.
- (Kusák, Dařílek, 1998, s. 215).

Rasismus a xenofobie

Rasismus je nenávistný postoj k člověku nebo národu z důvodu jeho příslušnosti k jiné rase (Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013, s. 18).

Extremisté vystupují proti základním právům a svobodám druhých lidí. Extremistické skupiny lze dělit na skupiny pravicové, levicové, etnicko-regionální a environmentální. Pravicové skupiny potlačují svobodu některých lidí. Mezi pravicové skupiny řadíme např. Skinheads a Národní odpor. Levicové skupiny dávají přednost rovnosti všech lidí na úkor svobody jedinců. Mezi levicové skupiny patří např. Redskins, Sharpkins a Punks. Etnicko – regionální skupiny izolují etnika či regiony. Enviromentální skupiny upřednostňují subjektivní názory na zájmy přírody, které mají přednost před svobodou lidí.

Xenofobie z řeckého slova „*xénos*, tj. cizí, cizinec“ (Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013, s. 19). Xenofobie představuje nepřiměřené, nadměrné obavy z cizinců, z neznámých lidí či lidí a strach ze všeho cizího. Antisemitismus představuje rasovou nesnášenlivost vůči Židům. Intolerance je nerespektování a nesnášenlivost vůči jiným osobám (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních [online], 2010).

Rasové a etnické otázky v oblasti vzdělávání se snaží řešit multikulturní výchova, jejímž prostřednictvím se usiluje o pozitivní ovlivňování postojů jedinců k příslušníkům jiných kultur (Průcha, 2000, s. 167).

Negativní působení sekt

Negativní působení sekt je nežádoucí působení různých forem lidského společenství. Patří sem sekty, kulty, hnutí a nová náboženství. Náboženská společenství, jež jsou odborně zvaná „nová náboženská hnutí“ vznikají s cílem „*přinést do společnosti nové duchovní impulsy a inovovat její duchovní život*“ (Vojtíšek, 2015, s. 6).

Uvnitř společnosti a její širší kultury vznikají její odlišné články, jež jsou označovány jako subkultury. Subkultura je společenství lidí, které je typické svými specifickými znaky „*uvnitř širšího kulturního rámce, do něhož patří*“ (Buryánek, 2005, s. 143). Specifickými znaky jsou symboly, zvyky, vzhled a chování příslušníků těchto subkultur.

Často se jedná o mladé lidi, kteří se chtějí svými hodnotami a životním stylem distancovat od ostatních členů většinové společnosti. Do skupiny subkultur jsou řazeni např. představitelé hippies, skinheads a punku.

Pojem sekta může mít několik významů. Odvozením z latinského „*secta*“ se jedná o učení nebo školu. Další možností je odvození od latinského „*sequi*“, což je chápáno jako následovat či sledovat. V dnešní době pojem sekta označuje skupiny vyčleňující se z celku společenského. Sekty lze rozdělit do různých skupin. Sekty náboženské, kam spadají sekty okultistické a magické.

Další skupinou jsou sekty náboženství Východu, sekty psychoterapeutické scientologie, a dále sekty křesťanské, mezi které řadíme například Svědky Jehovovi. Členství v sektách ovlivňuje samostatnost jedince, vede ke změnám v jeho osobnosti a deformuje myšlení jedince. Členy sekt se nejčastěji stávají lidé ve věku 13 až 23 let.

Riziko negativního vlivu lze ovlivnit poskytováním informací o společenství, zdravou sebedůvěrou a sebehodnocením, hodnotovou orientací člověka, zdravým životním stylem a zvyšováním stupně osobnostní, emocionální a sociální vyzrálosti jedince.

Hnutí je společenství, v jehož čele stojí jednotlivec nebo skupina. V konečném důsledku může dojít ke zneužití hnutí ve svůj osobní prospěch, ale to je pouze jedna z možných variant. Další možnou variantou, ve vztahu k problematice hnutí, je pozitivní poslání těchto společenství. Z uvedeného tedy vyplývá, že ne každé hnutí musí být zneužito či využíváno k nežádoucím a rizikovým formám chování.

Kult označuje skupinu lidí, jež uctívá nějakou ideologii, osobu, zvíře či věc. Pojem pochází z latinského „*cultus*“, jež značí uctívání. Kulty se vyznačují standardizovanými komplexy úkonů a obřadů určující chování jedince i kolektivu.

Některá Nová náboženství jsou, v České republice evidována v Rejstříku právnických osob podle zákona č.3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

Sexuální rizikové chování

Sexuální rizikové chování představuje předčasné zahájení sexuálního života, střídání sexuálních partnerů a nechráněný pohlavní styk. Důsledkem takového chování je riziko pohlavních onemocnění, předčasné mateřství a rodičovství. Do této skupiny rizikového chování spadá také kombinace různých rizikových projevů, což je sloučení užívání návykových látek a nechráněný sex (Miovský a kol., 2010, s. 77).

Závislostní chování

Závislostní chování je podle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize, která je v České republice platná od roku 1992, popisováno jako skupina „*fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenomenů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 74). Závislost je charakteristická neschopností být bez něčeho. Adiktologie je věda zabývající se závislostním chováním. Rozlišuje se drogová a nedrogová závislost.

Pojem drogová závislost se používá již od roku 1969 a v témže roce jej Světová zdravotnická organizace popsala jako „*duševní stav periodické nebo chronické intoxikace, která škodí jednotlivci i společnosti*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 78). Tento stav vyvolává droga, která je užitá opakovaně. Závislé užívání drog lze charakterizovat jako pravidelné a stálé, udává životní styl a způsobuje jedinci závažná tělesná, psychologická a sociální poškození (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013- 2018 [online], 2013). Uvádí se několik druhů závislostí podle „*zneužívané drogy, stupně závislosti, průběhu otravy, zdravotních a sociálních důsledků*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 60).

Drogy se dělí na přírodní či syntetické a měkké či tvrdé. Mezi drogy se řadí např. nikotin, alkohol, opium, heroin, kokain, crack, amfetamin, metamfetamin, pervitin, extáze, LSD, hašiš, marihuana, hypnotika a sedativa (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 73). Závislostí na drogách se zabývá toxikomanie.

Nedrogové závislosti představují touhy jedince po něčem a ovlivňují jeho osobnost. Patří sem např. závislost na internetu, počítačových hrách, výherních automatech, mobilních telefonech, televizi, sexu, nakupování a na práci (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 112).

Okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, z anglického Child Abuse and Neglect (dále jen syndrom CAN) patří v současné době k aktuálním tématům naší společnosti. Aktuálnost tohoto tématu dokládají dostupná statistická data, jež uvádějí vzrůstající výskyt násilí spáchaného na dětech v České Republice. Nejvyšší výskyt syndromu CAN je evidován u dětí, jež spadají do věkové kategorie 6 až 15 let (Vaničková a kol., 2009, s. 7).

V roce 1992 Zdravotnická komise rady Evropy definovala syndrom CAN jako „*jakékoli nenáhodné jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, které je v dané společnosti odmítané a nepřijatelné, které poškozuje tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, popř. způsobuje jeho smrt*“ (Kalibová, Kaliba, 2014, s. 11).

Rozlišuje se pět základních forem syndromu CAN, a to fyzické týrání, psychické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání a specifické formy syndromu CAN.

Fyzické týrání

Fyzické týrání představuje tělesné ubližování dětem, jež způsobuje fyzické utrpení. Jedná se o všechny druhy násilí na dětech, které mohou vést k ublížení na zdraví, nebo dokonce ke smrti.

V souvislosti s fyzickým týráním je někdy tělesný trest uváděn a řazen mezi práva rodičů, jimi využívaných za účelem výchovy. Tělesný trest se stává fyzickým týráním tehdy, dojde-li k trestání pomocí předmětu nebo v případě směřuje-li bití na citlivá místa těla, a pokud zůstanou po ranách jakékoli stopy na těle dítěte.

Tělesné týrání je úzce spojeno se zvýšenou a nevládnutou agresí pachatele proti dítěti, které není schopné se bránit. Rozlišuje se tělesné týrání spontánní prvoplánové a tělesné týrání plánované. Spontánní tělesné týrání bývá ovlivňováno užitím alkoholu či návykové látky. Opakem je jednání plánované, jehož typickým znakem je předem daný záměr, ublížit dítěti.

Do skupiny fyzického týrání je řazen také syndrom třesení. Tento syndrom představuje situace, kdy dojde k závažným zraněním „*především dětí kojeneckého věku způsobené nadměrným třesením s dítětem*“ (Kalibová, Kaliba, 2014, s. 16).

Psychické týrání

Psychické týrání je takové chování k dětem, které má špatný vliv na jejich citový vývoj a zároveň má špatný vliv na rozvoj mezilidských vazeb.

Uvádí se aktivní a pasivní forma psychického týrání. Aktivní forma psychického týrání zahrnuje slovní útoky, ponižování a zesměšňování. Pasivní forma psychického týrání zahrnuje nezájem o dítě.

Sexuální zneužívání

Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte z anglického Child Sexual Abuse je jedna z forem syndromu CAN. Patří sem sexuální násilí na dětech, jež vede k sexuálnímu uspokojení pachatele.

Sexuální zneužívání se dělí podle míry kontaktu na kontaktní (dotykové), bezkontaktní (bezdotykové) a komerční. Sexuální zneužívání komerčního typu má tři formy, a to obchodování s dětmi, dětská prostituce a dětská pornografie (Kalibová, Kaliba, 2014, s. 21).

Zanedbávání

Zanedbávání způsobuje ve vývoji dítěte závažné problémy, které jsou zapříčiněny nedostatečnou péčí rodičů o děti. Při neuspokojování potřeb dítěte lze rozlišit zanedbávání tělesné, citové a zanedbávání ve výchově a vzdělávání.

Specifické formy

Münchhausenův syndrom v zastoupení se řadí mezi specifické formy syndromu CAN. Rodiče u svého dítěte vymýšlejí příznaky nemoci, aby bylo dítě neustále vyšetřované a umístřované ve zdravotnickém zařízení. Na okolí rodič působí starostlivě, ale jeho cílem je získat pozornost okolí i za tu cenu, že své dítě poškozuje. V českém prostředí bývá tato forma označována jako Syndrom barona Prášila (Kalibová, Kaliba, 2014, s. 26).

Další specifickou formou je druhotné ponižování, kam lze zařadit systémové týrání a sekundární viktimizaci. Systémové týrání je týrání systémem, který vznikl na ochranu dítěte. Jedná se o nevhodnou činnost institucí. K sekundární viktimizaci dochází při vyšetřování syndromu CAN, a to zvýšenou psychickou zátěží u vyšetřovaných dětí. Organizované týrání a zneužívání dětí je výsledkem určité obchodní transakce, kdy jednou z obchodních stran je organizovaná skupina lidí.

Poslední specifická forma syndromu CAN spadá do náboženské oblasti a je označována jako rituální zneužívání a týrání. Hlavní úlohu zde hrají sekty a jimi prováděné obřady (Kalibová, Kaliba, 2014, s. 27).

Spektrum poruch příjmů potravy

Spektrum poruch příjmů potravy je oblastí, do nichž spadá mentální anorexie a mentální bulimie. U těchto poruch je typická neschopnost člověka udržet si normální, zdravou váhu. Obě poruchy se vyskytují u žen i u mužů. U žen se vyskytují častěji (Plhánková, 2003, s. 327).

Mentální anorexie představuje onemocnění, jehož podstatou je vyhladovění sebe samého. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize je to „*porucha vyvolaná úmyslným snižováním váhy, kterou si způsobuje postižený sám tím, že se vyhýbá většině jídel a užívá další způsoby snižování váhy*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 38).

Mentální bulimie je další z poruch příjmu potravy a vyznačuje se střídavě přejídáním a hladověním. Toto kolísání je typickým příznakem. Projevuje se souborem příznaků, jež se opakují. Představuje „*záchvaty přejídání velkými dávkami jídla během velmi krátké doby s nutkavou touhou potlačit důsledky vyprovokovaným zvracením, užívání klystýrů a obdobím hladovění*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 71).

Porucha postihuje převážně dospívající dívky ve věku 16 až 25 let. K nejrizikovějším faktorům vzniku patří negativní sebehodnocení a perfekcionismus. Psychogenní přejídání „*narušuje zdraví tělesné i duševní a při dlouhodobém průběhu může vést k jiným poruchám příjmu potravy nebo k obezitě*“ (Papežová, Hanušová, 2012, s. 8).

1.2 Faktory rizikového chování

Vznik rizikového chování mohou ovlivňovat rizikové faktory, mezi něž patří:

- osobnost dítěte,
- rodina,
- vrstevnická skupina,
- škola,
- společnost.

Osobnost dítěte

Osobnost je pojem charakterizující jedinečnost každého člověka. Nakonečný říká, že osobnost je „*produkt jakési vnitřní organizace duševního života člověka*“ (Nakonečný, 2004, s. 500). Osobnost je neustále ovlivňována zevnitř i z vnějšku. Představuje určitý „*celek, který se v čase a prostoru trvale vyvíjí a mění*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 148).

Chování jedince a jeho individualita ovlivňuje možnost vzniku rizikového chování. Mezi faktory vzniku rizikového chování jsou řazeny poruchy chování, hyperaktivita, nedostatečné sociální dovednosti, špatné sebehodnocení, nepřiměřené zvládnání svých negativních emocí, neurózy, agrese, citové deprivace, stavy úzkosti, strachu, hněvu a stresu (Valentová a kol., 2013, s. 95).

Rodina

Rodina představuje první sociální skupinu, se kterou se jedinec setkává, a první místo, kde mu jsou předávány základní poznatky ze života, které bude potřebovat v průběhu života svého. Hlavní význam rodiny je v tom, že „*vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 248).

Rodina je považována za společenství, kde má každý její člen určitou funkci. Členové rodiny mezi sebou komunikují osobně, mají mezi sebou úzké osobní vztahy a mají společná pravidla pro dosahování společných cílů (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 164).

Každá rodina by měla plnit určité funkce, které jsou nezbytné pro její správné fungování. Může docházet k situacím, kdy funkční rodina řeší problémy a ty se mohou projevit v chování dítěte.

Další nevhodné projevy v chování dětí mohou být způsobeny tím, že dítě žije v problémové, dysfunkční nebo afunkční rodině. Rodina je rizikovým faktorem tehdy, pokud nevytváří dostatek kladných vzorů, neprojevuje zájem o dítě, přetěžuje jej či způsobuje jeho traumatizování (Helus, 2007, s. 164).

Vrstevnická skupina

Vrstevnická skupina je seskupení lidí, které má důležitou úlohu při socializaci dítěte. Záleží na postavení dítěte ve skupině. Vrstevnická skupina může svému členovi poskytnout ochranu a mít na něj kladný vliv.

Může mít naopak i negativní vliv, projevující se pro-rizikovým chováním ve skupině. Mezi vrstevnické skupiny s negativním vlivem řadíme gangy (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 342). Vztahy ve vrstevnických skupinách umožňují jedincům sdílení názorů, pocitů a vzorců chování (Kalina a kol., 2003, s. 307).

Škola

Školu lze definovat jako „*místo určené pro organizované vzdělávání, společenskou instituci pro řízenou edukaci, organizaci s právní subjektivitou, společenství lidí a specifické kulturní prostředí pro setkávání generací*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 297). Škola je společenské zařízení, kde probíhá vzdělávání a socializace dětí a mládeže.

Mezi rizikové faktory vzniku rizikového chování na úrovni školy patří neefektivní program primární prevence, tolerance záškoláctví a ostatních forem rizikového chování, nepříznivé klima školy, neúspěch žáka ve škole a nedostatečná spolupráce mezi školou a rodinou (Valentová, 2013, s. 101).

Společnost

V makrosociálním významu je společnost prostředí tvořené lidmi, v němž probíhá život jedince. Existuje úzké propojení mezi tím, jak společnost ovlivňuje jedince a naopak, jak jedinec ovlivňuje společnost. Ve vztahu k rizikovému chování jsou důležité normy a hodnoty chování ve společnosti. Negativní vliv má špatná ekonomická a sociální situace ve společnosti. Mezi jednotlivými rizikovými faktory existuje velice úzké propojení a vzájemná interakce, a proto je nutné na tyto faktory nahlížet komplexně.

Shrnutí

Vymezili jsme pojem rizikové chování, jeho původ, vývoj a význam. Podrobně jsme popsali vybrané formy rizikového chování a možné faktory jejich vzniku. Nyní se zaměříme na prevenci rizikového chování.

2PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Prevence je definována jako „*soubor opatření zaměřených na přecházení nežádoucím jevům*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 219). Slovo prevence pochází z latinského slova „*praevenire*“ a znamená včasnou obranu, ochranu nebo opatření provedená předem. Prevence čili ochrana je definována jako opatření vedoucí k předcházení nežádoucích jevů, nehod, úrazů a nemocí. Význam pojmu prevence rizikového chování představuje všechna opatření, která směřují k „*předcházení a minimalizování jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledků*“ (Miovský a kol., 2012, s. 107).

Primární prevence rizikového chování je nestejnorodý soubor rozličných přístupů a zákroků. Důležité je brát v úvahu mezioborovou povahu primární prevence rizikového chování. Mezi obory ovlivňující tuto problematiku řadíme například pedagogiku, psychologii, sociologii, lékařství a další.

Prevence se všeobecně snaží minimalizovat rizikové chování a jeho dopady. Tato snaha je charakterizována tím, že v konečném důsledku sleduje ochranu zdraví jedinců. Světová zdravotnická organizace definuje zdraví jako „*stav vyvážené tělesné, duševní a sociální pohody, nikoliv pouze nepřítomnost nemoci nebo vady*“ (Kalina a kol., 2003, s. 276). Kapitola je dále zaměřena na jednotlivé druhy prevence a na primární prevenci ve školství.

2.1Druhy prevence

Primární prevence (Primary Prevention) se snaží zabránit vzniku nežádoucích jevů tam, kde k těmto situacím ještě nedošlo. Jde o opatření zaměřená na obecnou populaci nebo její části. Primární prevence má za cíl „*předejít problémům a oddálit první výskyt rizikového chování*“ (Valentová a kol., 2013, s. 44). Jejím obecným cílem je, aby u jedince vůbec nedošlo k poruše zdraví.

Primární prevence je dále dělena na prevenci nespecifickou a specifickou. *Nespecifická* primární prevence se zaměřuje na podporu přijatelných forem chování ve společnosti. Jedná se o všechny činnosti, jež rozvíjí zdravý životní styl. Do této kategorie řadíme především volnočasové aktivity a programy.

Naproti tomu *specifická* primární prevence je zaměřena na konkrétní riziko. Jde o činnosti, jež mají konkrétní cíl a ovlivňují cílové skupiny, kde lze očekávat možnost vzniku rizikového chování.

Cílové skupiny zde představují menší skupiny dětí a mládeže. „*Jedná se o cílené interaktivní programy s jasně definovanou cílovou skupinou*“ (Valentová a kol., 2013, s. 44). U těchto programů je charakteristická motivace k formování vlastních názorů a postojů, motivace k předávání vlastních zkušeností a zvládání stresových situací.

Specifická primární prevence je dále členěna na všeobecnou, selektivní a indikovanou.

- *Všeobecná* primární prevence ovlivňuje celou populaci nebo velké skupiny populace. Specifické rizikové skupiny zde nejsou zohledňovány.
- *Selektivní* primární prevence pracuje s ohroženými skupinami, kde je pravděpodobné zvýšené riziko vzniku nežádoucího chování.
- *Indikovaná* primární prevence je zaměřena na jedince vykazujícího prvky rizikového chování.

Sekundární prevence (Secondary Prevention) odhaluje nežádoucí jevy a pracuje s nimi v prvních fázích jejich vzniku. Snaží se ovlivnit rizikovou skupinu zvláště vystavenou negativním jevům. Pomáhá jedincům, u kterých se již projevilo rizikové chování.

Terciární prevence (Tertiary Prevention) se snaží zamezit dalším problémovým situacím, když už rizikové chování vzniklo. Snaží se o předcházení zdravotních nebo sociálních poškození (Mioviský a kol., 2010; Hutýrová, 2013).

2.2 Primární prevence ve školství

V České republice primární prevenci rizikového chování ve školách a školských zařízeních cíleně uvádí do souladu MŠMT. Nejdříve si představíme základní školu, zmíníme funkci MŠMT a dokumenty z oblasti prevence rizikového chování žáků. Následně charakterizujeme jednotlivé části minimálního preventivního programu a popíšeme vrstevnické programy.

Základní škola

Základní škola je instituce, ve které děti zahajují povinnou školní docházku. V České republice se základní škola skládá ze dvou stupňů. Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání (dále jen ISCED) rozlišuje několik stupňů vzdělávání.

První stupeň ISCED 1 jako stupeň primární a stupeň druhý ISCED 2 jako nižší sekundární. Základní škola v České republice bývá ukončena po devítileté docházce, což je podmínkou k přechodu do vyššího středního vzdělávání ISCED3. Základní škola poskytuje základní všeobecné vzdělávání.

Cíle základního vzdělávání jsou specifikovány tak, že škola se snaží vést žáky k tomu, „*aby si osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění*“ (Zákon č.561/2004 Sb., § 44 [online], 2015).

Základní škola je institucí, fungující na základě dokumentů MŠMT a je povinna dodržovat předepsaná kritéria, tedy i kritéria plnění primární prevence rizikového chování. Jedná se o zákony, aktuální vyhlášky, metodické pokyny, krajské preventivní koncepce a obecní program prevence. Tyto dokumenty předkládají záměr MŠMT, kraje a obce v dané oblasti na určité období (Valentová a kol., 2013, s. 59).

Role Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

MŠMT je pověřeno zastávat v České republice funkci hlavního koordinátora v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže. Hlavním důvodem je výrazná možnost formování osobnosti dětí a mládeže v období školního vzdělávání. MŠMT má v oblasti primární prevence za úkol zpracovat koncepci na dané období v oblasti legislativní a metodické, zajistit finanční prostředky, rozvíjet spolupráci mezi resorty, kraji a s odbornou veřejností (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních [online], 2010).

Stěžejním dokumentem v uvedené oblasti ve školách a školských zařízeních je zákon č.561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, kde je uvedena povinnost vytvořit podmínky „*pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování*“ (Zákon č.561/ 2004 Sb., §29, od. 1 [online], 2015). Kurikulum v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v České republice je koncipováno v horizontální a vertikální soustavě.

Horizontální soustava představuje spolupráci MŠMT a ostatních resortů, jejichž činnost zasahuje do zmíněné oblasti.

Jedná se o Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo obrany a Ministerstvo financí. Výbor pro koordinaci primární prevence pracuje v oblasti primární prevence rizikového chování jako poradní orgán. Mezi nadresortní orgány, s nimiž MŠMT spolupracuje, patří Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky Úřadu vlády České republiky a Republikový výbor pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra.

Vertikální soustava je zastřešena MŠMT, které zde zajišťuje koordinaci mezi krajskými školskými koordinátory prevence (pracovníci krajských úřadů), metodiky prevence (pracovníci pedagogicko – psychologických poraden) a školními metodiky prevence (pracovníci škol nebo školských zařízení). Vertikální soustava se prolíná úrovní státní, samosprávou a místní úrovní. Poradní činnost ve vertikální soustavě má Výbor krajských školských koordinátorů prevence.

Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013- 2018 (dále jen Strategie) je dokument vycházející z národních dokumentů. K těmto dokumentům patří Národní strategie protidrogové politiky a Strategie prevence kriminality. Specifikace a rozvržení splnění jednotlivých krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých cílů Strategie bývá zpracováno v Akčním plánu MŠMT.

Zdrojem informací z praktické realizace činností v oblasti primární prevence rizikového chování jsou data od krajských koordinátorů, metodiků prevence, odborníků v dané oblasti a výsledky činnosti České školní inspekce. Tyto informace jsou využívány jako aktuální zdroje v oblasti primární prevence rizikového chování a ovlivňují obsahy dokumentů zabývajících se primární prevencí rizikového chování (Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013- 2018 [online], 2013).

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice

MŠMT vytvořilo v roce 2001 národní kurikulum Národní program rozvoje vzdělávání tzv. Bílou knihu, jež je výchozím dokumentem pro zpracování rámcových vzdělávacích programů. V dokumentu jsou stanoveny obecné a dílčí cíle školského vzdělávání, jejichž součástí je oblast primární prevence rizikového chování (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice [online], 2001).

Rámcové vzdělávací programy

Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) „*vymezují cílové zaměření vzdělávání na daném stupni vzdělávání a očekávané výstupy.*

Charakterizují je priority, cíle, klíčové kompetence a obsah v širších oblastech“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 241). V RVP základního vzdělávání je zakotvena mimo jiné povinnost zajistit podmínky pro bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů.

Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) je školní kurikulum konkrétní školy, které vychází z RVP a je do něj zakomponována problematika primární prevence rizikového chování. Toto kurikulum je přizpůsobené lokalitě a specifikům regionu, ve kterém se škola nachází. Zpracovává jej škola nebo školského zařízení a zveřejňuje jej na přístupném místě (Zákon č.561/2004 Sb., §5, [online], 2015).

Školní preventivní program

Školní preventivní program (dále jen ŠPP) je dlouhodobý program dané školy v oblasti primární prevence rizikového chování a je součástí školního vzdělávacího programu. Má stanoveny dlouhodobé i krátkodobé cíle a je přizpůsobený sociálním, kulturním a politickým aspektům. Další ovlivňující faktor je struktura školy, kde je realizován. ŠPP je podkladem pro zpracování minimálního preventivního programu (Miovský a kol., 2010, s. 101).

Minimální preventivní program

Minimální preventivní program (dále jen MPP) vychází z platných školských dokumentů pro oblast primární prevence rizikového chování. MPP definuje Metodický pokyn MŠMT jako dokument školy *„zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti“* (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních [online], 2010).

Minimální preventivní program by se měl skládat ze tří základních částí, kdy **první část** zahrnuje soubor pravidel pro zvýšení bezpečnosti žáků ve škole a na školních akcích.

Pravidla pro zvýšení bezpečnosti žáků ve škole a na školních akcích jsou zakotvena ve školním řádu. Škola může mít vypracované manuály k různým školním akcím, kde jsou specifikovány možnosti vzniku rizikového chování a jejich předcházení.

Druhou částí programu je souhrn činností zaměřující se na rozvoj životních dovedností (life-skills). Dovednosti pro život jsou určité schopnosti jedince, které mu pomáhají přizpůsobit se změnám a zvládat běžné problémy každého dne.

Pomáhají člověku vnímat vlastní činnost a úzce souvisí s hodnotami a postoji jedince. Dovednosti pro život jsou pro každého z nás nesmírně důležité především proto, že se odrážejí v našem chování, a proto úzce souvisí s prevencí rizikového chování.

Jde o dovednosti umožňující jedinci „*přijmout svoji sociální odpovědnost a úspěšně zvládnout požadavky, očekávání a potencionální problémy*“, hlavně v oblasti vztahů mezi lidmi (Miovský a kol., 2012, s. 86). Tyto dovednosti se dále dělí na dovednosti ovlivnění sebe sama a dovednosti sociální.

Sociální dovednosti (social-skills) jsou popisovány jako schopnosti společensky přijatelného chování, které jedinci pomáhají v každodenním životě. Miovský uvádí členění sociálních dovedností dle Světové zdravotnické organizace následovně: asertivní jednání, komunikace, empatie, schopnost čelit sociálnímu tlaku, dovednost odmítnout, sociální percepce, vztahové dovednosti, rodičovské dovednosti, schopnost zvládat konfliktní situace, tvořivost v sociálním chování, pracovní a studijní dovednosti, schopnost přizpůsobení, normativní přesvědčení (Miovský a kol., 2012, s. 175). Dovednosti sebeovlivnění (self-management) jsou dovednosti, jež aplikuje jedinec na své vlastní chování s cílem změnit sám sebe.

Miovský vytvořil následující přehled sociálních dovedností, kam řadí kritické a kreativní myšlení, rozhodování se a řešení problémů, sebeuvědomění, zvládání emocí a stresu, introspekce, sebehodnocení, sebeocení, umění vnímání vlastní účinnosti a stavení si vlastních cílů, organizace času, plánování, plnění závazků a flexibilita (Miovský a kol., 2012, s. 26 – 29).

Poslední *třetí část* preventivního programu by měla obsahovat specificky zaměřené aktivity na jednotlivé formy rizikového chování. Každá forma rizikového chování má své specifické projevy, z těchto důvodů je možné mít připravené ve školní prostředí programy zaměřené konkrétně s možnými postupy při odhalení rizikového chování.

Jedná se dílčí programy sloužící pro praktické použití a jsou, díky předchozímu zpracování, ihned k dispozici a ulehčují pedagogickým pracovníkům řešení problémových situací v oblasti primární prevence rizikového chování žáků.

Nedílnou součástí MPP je stanovení krátkodobých i dlouhodobých cílů. *Krátkodobé cíle* jsou definovány konkrétně, s ohledem na charakteristiku cílové skupiny a na preventivní strategii školy.

Dlouhodobé cíle jsou zaměřeny obecně a vyžadují delší časový úsek pro jejich realizaci.

Dlouhodobé cíle vycházejí ze strategie školy a daného regionu, řeší všechny formy rizikového chování. Škola by měla mít zároveň vypracovaný krizový plán a postup při výskytu rizikových forem chování a sankční řád (Miovský a kol., 2012, s. 85).

Uvedené cíle spolu s investicemi finančními a personálními patří do skupiny činitelů, které určují efektivitu preventivních programů.

Efektivní MPP by měl splňovat tyto kritéria:

- celistvost a kombinace více strategií;
- dlouhodobá a stálá práce s dětmi;
- návaznost jednotlivých aktivit;
- brzký začátek preventivních aktivit;
- práce v malých kolektivech;
- činná účast cílové skupiny;
- reagování na současné potřeby cílové populace;
- nabídka kladných možností k rizikovému chování;
- používání KAB modelu, představující působení na postoje a změny chování;
- přehledný a členěný program;
- aplikace programu s ohledem na specifika místa realizace programu;
- tvorba prostředí, které nepodporuje šíření rizikového chování;
- podpora rozvoje pozitivních činitelů ve společnosti (Valentová a kol., 2013, s. 51).

MPP je zpracováván na jeden školní rok, jeho zhodnocení je součástí výroční zprávy školy a je kontrolován Českou školní inspekcí. Za vytvoření a realizaci programu je zodpovědný ředitel školy. Za přípravu a realizování programu odpovídá pracovník školy, který zastává funkci školního metodika prevence. Vytvoření účinného preventivního programu předpokládá kooperaci pedagogických i nepedagogických pracovníků školy.

Důležitá je spolupráce školního metodika prevence s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden (dále jen PPP), vedením školy, třídními učiteli, pedagogickými pracovníky školy, žáky a rodinnými příslušníky žáků.

Vrstevnické programy

Termín vrstevnické programy pochází z anglického *peer program*. Tyto programy vychází z toho, že jedinci přibližně stejného věku se mohou navzájem lépe ovlivňovat. Proto jsou zvláště připravení jedinci jedním z nástrojů pozitivního ovlivňování a ukazují kladný model správného chování.

Zvláště připravení jedinci je zpravidla označení pro dobrovolníky z určité vrstevnické skupiny, jež jsou aktivně zapojeni do peer programů. Jindy jsou označováni také jako peer aktivisté, kteří pracují na pozici odborných poradců. V tomto případě se hovoří o vrstevnickém poradenství, jež je zaměřeno na určitou vrstevnickou skupinu.

Vrstevnická skupina je seskupení dětí, kdy je hlavním kritériem tohoto seskupení přibližně stejný věk. Dalším častým kritériem je podobný sociální status, určující postavení jedince ve skupině. V České republice jako první zpracoval metodiku peer programů pro základní školy a práci pedagogů v roce 1995 Nešpor. Metodika byla zpracována do čtyř základních modulů. Po uvedení do praxe, došlo k tomu, že se potvrdila nutnost kvalifikace pedagogů pracujících v oblasti primární prevence rizikového chování. V současnosti je Nešporova metodika upravena s ohledem na zvláštnosti dané školy, kam patří typ školy, cílová skupina a pracovníci vykonávající prevenci (Kalina a kol., 2002, s. 309).

Shrnutí

V této kapitole jsme vymezili prevenci a její druhy. Zaměření na primární prevenci se týkalo oblasti školství v České republice. Definovali jsme jednotlivé články školské soustavy, s ohledem na téma této práce, kterým je primární prevence rizikového chování. V následující kapitole se zaměříme na současnou situaci zkoumané problematiky.

3 AKTUÁLNÍ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

V této kapitole jsou uvedeny některé programy podporujících primární prevenci rizikového chování a nepatrná ukázka publikací zabývajících se problematikou prevence rizikového chování. Samozřejmě je s touto tematikou celá řada publikací, ale vybrali jsme jen ty, které nám posloužily při zpracování této diplomové práce.

MŠMT zodpovídá za certifikaci odborné způsobilosti programů primární prevence a přidělování certifikací poskytovatelům programů primární prevence. Tento systém od června 2013 zajišťuje Národní ústav pro vzdělávání (Certifikace odborné způsobilosti programů primární prevence [online], 2013-2015). Aktuální seznam certifikovaných poskytovatelů je k dispozici na internetových stránkách uvedené organizace (Příloha č. 1).

3.1 Programy podporující primární prevenci rizikového chování

MŠMT se aktivně angažuje vyhlášením programů pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování na určité období. Každoročně vydává metodiky k vyhlášeným programům a organizuje semináře pro žadatele o dotace. V posledních pěti letech byla dotační období rozdělena na období roku 2010 až 2012 a na období 2013 až 2018.

V roce 2016 MŠMT udělilo dotaci ze státního rozpočtu na realizaci činností v oblasti primární prevence rizikového chování v celkové výši 19 999 445 Kč. Nejvyšší částka na jeden projekt byla udělena ve výši 249 000 Kč a naopak nejnižší částka byla přidělena ve výši 2 700 Kč. V roce 2016 bylo podáno celkem 302 žádostí o dotaci, z nichž bylo schváleno 148 žádostí. Žadatelé o dotaci v uvedeném roce jsou vysoké školy, obecně prospěšné společnosti, fyzické osoby, příspěvkové organizace krajů a obcí, soukromé školy, příspěvkové organizace Ministerstva zdravotnictví, ústavy a spolky dle zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku (Příloha č. 2).

Žadatelé o dotace jsou zastoupeni ve velkém množství, což svědčí o široké škále organizací a aktivit v oblasti prevence rizikového chování, jež podporuje MŠMT. Vidíme zde, že je tato oblast ovlivněna mnoha faktory. Otázkou zůstává, zda je množství poskytnutých finančních prostředků dostačující.

Horizontální soustava primární prevence je popsána v předešlé kapitole. Nyní uvedu některé příklady meziresortní spolupráce fungující v praxi. Spolupráce s Ministerstvem dopravy spočívá v realizování kampaně „**Dopravní výchova**“, určené pro základní školy. MŠMT ve spolupráci s Ministerstvem dopravy vypracovalo materiály k problematice dopravní výchovy, jejichž cílem je pomoci pedagogům při realizaci dopravní výchovy na školách (Dopravní výchova [online], 2012).

Součinnost MŠMT a Ministerstva zdravotnictví lze vidět například na dvou realizovaných programech. První program má název „**Škola podporující zdraví**“ (dále jen ŠPZ) sdružuje školy, které vnímají zdraví nejen jako nepřítomnost nemoci, ale jako výsledek navzájem působících faktorů bio-psycho-sociálních. Ručitelem a řídicím článkem programu ŠPZ v České republice je Státní zdravotní ústav (dále jen SZÚ), sídlící v Praze. Program je tvořen třemi základními pilíři, jedná se o pohodu věcného prostředí, zdravé učení a otevřené partnerství. Každý z těchto pilířů je dále rozvinut konkrétními zásadami (Program Škola podporující zdraví [online], 2013).

Druhý program je nazvaný „**Program Jablíčko**“ začal probíhat v roce 2014 a na jeho realizaci se podílí regionální pracoviště SZÚ. Zaměřuje se na podporu zdravého životního stylu dětí ze sociálně slabých rodin a etnických menšin. Program je vhodný pro děti předškolního a mladšího školního věku, je financován z dotace Ministerstva zdravotnictví České republiky (Program Jablíčko [online], 2015).

Projekt MŠMT s názvem „**Vytváření pozitivního sociálního prostředí ve školách**“ probíhal v období od března roku 2010 do ledna roku 2013 a byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Celkové vynaložené náklady na projekt byly vyčísleny přibližně na 11 009 000 Kč, z nichž Česká republika hradila 1 651 000 Kč. Projekt byl zaměřen na kolektivy tříd, pedagogické pracovníky a pracovníky školských poradenských pracovišť. Cílem projektu byla podpora postupných preventivních programů pro žáky, zlepšování potřebných kompetencí pedagogických pracovníků a pedagogických skupin v oblasti předcházení rizikových projevů chování. Jednalo se o reakci na rostoucí negativní sociální poměry ve školách Moravskoslezského a Olomouckého kraje (Rozvojové a dotační programy a projekty [online], 2015).

3.2 Odborné publikace v oblasti prevence rizikového chování

Pro srovnání a popsání aktuálního stavu problematiky primární prevence rizikového chování v oblasti písemných odborných prací, jsem vybrala sedm odborných knih a jednu diplomovou práci z dané oblasti.

Nejnovější publikace od Hutyrové, Růžičky a Spěváčka z roku 2013 *„Prevence rizikového a problémového chování“* je členěna do pěti kapitol, kdy první kapitola vymezuje odborné termíny dané oblasti, kapitola druhá se věnuje kázni, třídnímu klimatu a autoritě učitele. Jednotlivé poruchy chování a specifické poruchy chování popisuje kapitola třetí a projevy tohoto chování kapitola čtvrtá. V poslední páté kapitole je uvedena spolupráce institucí v oblasti prevence, intervence a resocializace.

Lidmila Valentová vydala v roce 2013 knihu *„Školní poradenství“*, která je dvoudílná. Druhý díl této publikace se věnuje mimo jiné primární prevenci rizikového chování v podmínkách školy, kde uvádí a popisuje prevenci, popisuje cílové skupiny preventivních programů a jejich efektivitu. Věnuje se praktickým doporučením a výběru organizací, jež poskytují programy primární prevence. Další část publikace věnující se oblasti primární prevence je tvorba minimálního preventivního programu školy, jeho efektivita a úkoly školního metodika prevence.

Další autor zabývající se problematikou prevence rizikového chování je Michal Miovský a kol., jež vydal v roce 2012 *„Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování“*. Hlavním cílem autorů bylo sjednotit terminologii ve sféře školské prevence v České republice. Čtenářům je předkládána jako návrh, který by měl být diskutován v odborných kruzích i ve všech resortech, kterých se dotýká. Zdůrazňuje zde mezioborový a meziresortní přístup. Kniha je rozdělena na dvacet osm pojmů a konceptů, jež jsou zpracovány z různých odborných pohledů, např. pedagogický, psychologický, sociální, zdravotnický atd. Jde především o to, aby jednotlivé obory a resorty byly schopné efektivně a srozumitelně komunikovat na základě sjednocené terminologie. Vzhledem k tomu, že se ve školské prevenci působí především na děti, zdůrazňuje se zde nutnost profesionálního přístupu všech zainteresovaných osob.

Odborná publikace autora Michala Miovského a kolektivu vydaná v roce 2010 nazvaná *„Primární prevence rizikového chování ve školství“* je upravena do sedmi kapitol. Zabývá se primární prevencí v celé její šíři a ve všech souvislostech, jež se této problematiky dotýkají.

Přikládá velký význam tomu, aby lidé zabývající se primární prevencí, a to na jakékoli úrovni, byli profesionálové s odborným vzděláním, specifickými dovednostmi a praktickými zkušenostmi. Zastává názor, že lidé bez odborné způsobilosti pracující v této sféře jsou dalším rizikovým faktorem. Zároveň zdůrazňuje důležitost získaných poznatků o efektivitě preventivních programů, jež jsou monitorovány v praxi. Zmiňuje také důležitost kontroly úrovně kvality při poskytování programů primární prevence.

Autor ve své publikaci uvádí nutnost, oprostít se od poskytování informací, které jsou ovlivňovány ekonomicky či ideologicky. Tuto situaci shledává jako problém způsobující zkreslení informací a nemožnost jejich dalšího využití. Velký přínos této publikace shledávám také v tom, že jsou zde uvedeny doporučené postupy a rady při řešení konkrétních problémových situací z oblasti rizikového chování.

Kniha z roku 2003 od Stanislava Bendla *„Prevence a řešení šikany ve škole“* se podrobně zabývá všemi aspekty šikany. Definuje pojem šikany, uvádí podstatné rysy, druhy, vývojové stupně, příčiny, důsledky, postup při vyšetřování a prevenci šikany. Předkládá desatero opatření týkající se šikany ve školách.

Zneužíváním drog se zabývá publikace Kamila Kaliny a kolektivu z roku 2003 *„Drogy a drogové závislosti 2, mezioborový přístup“*. Věnuje se zde prevencí ohledně drogových závislostí ve výuce, zmiňuje význam přednášek, besed a interaktivních programů ve školách. Zároveň řeší prevenci v komunitách, peer programy a výcvik pedagogů v oblasti drog.

Publikace z roku 2003, kterou vypracoval Pokorný, Telcová a Tomko s názvem *„Prevence sociálně patologických jevů“*, není do počtu stran rozsáhlá tak, jako předešlá kniha. V této publikaci autoři zdůrazňují rozsáhlost a různorodost problematiky sociálně patologických jevů. Kladou důraz na úzký vztah mezi jedincem a společností. Velice podrobně se věnují jednotlivým formám rizikového chování, což je stěžejní částí knihy a nejdůležitějším přínosem pro čtenáře.

Diplomová práce Dany Ježkové byla zpracována v roce 2015 na téma *„Možné způsoby prevence sociálně patologických jevů u dětí předškolního a mladšího školního věku“*.

Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol, kdy autorka popisuje vývojové fáze dětí a jejich možná rizika, závislostní chování a jeho prevenci, prevenci závislostního chování ve školství a možné způsoby prevence sociálně patologických jevů. Cílem práce bylo dokázat nebo vyvrátit míru závislosti na technických prostředcích u žáků 1. stupně základních škol ve věku od 8 až 12 let. Jednalo se o školy v malých městech a vesnicích.

Výzkumné šetření probíhalo formou dotazníků. Z výsledků vyplynulo, že nelze prokázat výskyt těchto závislostí. Autorka zpracovala v didaktické části své diplomové práce ukázkový preventivní projekt specifické prevence pro mateřskou školu, což považuji za přínosné především pro praktické provádění primární prevence rizikového chování. Uvedenou diplomovou práci jsem si vybrala, protože je v ní zpracováno téma blízké tématu mé diplomové práce.

Shrnutí

Uvedli jsme některé programy MŠMT, které jsou zaměřeny na podporu primární prevence rizikového chování dětí žáků a mladistvých ve školách a školských zařízeních. Předložili jsme některé odborné publikace, jež se zabývají problematikou rizikového chování a její prevenci v České republice. Uvedení autoři v této kapitole patří k významným odborníkům řešené problematiky. Jedná se například o Lidmilu Valentovou, Michala Miovského, Stanislava Bendla a Kamila Kalinu. V další kapitole charakterizujeme konkrétní obec a základní školu, realizující primární prevenci rizikového chování dle platných dokumentů dané školy.

4 ZÁKLADNÍ ŠKOLA VE STARÉ VSI

Obec Stará Ves se nachází v západní části Moravskoslezského kraje České republiky a leží 5km severozápadně od města Rýmařova. Je součástí mikroregionu Rýmařovsko, jež „sdrůžuje 14 obcí s 18 tisíci obyvatel“ (Mikroregion Rýmařovsko [online], 2015).

„Katastr obce má rozlohu 4410ha, počet obyvatel 531“ (Oficiální stránky obce [online], 2015). Celé katastrální území je součástí Chráněné krajinné oblasti Jeseníky.

Historie obce je datována od 13. století. Poprvé byl zmíněn nynější název obce v prodejní listině císaře Rudolfa II. již roku 1584.

V této kapitole se věnujeme historii a charakteristice základní školy v uvedené obci. Následně budou popsány dokumenty dané školy týkající se primární prevence rizikového chování.

4.1 Historie školy

Důkazem rozvoje obce v 17. století je zřízení vlastní školy, a to před rokem 1693. Učitel vyučoval děti v abecedě a katechismu. Dalším z důvodů zřízení školy v obci byla značná vzdálenost od města Rýmařova. „Byla to tehdeř jediná přesporní škola ve farnosti rýmařovské“ (Pinkava, 2011, s. 359).

Školství v obci se neustále rozvíjelo. Vlivem Tereziánské školské reformy v roce 1774, jejímž dokumentem byl Všeobecný školní řád doporučující posílat děti ve věku 6 až 12 let do školy, došlo ke zvýšení počtu žáků v místní škole.

Později probíhala výuka v německé obecní škole, nejdříve jednotřídni a později dvojtřídni. V letech 1905 až 1907 byla zahájena stavba nové budovy školy „a již 16. 9. 1907 bylo zahájeno vyučování.“ (Karel, 2011, s. 218).

Ovlivnění školství během první a druhé světové války bylo neodvratitelné stejně tak, jako v celé naší zemi. V období druhé světové války byla budova školy využívána pro potřeby vojska. Po roce 1945 došlo k radikální změně v národnostním složení obyvatelstva, odsunu Němců a následnému osídlování místní oblasti. „Po 2. světové válce bylo původní obyvatelstvo německé národnosti z valné většiny na základě Benešových dekretů odsunuto a začalo osídlování obyvateli z Hané, Valašska a Rumunských Slováků“ (Oficiální stránky obce [online], 2015). Vlivem těchto událostí docházelo k nárůstu obyvatelstva, tedy i žáků v místní škole.

Kronika školy je psaná od roku 1945. „*Počíná kronika školy ve Staré Vsi... školy české poprvé v její historii...*“ (Kronika školy, školní rok 1945/1946). Bývalá obecná škola ve Staré Vsi s německým vyučovacím jazykem byla přeměněna na českou školu. „*Změnu provedla ZŠR v Brně výnosem č.18/701/46-II/2 ze dne 22. února 1946*“ (Kronika školy, školní rok 1946/1947). V lednu roku 1946 byl škole přidělen rozhlasový přijímač a zahájilo činnost Rodičovské sdružení. Ve školním roce 1946/1947 byla zřízena pobočná třída pro děti Slováků, reemigrantů z Rumunska. V stejném roce byl zakoupen projektor. Byla založena žákovská a učitelská knihovna. V roce 1947/1948 byl do kanceláře školy zaveden státní telefon a pro vyučovací účely školní telefon. Zároveň byla zakoupena rozhlasová ústředna. V únoru roku 1948 byl z politických důvodů odvolán ředitel školy. Od 1. ledna 1949 bylo na národní škole zavedeno pravidelné stravování potravinami z akce Mezinárodního dětského fondu. Od října roku 1949 byly v celém okrese zřízeny pedagogické okrsky. Učitelé jednotlivých okrsků se jednou měsíčně scházeli k poradám, kde si vyměňovali zkušenosti.

Dne 1. června 1950 je na škole založen Pionýrský oddíl, který měl 25 členů. Od školního roku 1954/1955 byl zahájen provoz školní družiny. Od února 1948 do listopadu 1989 byly akce pořádané školou ovlivňovány komunistickou ideologií. Následkem této situace docházelo k častým změnám ve složení učitelského sboru. V roce 1959 byla propuštěna učitelka „*pro svůj záporný postoj k ideám lidově demokratického zřízení*“ (Kronika školy, školní rok 1958/1959). Školní rok 1959/1960 byl významný v tom, že došlo ke změně pětileté národní školy na Osmiletou střední školu. Touto změnou vznikly problémy s umístěním jednotlivých tříd, vzhledem k omezeným prostorům v budově školy.

Na jaře roku 1961 byla škola přejmenována na Základní devítiletou školu. Od 1. září 1967 byl na základních devítiletých školách zaveden jedenáctidenní pracovní cyklus s jednou pracovní sobotou za 14 dní. Tento cyklus byl následující školní rok zrušen. Vyučovalo se v pětidenním vyučovacím týdnu a každá sobota byla volná. Důsledkem této změny byla slabší příprava žáků na vyučování a projevil se to také na „*špatném zabezpečení dětí v polední přestávce ze strany rodičů, především pokud se týká stravy*“ (Kronika školy, školní rok 1967/1968). Ve školním roce 1981/1982 došlo k reorganizaci školy. Škola je vedena jako neúplná devítiletá škola. V roce 1982 byla zavedena výuka povinně volitelných předmětů. Od roku 1983 došlo ke změně názvu školy ze Základní devítileté školy na Základní školu. Školní kronika byla psána do roku 1984. Od té doby nedošlo k obnovení této tradice. Podle dostupných informací byl nejvyšší počet žáků ve školním roce 1961/1962. Naopak nejnižší počet žáků byl zaznamenán v letech 2006 až 2008, a to bylo 20 žáků.

4.2 Charakteristika základní školy v současnosti

Základní škola a mateřská škola Stará ves je příspěvkovou organizací zřízenou obcí za účelem zajištění předškolního a školního vzdělávání dětí ze spádové oblasti Stará Ves, Janovice a Žďárský Potok. Základní škola má v současné době malotřídní formu, trojtřídního typu. Ve školním roce 2015/2016 vyučuje 50 žáků 1. až 5. ročníku. Pedagogickou činnost a chod školy zajišťuje sedm učitelů, dvě vychovatelky, dvě asistentky pedagoga a pět provozních pracovníků. Některé funkce jsou kumulované. Vzdělávání je poskytováno i dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a individuálními vzdělávacími plány. Umožňuje žákům reedukační péči i podporu asistentů pedagoga. Od školního roku 2014/2015 je nově poskytováno vzdělání podle oboru vzdělání Základní škola speciální, jež je využíváno u jednoho žáka (Příloha č. 3).

Budova školy je situována v centrální části obce. Třípodlažní budova stojí uprostřed velké školní zahrady. Součástí školy je mateřská škola, která se nachází ve třetím poschodí. Kapacita mateřské školy je 35 dětí a je plně využita.

Škola je umístěna ve druhém poschodí a je standardně vybavena. Nechybí výpočetní technika, obrazové tabule, názorné pomůcky, videa, televizory, CD přehrávače. Pro vzdělávání žáků slouží pět učeben, dvě kmenové, z nichž jedna je vybavena interaktivní tabulí, třetí je určena pro výuku cizích jazyků, čtvrtá slouží jako učebna výtvarné a hudební výchovy a pátou místností je učebna výpočetní techniky. Zde je jedenáct nových počítačů, interaktivní tabule a vysokorychlostní internet. Dvě třídy jsou vybaveny hracími kouty, kde mohou žáci odpočívat a relaxovat. Žáci mají na chodbě k dispozici školní knihovnu se čtenářským koutkem, která je pravidelně doplňována novými knižními tituly (Fotografie č. 1 v příloze). V hodinách tělesné výchovy žáci využívají vlastní, standardně vybavenou tělocvičnu, školní zahradu a fotbalový stadion TJ Stará Ves vzdálený od budovy školy asi pět minut chůze. Spolupráce s Obecním úřadem ve Staré Vsi je velmi dobrá. Společně se podílí na organizaci kulturních akcí v obci. Škola pro obec zajišťuje kulturní vystoupení žáků při různých příležitostech jako je Masopust, Pálení čarodějnic, Stavění a kácení máje, Dětský den, Rozsvícení vánočního stromu, Vítání občánků, Významná životní jubilea seniorů.

Škola spolupracuje se Střediskem volného času a Knihovnou v Rýmařově, fotbalovým klubem TJ Sokol Stará Ves, Klubem seniorů, Lesy ČR Janovice, Policií ČR a Dobrovolným hasičským sborem Stará Ves.

Mezi každoroční aktivity školy patří plavání žáků, fotografování tříd, návštěva místní soukromé farmy, třídní výlety a účast na divadelních představeních v Rýmařově a Šumperku. Sdružení rodičů a přátel školy ve školním roce 2014/2015 fungovalo minimálně.

Škola zajišťuje činnost školní družiny, kterou využívá v letošním školním roce 47 žáků. Prostory školní družiny se nacházejí v prvním podlaží budovy. Provoz školní družiny je zajištěn od 6.30 do 15.30 hodin. Roční poplatek ve školním roce 2015/2016 činí 100 Kč. V rámci školní družiny jsou dětem zdarma nabízeny volitelné zájmové činnosti, jsou to hudební kroužek (hra na flétnu, kytaru, jambe bubnování), výtvarné a keramické aktivity, sebeobrana, počítačový a taneční kroužek. V průběhu roku by měly být k dispozici pro druhé oddělení školní družiny nové prostory, které jsou umístěny v jiné budově, která je ve vlastnictví obce.

Od 1. 9. 2014 byla na škole otevřena školní jídelna, stravování ve školní jídelně využívá 48 žáků. Od října 2015 školní jídelna nabízí pro žáky nově zajištění svačinek. Personálně zajišťuje činnost vedoucí školní kuchyně a dvě kuchařky.

Provoz školy je financován z rozpočtu obce Stará Ves, která je zřizovatelem školy. Obec financuje i některé investice a nezbytné opravy školy. Mzdové prostředky jsou normativně vypláceny ze státního rozpočtu (Celoroční plán práce základní školy Stará Ves, 2015/2016).

4.3 Dokumenty týkající se prevence

Tato kapitola se podrobněji zaměřuje na dokumenty týkající se prevence rizikového chování, jež jsou nezbytné pro její realizaci.

Školní vzdělávací program

ŠVP pro základní vzdělávání základní školy ve Staré Vsi, jež vstoupil v platnost dne 1. září 2007, má motivační název „*Harmonická škola*“. Tento dokument je rozdělen do osmi hlavních celků (Příloha č. 4). V úvodní části dokumentu je uvedeno, že je cílem „*vychovávat svobodné, zodpovědné a samostatné osobnosti, které umí řešit problémy, vzájemně si naslouchat, chránit naši planetu, rozumí okolnímu světu, jsou upřímné, trpělivé, tolerantní, ale zároveň se nebojí říct svůj názor*“ (ŠVP základního vzdělávání základní školy Stará Ves, 2007).

Program má dvě přílohy, kdy první přílohou je školní řád definující povinnosti žáka, provoz školy, povinnosti pracovníků školy a soupis pracovníků školy seznámených se školním řádem. Druhá příloha je ŠVP pro školní družinu s názvem „*Pohodová školní družina*“. Dne 28. srpna 2012 byl vypracován Dodatek k ŠVP z důvodu integrování žáků se zdravotním postižením v běžných třídách. Od roku 2013 může škola vzdělávat handicapované děti formou individuální integrace v oboru Základní škola speciální.

Z toho důvodu byl zpracován ŠVP „*Společně do života*“. Vzhledem k inkluzivnímu vzdělávání je ŠVP rozšířen o informace ohledně specifik práce s integrovanými dětmi. V ŠVP jsou definovány klíčové kompetence, zajišťující žákům kvalitní základní všeobecné vzdělání. Klíčové kompetence se vzájemně prolínají a jejich osvojování začíná v předškolním vzdělávání, pokračuje ve vzdělávání základním a středním a dotváří se v průběhu života. Klíčové kompetence jsou souborem vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot významných pro osobní rozvoj každého jedince, včetně jeho uplatnění ve společnosti (Příloha č. 5). Jednotlivé kompetence jsou v ŠVP uvedeny u jednotlivých vyučovacích předmětů. Kompetence k učení jsou součástí všech vyučovacích předmětů. Kompetence k řešení problémů jsou zahrnuty v tělesné výchově. Kompetence komunikativní jsou obsaženy v předmětu český jazyk a literatura, anglický jazyk a tělesná výchova. Kompetence personální jsou zahrnuty v prvouce, vlastivědě a pracovních činnostech. Kompetence občanské rozvíjí prvouka, pracovní činnosti, vlastivěda, anglický jazyk, hudební výchova, informatika. Pracovní kompetence jsou součástí výtvarné výchovy, pracovních činností a tělesné výchovy (ŠVP základního vzdělávání základní školy Stará Ves, 2007).

Celoroční plán práce základní školy Stará Ves na školní rok 2015/2016 aktualizuje ŠVP pro základní vzdělávání o některá doporučení MŠMT zaměřující pozornost k výchově člověka za mimořádných situací a výchova k finanční gramotnosti. Pracujeme s žáky oblasti dopravní výchovy, kdy jsme se v roce 2014 zapojili do programu s Nadací Partnerství a pojišťovnou AXA s názvem Bezpečná cesta do školy. Dalším prvkem je ekologická výchova, kterou se snaží škola aktivně prosazovat. Ve škole je recyklován odpad a škola je zapojena do soutěže ve sběru papíru. Také je členem Klubu ekologické výchovy a zapojila se do soutěže k trvalé udržitelnosti, která probíhá na krajské úrovni a do celostátního programu Recyklohraní, jež se snaží podporovat recyklaci.

Každoročně je zpracován plán zaměřený na ekologickou výchovu, na rozvoj informačních technologií a výchovu ke zdraví. Dalším doporučením MŠMT je rozšíření výuky tělesné výchovy, což bylo realizováno formou nepovinného předmětu v 1. až 3. ročníku.

Škola je zapojena do programu Českého svazu tělesné výchovy „*Olympijský desetiboj*“, v rámci programu se provádí testování fyzické zdatnosti všech dětí naší školy.

Mezi nové aktivity, na které se bude škola zaměřovat, patří jazykové vzdělávání a čtenářská gramotnost, jež jsou finančně podporovány z projektů, do kterých se škola zapojila. Nadále je poskytována reedukační péče pro žáky se specifickými poruchami učení a rozvíjena výuka handicapovaných žáků s ohledem na jejich individuální potřeby. Tyto aktivity jsou finančně podpořeny rozvojovým programem MŠMT (Celoroční plán práce základní školy Stará Ves, 2015/2016). Dlouhodobá koncepce školy je směřována k duševní a fyzické pohodě žáků, podpoře zdraví a správných životních návyků, ke kterým patří pohyb osobní hygiena, zdravé stravování, střídání aktivit s relaxačními prvky. Za tímto účelem jsou podporovány principy zdravé školy a realizovány aktivity jako např. „*Mléko do škol*“, „*Ovoce do škol*“ a „*Zdravé zuby*“.

Vzhledem k vzdělávacím a výchovným cílům potřebuje škola aktivní a kvalitní pedagogické pracovníky, proto v průběhu roku plánuje podporovat další celoživotní vzdělávání učitelů. Nadále budou probíhat preventivní opatření v oblasti rizikového chování dětí, která jsou zahrnuta v jednotlivých vzdělávacích předmětech. Současně je vyvíjena snaha získat finančních prostředky na projekt „*Putování a Maxem a Rozárkou*“ realizovaný od roku 2012. Škola zajistí objektivní autoevaluaci, jež by pomohla srovnat výsledky vzdělávání s jinými školami v naší republice. Opakovaně se zapojí do testování se společností Kalibro a celostátních testů v rámci MŠMT a portálu České školské inspekce.

Do vzdělávání budou opakovaně zařazovány projektové dny. Snahou je vytvářet fungující komunitu mezi rodinou, školou, obcí a dalšími zájmovými seskupeními. Proto i ve školním roce 2015/2016 bude pokračovat komunitní program s názvem „*Výtvarný klub Muchomůrka*“ zaměřený na rukodělné, výtvarné a řemeslné aktivity, určený pro veřejnost (Celoroční plán práce základní školy Stará Ves, 2015/2016).

Minimální preventivní program

Na úrovni samosprávy je hlavním dokumentem v oblasti primární prevence rizikového chování Strategie prevence rizikového chování u dětí a mládeže v Moravskoslezském kraji na období 2013-2018. Kraj se skládá z 6 šesti okresů a je rozdělen na 22 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, do nichž patří celkem 300 obcí, z nichž je 42 měst.

Na území Moravskoslezského kraje je v současné době evidováno 442 základních škol, které navštěvuje 98 137 žáků (Český statistický úřad [online], 2015).

Certifikaci programů primární prevence v Moravskoslezském kraji získaly tyto organizace: Centrum pro rodinu a sociální péči, Nebud' obět', Občanské sdružení AVE, Renarkon, o.p.s, Sociální služby města Havířova, Open House, o.p.s, Bruntál. (Informační centrum Rýmařov [online], 2015).

Na úrovni obce s rozšířenou působností spadá primární prevence rizikového chování pod odbor sociálních věcí, v tomto případě se jedná o město Rýmařov, které náleží k okresu Bruntál, v němž působí v základním vzdělávání 44 škol, se 7541 žáky (Informační centrum Rýmařov [online], 2015). Rýmařov je spádovým městem a centrem pro okolní obce Břidličná, Děřichov nad Bystřicí, Dolní Moravice, Horní Město, Jiříkov, Lomnice, Malá Morávka, Malá Štáhle, Rýžoviště, Stará Ves, Tvrdkov, Václavov, Velká Štáhle (Příloha č. 6). Projekt primární prevence rizikového chování dětí základní školy ve Staré Vsi probíhá od roku 2012 a každoročně navazuje na projekt primární prevence s názvem „Putování s Maxem a Rozárkou“.

Ve školním roce 2014/2015 škola získala na projekt primární prevence dotaci z rozpočtu Moravskoslezského kraje ve výši 41 000 Kč, což umožnilo rozšířit působnost a míru intenzity projektu. Ve školním roce 2015/2016 finanční dotace činila 23 000 Kč. Program vychází Strategie MŠMT a dalších metodik a doporučení věnovaných této problematice. Podnětná byla spolupráce s PPP v Bruntále, konkrétně s psychologem a metodikem prevence. Byla provedena analýza možných rizik, dotazníková šetření, jejímž cílem bylo zjistit nejslabší místa dětského kolektivu, překážky v komunikaci, rizika vzájemné neúcty, která by mohla v budoucnu vyústit v izolaci popřípadě šikanu některých jedinců.

Hlavní problém základní školy ve Staré Vsi je spatřován v sociální skepsi obce, která leží v regionu zasaženém vysokou nezaměstnaností. Školu navštěvují děti sociálně znevýhodněné, z neúplných rodin, děti svěřené do péče pěstounů a žáci, jejichž rodič je ve výkonu trestu. Prioritou je, aby děti nevnímaly sociální rozdíly a všechny aktivity školy byly pomocí finančních prostředků z grantů přístupné pro všechny žáky (Program primární prevence rizikového chování žáků 2015/2016). Projekt primární prevence rizikového chování dětí základní školy ve Staré Vsi bude podrobně popsán v praktické části této práce.

Shrnutí

Stručně jsme popsali obec Starou Ves a seznámili jsme se s historií školství v této obci. Charakterizovali jsme současnou základní školu a dokumenty týkající se prevence rizikového chování žáků. Nyní bude popsán konkrétní projekt primární prevence.

5PROJEKT PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE VE STARÉ VSI

Projekt primární prevence rizikového chování žáků základní školy ve Staré Vsi byl realizovaný ve školním roce 2014/2015. V tomto roce byla škola dvojtřídní a bylo v ní vzděláváno 39 žáků. Tento projekt byl spolufinancován z rozpočtu Moravskoslezského kraje. Kraj podpořil projekt částkou 41 000 Kč a škola do projektu investovala 28 619 Kč. Prostřednictvím poskytnuté dotace bylo možné projekt realizovat v popisovaném rozsahu. Nyní se budeme věnovat jednotlivým částem projektu, kam byla zařazena cílová skupina, cíle, rámec a časový harmonogram projektu.

5.1 Cílová skupina projektu

Cílovou skupinu projektu tvoří děti mladšího školního věku. Jedná se o žáky základní, malotřídní školy ve věku od 6 do 12 let. Zprostředkovaně se projekt dotýkal učitelů, rodičů, sourozenců a dalších příbuzných žáků. Některé činnosti byly nabídnuty i dětem z předškolního oddělení mateřské školy s ohledem na specifika jejich aktuálních vědomostí, dovedností a schopností.

Charakteristika dítěte mladšího školního věku

Mladší školní věk je období, vymežováno od 6 až 7 let do 10 až 11 let a dítě nastupuje do školy. Toto období je typické vysokou mírou snaživosti a aktivity. Zároveň se jedná o období snahy a iniciativy, projevující se výkonem, pílí a pracovitostí. Mezi dětmi jsou znatelné individuální rozdíly ve vývoji (Šimíčková – Čížková J. a kol., 2010, s. 105).

Tělesný vývoj a rozvoj motoriky

Biologický věk se vždy neshoduje s věkem kalendářním, což je zřetelné v rozdílech výšky i hmotnosti dětí. V tomto období se posiluje odolnost organismu, zvětšuje se objem srdce, váha mozku, lepší se hrubá i jemná motorika, činnost svalů a hybnost kloubů. Děti projevují zájem o sporty všeho druhu.

Vývoj poznávacích procesů

Vnímání je považováno za „*zvláštní případ senzomotorických činností*“ (Piaget, Inhelder, 2014, s. 31). Vnímání se zdokonaluje, zvyšuje se schopnost rozdělovat a diferencovat podstatné a nepodstatné. Tato etapa představuje období, kdy dochází k přechodu vnímání konkrétních předmětů a jevů k vnímání všeobecnému (Šimíčková – Čížková J. a kol., 2010, s. 106).

Představivost je u mladšího školního věku na vrcholu, dítě dokáže oddělit skutečnost od fantazie. Práce ve škole podněcuje úmyslnou, záměrnou představivost. Paměť se rychle zdokonaluje, dochází k propojení dřívějších poznatků s novými za pomoci dospělého.

Pozornost má pro školáka největší význam. Při vstupu do škol je pozornost krátkodobá, proto je vhodné střídat formy práce, chválit a povzbuzovat, zařazovat relaxační techniky a využívat hru.

Myšlení a jeho vývoj ovlivňuje osobnost pedagoga a prováděná školní činnost. Základem usuzování je logika, opírá se o konkrétní věci, které si dítě může představit, proto je vhodné používat ve výuce názorné pomůcky. Velký vliv má motivace ve formě pochvaly, povzbuzení, známky. Řeč se vyvíjí spolu s myšlením a jsou zřetelné velké rozdíly ve slovní zásobě, skladbě řeči a výslovnosti (Šimíčková – Čížková J. a kol., 2010, s. 108).

Emocionální a sociální vývoj

Emocionální vývoj v tomto období je charakteristický ústupem lability a vznětlivosti, zvyšuje se schopnost seberegulace.

Morální vývoj je nejvíce ovlivněn výchovnými způsoby a vzájemnými vztahy mezi členy rodiny, která je pro dítě silným citovým poutem, dítě přebírá její systém hodnot, odpoutává se od ní, ale rodina nadále zůstává základem citové jistoty. Období mladšího školního věku je nazýváno obdobím „*extraverze*“, což značí kolektivní život a vztahy. Významnou roli má hra a začínají se objevovat zájmy (Šimíčková – Čížková J. a kol., 2010, s. 110).

5.2 Cíle a rámec projektu

Projekt je dlouhodobým programem všeobecné primární prevence rizikového chování žáků. Vychází z potřeb Základní školy ve Staré Vsi, která pracuje s dětmi mladšího školního věku z venkovského regionu postiženého velkou mírou nezaměstnanosti.

Snahou je minimalizovat sociální rozdíly mezi dětmi tím, že jim je umožněno navštěvovat všechny kroužky, sportovní aktivity a výlety zdarma. Vzdělávají se zde děti sociálně znevýhodněné, z neúplných rodin, děti svěřené do péče pěstounů, děti zdravotně postižené a klienti dětského domova.

Hlavní cíle projektu jsou:

- rozvíjet osobnost každého jedince a jeho sebedůvěru,
- zaměřit se na sociální vztahy,
- podporovat komunikaci s žáky, jejich rodinami i veřejností,
- určit a upevnit pravidla vzájemného chování,
- vytvářet přátelské vztahy v dětském kolektivu,
- budovat prostředí důvěry a bezpečí,
- objasňovat dětem pojmy hodnotového systému,
- vést děti ke zdravému životnímu stylu,
- monitorovat situace ve školním kolektivu,
- poskytnout informace pedagogům a zapojit rodiče do řešení problémů.

Cílovou skupinou jsou všechny děti prvního až pátého ročníku navštěvující tuto základní školu. Projekt s názvem „Putování s Maxem a Rozárkou“ probíhající v Základní škole ve Staré Vsi je realizován prostřednictvím plyšových maskotů školy. S dětmi nekomunikuje přímo učitel, ale maskoti pes Maxmilián Voříšek a jeho kamarádka ovečka Rozárka Blešková (Fotografie č. 2 v příloze). Projekt je uskutečňován v budově školy (Fotografie č. 3 v příloze) a školní družině základní školy, kdy spolupracují učitelé, vychovatelé, ostatní pedagogičtí pracovníci školy a rodiče žáků. Realizace projektu probíhá formou projektových dnů a pravidelné činnosti, kdy je kladen důraz na provázanost jednotlivých vyučovacích předmětů.

Jednotlivá témata projektu jsou rozpracována do integrovaných programů, jež se přizpůsobují aktuálním potřebám žáků školy v oblasti prevence rizikového chování, které budeme rozebírat v následujících kapitolách této práce (Program primární prevence rizikového chování žáků 2015/2016).

5.3 Časový harmonogram projektu

Projekt probíhal v průběhu školního roku od září 2014 do srpna 2015. Podle získaných zkušeností z předchozího programu vyplývá, že je lepší provádět plánované činnosti projektu častěji v pravidelných intervalech a rozložit je do delšího časového úseku.

Z těchto důvodů je projekt rozvržen na celý školní rok a má pět fází:

- **1. fáze:** září až říjen 2014

Seznámili jsme nově příchozí žáky a předškoláky s Maxmiliánem Voříškem a Rozárkou Bleškovou. Představení pravidel celého projektu a jednotlivých dílčích kroků rodičům a zajištění jejich aktivní účasti. Příprava potřebného materiálu a podkladů. Projekt byl zahájen tématem „*Moje rodina*“.

- **2. fáze:** listopad až prosinec 2014

Věnovali jsme se tématu „*Naše škola*“, hlouběji jsme se zaměřili na vztahy mezi dětmi, budování kolektivu a důvěry mezi žáky a učiteli.

- **3. fáze:** leden až březen 2015

Zaměřili jsme se na téma „*Můj kamarád*“, proběhla beseda s psychologem pro rodiče, kde jsme hodnotili klima školy, vztahy v kolektivu z pohledu dospělých osob. Prosazujeme inkluzivní vzdělávání, a proto jsme zařadili do diskuzí i medailonky o našich handicapovaných dětech, byli představeni jako právoplatní členové našeho kolektivu.

- **4. fáze:** duben až červen 2015

Byla zajištěna beseda s psychologem pro děti, formou důvěrné poradny (psané dotazy, intimní informace). Zajistili jsme setkání s kamarády z jiných škol „*Výlet za dobrodružstvím*“, aby si byli žáci vědomi toho, jak je důležité mít dobré kamarády.

- **5. fáze:** červenec až srpen 2015

Závěr projektu, proběhlo jeho zhodnocení, byla prováděna propagace proběhlých aktivit a příprava vyúčtování projektu (Program primární prevence rizikového chování žáků, 2014/2015).

Shrnutí

V této kapitole jsme prezentovali cílovou skupinu projektu, cíle, rámec a časový harmonogram projektu primární prevence rizikového chování žáků v základní škole ve Staré Vsi, jež byl realizován ve školním roce 2014/2015. Zabývali jsme se cílovou skupinou projektu a její charakteristikou. Uvedli jsme cíle, rámec a časový harmonogram projektu. V následující kapitole podrobně seznámíme s jedním z programů projektu, jenž byl realizován v základní škole uvedené obce.

PROGRAM PROJEKTU PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE VE STARÉ VSI

Následující část práce se podrobně zabývá programem „Naše škola“, který byl součástí projektu primární prevence rizikového chování v základní škole ve Staré Vsi a byl realizován ve školním roce 2014/2015.

6.1 Program „Naše škola“

Program se skládá z osmi částí, jimiž se prolíná společné téma uvedené v jeho názvu.

Jednotlivé části programu

1. část

Cesta zpátky aneb po stopách historie školy.

2. část

Postavíme školu, aneb vyrobíme model školy.

3. část

Pohádková škola aneb školní pohádka.

4. část

Spaní ve škole aneb co všechno se dá ve škole dělat.

5. část

Dramatizace aneb jak to vidí učitelé.

6. část

Tajemná výprava aneb dobrodružství ve škole.

7. část

Pexeso aneb hrajeme si ve škole.

8. část

Závěrečný kviz.

Účastníky programu jsou žáci základní školy, děti navštěvující mateřskou školu, pedagogičtí pracovníci základní i mateřské školy, vychovatelé školní družiny a rodiče žáků (Program primární prevence rizikového chování žáků, 2014/2015).

Nyní popíšeme jednotlivé části programu, jak byly realizovány.

1. ČÁST

Název:

CESTA ZPÁTKY ANEB PO STOPÁCH HISTORIE ŠKOLY

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení pozornosti, paměti, komunikace a smyslového vnímání.

Žáci budou schopni:

- vyjmenovat významná data z historie školy a obce,
- definovat pojem kronika a popsat její význam,
- ukázat na slepé mapě místo, kde je kraj, v němž se nachází škola.
- klást otázky na téma současná a budoucí škola.

Cílem v afektivní rovině je rozvíjení pozitivního vztahu ke škole.

Žáci budou schopni:

- vyjádřit svůj vztah ke škole a prezentovat vlastní názor na školu.

Rozdělení účastníků: hromadná akce, účastníci nejsou rozděleni do skupin.

Počet účastníků: 39

Časový rozsah: 90 minut.

Místo realizace: základní škola.

Prostředí: místnost, učebna s interaktivní tabulí a židlemi.

Denní doba: dopoledne.

Psychická zátěž: velká.

Fyzická zátěž: žádná.

Pomůcky a materiál: interaktivní tabule, fotografie školy, kroniky školy, staré lavice a židle, 10 párů bílých bavlněných rukavic.

Metody: vyprávění, předčítání, přednáška, beseda.

Organizační forma: skupinová.

Personální zajištění:

Celkem minimálně pět pedagogických pracovníků, pracovník na realizaci přednášky a zaznamenávání ústního hodnocení žáků, pracovník na realizaci besedy a ukázky při motivační scéně, pracovník na přípravu kronik a fotografií, pracovník na přípravu učebny, pracovník pro dozor nad žáky.

Motivace: nejdříve proběhla motivační scénka s ukázkou.

Děti, chcete vidět, jak museli vaši prarodiče zdravit učitele a v jakých seděli školních lavicích? Na půdě školy jsme našli jednu starou a zapomenutou školní lavici a židli. Přenesli jsme ji do této učebny, protože patří k historii naší školy. Zároveň si můžeme názorně ukázat, jak pohodlné bylo sedět ve školní lavici v dřívějších dobách. Tato lavice je z dob, kdy se psalo perem, které se namáčelo do kalamáře, proto je na lavici otvor. Učitelé se zdravili uctivě, protože to byli vážení lidé. Podle jedné místní stařenky se učitelé zdravili tímto způsobem: „Pozdrav pánbůh pane učiteli!“

Zajímá vás, jak museli zdravit učitele a sedět v lavicích vaši rodiče? Pro tuto ukázkou pro vás máme připravenou starou lavici a židli, které si pamatují vaši rodiče. Sedět museli opřeni o opěradlo židle s rukama za zády. Zdravilo se: „Dobrý den soudruhu učiteli.“

Kdo z vás děti nám ukáže, jak dnes sedíte v lavici vy a jak zdravíte učitele? Po vaší názorné ukázce mám ještě jednu otázku.

Chcete se dozvědět další zajímavosti z historie naší školy? Pokud ano, tak vás čeká mnoho nových informací o škole, které vás budou určitě zajímat, protože jste se s nimi ještě nesetkali. Nejsou tajné, ale objevili jsme je v kronikách. Tyto nové informace můžete potom využít ve škole a překvapit tak učitele. Můžete také doma vyzkoušet rodiče, jestli toho ví tolik, co vy.

Všechno, co vám teď řekneme, budete potřebovat při závěrečném kvizu, který bude na konci celého programu, a za správné odpovědi budete odměněni. Proto se pohodlně posad'te a dobře poslouchajte, protože právě začínáme.

Popis průběhu:

Nejdříve byli žáci seznámeni se základní charakteristikou obce Stará Ves. Předložili jsme žákům informace o aktuálním počtu obyvatel, prvních písemných zmínkách v historických pramenech a o poloze obce v Moravskoslezském kraji na mapě České republiky. Poté byly žákům předloženy informace o škole, její historii a současnosti. Prezentovaná data jsme čerpali z výročních zpráv a z dostupných kronik, které jsou uloženy ve školním archivu. Data byla seřazena podle časové osy. Následovala prohlídka vystavených, chronologicky seřazených kronik a četba úryvků z nich. Žákům bylo umožněno v kronikách listovat, ale museli použít připravené bílé bavlněné rukavice, aby nedošlo k jejich poškození. Žáci si prohlédli připravené fotografie školy. Vysvětlili jsme si pojem kronika a objasnili její význam. Žákům byly rozdány slepé mapy České republiky a všichni si prakticky vyzkoušeli určit polohu Moravskoslezského kraje.

Poté byla zahájena beseda o současné i budoucí škole a akcích obce. Besedy se zúčastnila ředitelka školy a starosta obce, kteří odpovídali na otázky dětí. Na závěr všichni žáci vyjadřovali svůj vztah ke škole a prezentovali svůj názor na školu.

Závěrečné hodnocení:

Toto hodnocení je shrnutím pozorování realizátorů programu a ústního hodnocení účastníků. Motivační scénka proběhla za aktivní účasti žáků, kdy se zájmem sledovali názorné ukázky. Přednášky se zúčastnili se zájmem. Žáci ocenili nové informace o škole, se kterými se seznámili. Kladně hodnotili možnost prohlédnout si fotografie a kroniky školy. Po zhlédnutí fotografií školy se žáci pokoušeli porovnávat podmínky a hledat rozdíly při výuce z hlediska žáků i učitelů v různých časových obdobích. Žáci navrhli opětovné zavedení psaní kroniky školy, které bylo ukončeno v roce 1984.

V průběhu besedy se žáci zajímali o proběhlé i připravované akce školy a obce. Ředitelce školy a starostovi obce pokládali zajímavé otázky k danému tématu. Žákům byly kladeny otázky, které měly za úkol pomoci zjistit, jak se popisovaná akce dětem líbila, co jim přinesla a jaký pro ně může mít význam do budoucna.

Ukázka kladených otázek žákům: „Co vás nejvíce zaujalo nebo překvapilo? Chtěli by jste navštěvovat školu v dřívějších dobách?“

Myslíte si, že pro vás mají informace z historie nějaký význam do budoucna?“ Podle ústního vyjádření žáků má většina ke škole kladný vztah.

Příklady položených otázek žáky

Kde jste se učil být starosta a baví vás to?

Píšete taky kroniku obce?

Paní ředitelko, měla jste ve škole samé jedničky?

Kam pojedeme na školní výlet?

Příklady kladených otázek žákům

Co vás nejvíce zaujalo nebo překvapilo?

Chtěli byste být žákem školy v dřívějších dobách? Proč?

Myslíte si, že pro vás mají informace z historie nějaký význam do budoucna?

Příklady ústního hodnocení žáků

Líbilo se mi to. Nevěděla jsem, že je naše škola tak stará.

Bylo to dobrý. Ty ukázky jsou super a bavily mě.

Líbilo se mi, jak hezky jsou psané ty staré kroniky.

Musíme vědět, co už bylo, abychom třeba nedělali stejné chyby.

2. ČÁST

Název:

POSTAVÍME ŠKOLU, ANEB VYROBÍME MODEL ŠKOLY

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je využívání vědomostí při řešení problémových situací, rozvíjení prostorové orientace, představivosti a kreativity.

Žáci budou schopni:

1. skupina

- vytvořit plánec školy podle skutečnosti,
- určit postup prací při realizaci úkolu,
- vyrobit papírový model školy,
- navrhnout vzhled papírové postavičky znázorňující daného žáka.

2. skupina

- zvolit vhodnou výtvarnou techniku a pomůcky na výzdobu modelu,
- označit jednotlivé prostory školy typickými symboly,
- navrhnout vzhled papírové postavičky znázorňující daného žáka.

3. skupina

- výtvarně ztvárnit budovu školy a její celkový vnější vzhled,
- navrhnout papírové postavičky znázorňující daného žáka.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení praktických dovedností.

Žáci budou schopni:

1. skupina

- rozměřit, narýsovat a vystříhnout jednotlivé části modelu z kartonu,
- spojit jednotlivé části modelu do finální podoby,
- bezpečně manipulovat s tavnou pistolí,
- na základě svého návrhu vyrobit papírovou postavičku své osoby.

2. skupina

- provést povrchovou úpravu modelu školy,
- vyzdobit model školy a graficky znázornit, co představují jeho jednotlivé části,
- vyrobit papírovou postavičku své osoby na základě svého návrhu.

3. skupina

- nakreslit budovu školy,
- na základě svého návrhu vyrobit papírovou postavičku své osoby.

Cílem v afektivní rovině je vnímání hodnoty práce, rozvíjení spolupráce a komunikace.

Žáci budou schopni:

- uvědomit si význam a hodnotu své práce i práce druhých lidí,
- vzájemně komunikovat a spolupracovat na společném úkolu.

Rozdělení účastníků: řízené rozdělení do tří pracovních skupin podle tříd.

1. skupina: žáci 5. a 4. ročníku – výroba modelu školy z kartonu,
2. skupina: žáci 3. a 2. ročníku – výzdoba a povrchová úprava modelu školy,
3. skupina: žáci 1. ročníku – kresba budovy školy.

Všechny skupiny mají jeden společný úkol a tím je výroba papírových postaviček.

Počet účastníků: 35

Časový rozsah: 4 hodiny.

Místo realizace: základní škola.

Prostředí: tři místnosti se stoly a židlemi.

Denní doba: dopoledne.

Psychická zátěž: střední.

Fyzická zátěž: střední.

Pomůcky a materiál: karton, tavná pistole, nůžky, lepidlo na papír, lepicí páska, samolepicí tapeta, papíry A4, temperové barvy, polystyrenové kuličky, vlna, pastelky, fixy, voskovky, barevný papír.

Metody: praktické činnosti.

Organizační forma: projektový den ve skupinách.

Personální zajištění:

Při realizaci minimálně tři pedagogičtí pracovníci, jeden pracovník vždy koordinuje činnost jedné skupiny žáků.

Motivace:

Dnes místo vyučování nás čeká projektový den a budeme se věnovat výrobě modelu naší školy. Jste rozděleni do skupin a každá skupina má svůj úkol, na kterém pracují všichni její členové. Někteří společně vyrobí model školy a jiní z vás budou kreslit budovu školy, tyto výrobky a výkresy budou vystaveny ve společných prostorách školy. Všechny vás čeká výroba postaviček, které budou znázorňovat vás samotné. Je důležité, zamyslet se nad tím, co vás odlišuje od ostatních a tento charakteristický znak nebo odlišnost jste se snažili znázornit.

Takovým charakteristickým znakem mohou být například optické brýle určité barvy, typická barva vašeho oblečení nebo vaše přezdívka.

Pokud nevíte, jaký znak je pro vás typický, zkuste si o sobě promluvit se svými spolužáky. Je možné, že vás budou inspirovat a pomohou vám nahlížet na sebe z jiného úhlu.

Vyrobený model školy a vaše postavičky budou využity v další části našeho programu. Model školy bude sloužit jako divadelní kulisa a postavičky se promění v loutky, které budou hrát svoji roli v loutkovém divadle.

Popis průběhu:

Žáci pracovali v určených skupinách, kdy mohli využít pomoc pedagogického pracovníka, který byl ke skupině přidělen a pomáhal uvádět jejich činnosti do souladu. První skupina žáků měla za úkol vyrobit model školy z kartonu. Museli dodržet jednu podmínku, a tou bylo to, aby byla jedna strana modelu otevřená a tak bylo možné nahlížet do vnitřních prostor modelu. Tato podmínka byla stanovena předem a má význam při využití modelu v další části programu. Nejdříve žáci museli vytvořit plánek školy, který odpovídá skutečnosti. Z tohoto důvodu si žáci před započítím práce prošli budovu školy a zaznamenávali si potřebné údaje. Potom společně vytvořili plánek školy. Dalším krokem před samotným zahájením prací bylo rozdělit budovu školy na jednotlivé části, které společně budou tvořit požadovaný tvar modelu.

Následovala realizace naplánovaných činností, což zahrnovalo rozměření, narýsování a vystřihnutí jednotlivých částí modelu včetně jejich spojení. Důležité bylo seznámení žáků s bezpečností práce při manipulaci s tavnou pistolí. Po dokončení výroby modelu se žáci věnovali zpracování návrhu postavičky a jeho realizaci.

Druhá skupina měla také dva úkoly. První úkol představoval výzdobu a povrchovou úpravu modelu školy. U jednotlivých částí modelu bylo nutné zvolit vhodný symbol označující využití daných prostor. Další úkol zahrnoval výrobu postavičky, jež představuje žáky samotné. Podmínkou bylo, aby na postavičkách byl viditelný typický prvek, který je charakteristický pro daného žáka.

Třetí skupina žáků vyráběla výše zmíněné postavičky (Fotografie č. 4 v příloze) a žáci kreslili budovu školy na formát papíru A4. Po ukončení prací byly výsledky práce žáků umístěny do přístupných prostor školy, kde plnily funkci výzdoby a prezentace realizovaného programu.

Závěrečné hodnocení:

Všechny skupiny žáků pracovaly se zaujetím a snažily se své výrobky co nejvíce přiblížit realitě s ohledem na jejich individuální schopnosti.

Při činnostech byla příjemná atmosféra, podpořená relaxační hudbou. Tuto část pozitivně hodnotili nejen žáci, ale i veřejnost. Vystavené modely a postavičky měli možnost shlédnout rodinní příslušníci a veřejnost v prostorách školy.

První skupina žáků, jež vyráběla model školy z kartonu, musela vyřešit několik problémových situací. Jednalo se především o volbu velikosti modelu a způsob spojení jeho jednotlivých částí. Důležitým aspektem při práci žáků byla prostorová orientace, komunikace a spolupráce. Výrobu vlastních postaviček vnímali jako zábavnou činnost a intenzivně při ní komunikovali. Vzájemná komunikace se rozvinula v neřízený rozhovor o kladných a záporných vlastnostech jednotlivých žáků v kolektivu čtvrtého a pátého ročníku.

Druhá skupina žáků měla za úkol vyzdobit model vyrobený první skupinou a provést povrchové úpravy modelu. Povrchová úprava modelu školy představovala volbu vhodného materiálu, který by splňoval požadavky žáků. Nakonec žáci zvolili bílou temperovou barvu a samolepící tapetu. Při výzdobě modelu se uplatnila nápaditost žáků. Výroba postaviček byla pro žáky přiměřeně náročná, ale žáci měli problém najít sami na sobě nějaký znak, který je charakterizuje. Nakonec pedagog k tomuto účelu využil zrcadlo, aby podpořil představivost žáků. Bylo nutné podněcovat žáky a srovnávat různé detaily v jejich vzhledu.

Třetí skupina jsou nejmladší žáci, kteří při svých činnostech při výrobě postaviček využívali výtvarný materiál a pomůcky podle vlastní volby. Většina žáků používala ke kresbě fixy a pastelky. Výrobu postaviček zvládli všichni žáci třetí skupiny s pomocí pedagoga.

S volbou charakteristického znaku u jednotlivých žáků bylo nutné postupovat stejně jako u druhé skupiny, použít zrcadlo a slovní pomoc pedagoga.

Na závěr byla všem žákům položena stejná otázka: „Co vám dnešní projektový den může dát do budoucna?“ První skupina žáků vyrábějící model školy z kartonu považuje získané zkušenosti za přínosné. Žáci navrhovali různé situace, při kterých mohou využít popisované zkušenosti. Jednalo se o návrhy na výrobu modelu třídy, svého dětského pokoje a různých obalů a krabiček na dárky. Po uvedení návrhů žáci uvažovali o možnosti vyrobení dalšího modelu školy, ale již ve větších rozměrech.

Druhá skupina žáků provádějící povrchové úpravy modelu a jeho výzdobu uvedla jako přínos pro ně samotné práci se samolepící tapetou. Se samolepící tapetou se dříve setkali pouze dva žáci z celé skupiny. Činnosti spojené a přípravou a aplikací tapety považovali všichni žáci za složité a náročné, proto byli nesmírně hrdi na výsledek své práce.

Nejmladší žáci, pracující v poslední skupině a vyrábějící postavičky, navrhovali pro příští podobné činnosti inovace v rozdílech mezi postavičkou chlapce a dívky. Jednalo se o odlišení pohlaví pomocí módních doplňků a různých částí oblečení.

Zajímalo nás také, jakým způsobem žáci komunikovali. Zda bylo pro členy jednotlivých skupin snadné domluvit se na společném návrhu, postupu či výběru nejvhodnější varianty řešené situace.

Nejstarší žáci v první skupině popsali vzájemnou komunikaci jako proces, kdy se na základě svého postavení ve skupině prosadili dva nejstarší žáci do pozice koordinátorů diskuze. Ostatní žáci s touto situací souhlasili. Pro výběr nevhodnějších variant při realizaci návrhu zvolili po vzájemné domluvě hlasování.

Žáci druhé skupiny se domlouvali společně, kdy se každý z žáků mohl vyjádřit k danému postupu. Některé varianty návrhů zamítli všichni členové skupiny vzájemnou domluvou po předložení jejich nedostatků.

Nejmladší žáci komunikovali vesměs neřízenou debatou. Tato skupina neměla zadanou práci na jednom společném výrobku. Pracovali samostatně na svých výkresech a postavičkách. Komunikace se odehrávala ve smyslu hlasitého popisování myšlenek a nápadů jednotlivých žáků.

3. ČÁST

Název:

POHÁDKOVÁ ŠKOLA ANEB ŠKOLNÍ POHÁDKA

Cíl:

Cílem v kognitivní oblasti je rozvíjení paměti, pozornosti, představivosti a komunikace.

Žáci budou schopni:

- písemně vypracovat drobný divadelní scénář (představení v délce 10 až 20 minut),
- interpretovat připravený scénář a hudební doprovod,
- uplatňovat výrazové prvky – pauzu, intonaci, dynamiku a tempo řeči,
- popsat děj loutkového divadla.

Cílem v psychomotorické oblasti je rozvíjení jemné motoriky a koordinace pohybů.

Žáci budou schopni:

- ovládat pohyb loutek,
- hrát na hudební nástroje.

Cílem v afektivní oblasti je rozvoj sebereflexe a ovlivnění hodnotového systému žáků.

Žáci budou schopni:

- rozlišit kladné a záporné vlastnosti prezentované v loutkovém divadle.

Rozdělení účastníků: spontánní rozdělení do dvou skupin, skupiny jsou vytvořeny na základě kamarádských vztahů mezi žáky všech tříd, skupiny jsou věkově smíšené.

Počet účastníků: 32

Časový rozsah:

1. den: základní škola 90 minut, to jsou 2 vyučovací hodiny na přípravu scénáře a nácvik hudebního doprovodu; **2. den:** školní družina 1 hodina na realizaci loutkového divadla a jeho zpětného rozboru formou diskuze.

Místo realizace: základní škola a školní družina.

Prostředí: školní třída a prostorná místnost s kobercem, což splňuje klubovna školní družiny.

Denní doba: dopoledne a odpoledne.

Psychická zátěž: velká.

Fyzická zátěž: malá až střední.

Pomůcky a materiál: vyrobený model školy a vyrobené postavičky žáků, hudební nástroje (bubínky a flétny), špejle, lepicí pásky, papíry, psací potřeby.

Metody: názorné (předvádění), slovní (vysvětlení a diskuze).

Organizační forma: skupinová.

Personální zajištění: základní škola: dva pracovníci, učitelé českého jazyka a hudební výchovy, školní družina: vychovatel při doзору nad žáky a dva učitelé při realizaci loutkového divadla a při následné diskuzi.

Motivace:

Právě nastal čas, kdy využijeme vámi vyrobené postavičky, které se nyní přemění v loutky. Jaké kouzlo je může přeměnit? Stačí, když k nim připevníte pomocí lepicí pásky špejle.

Hrál někdo z vás loutkové divadlo? Nehrál, a proto to pro vás bude nová a určitě i zajímavá zkušenost. Vaším úkolem bude připravit ve skupině loutkové divadlo s hudebním doprovodem. Divadlo budete hrát na společné téma související se školou a to je: „Jak se chovám ve škole.“ Vymyslete a předved'te ve svých vystoupeních pozitivní či negativní způsoby chování, které se ve škole vyskytují, a setkali jste se s nimi. Využijte vlastní zkušenosti nebo se snažte zahrát sami sebe. Vyberte v každé skupině jednoho zástupce, který bude za skupinu losovat, jaký způsob chování budete ztvárňovat, zda kladný či záporný. Rozdělili jste se do dvou skupin na základě kamarádských vztahů. Při přípravě vám budou pomáhat učitelé českého jazyka a hudební výchovy. Na přípravu máte celkem dvě vyučovací hodiny.

Divadlo budete hrát pro ostatní spolužáky následující den odpoledne ve školní družině. Budete mít tedy dostatek času nastudovat si svou roli. Můžete improvizovat a zapojit fantazii. Představení by mělo trvat přibližně deset až dvacet minut.

Sami si ve skupině určete, kdo bude hrát divadlo a kdo bude hrát na hudební nástroje. Důležité je, aby všichni ve skupině aktivně spolupracovali a podíleli jste se na realizaci divadla stejným dílem.

Popis průběhu:

Na úvod jsme skupinám přidělili pozitivní a negativní směr, jež budou ztvárňovat ve svých představeních. Přidělení proběhlo losem mezi zástupci obou skupin žáků. Každá skupina se připravovala odděleně ve dvou třídách, aby nedocházelo k napodobování a scénky každé skupiny tak byly originální. Papírové postavičky si děti přeměnily pomocí špejlí na loutky.

Žáci si nejdříve v každé skupině určili, kdo bude hrát loutkové divadlo a kdo bude hrát na hudební nástroje. Potom písemně vypracovali divadelní scénář, na základě kterého si rozdělili role. V obou skupinách byli žáci iniciativní a navrhovali velké množství nápadů, ze kterých společně vybrali, podle nich, ty nejzdařilejší. S pomocí učitelů zformulovali své nápady do smysluplných dialogů. Žáci byli upozorněni na možnost improvizace. Následovala příprava a nácvik hudebního doprovodu.

Další den bylo žáky prezentováno připravené loutkové divadlo v odpoledních hodinách v době školní družiny. Divadelní kulisy si žáci naaranžovali společně před zahájením představení.

Jedna skupina žáků se zaměřila na správné chování ve škole. Pro hudební doprovod žáci zvolili flétny a triangl, které podbarvovaly představení po celou dobu trvání. Na flétny hráli čtyři žáci, jeden žák na triangl a jedenáct žáků hrálo loutkové divadlo. Loutky představovaly postavy několika žáků a jednoho učitele. Pozitivní situace zahrnovaly přípravu na vyučování, pozdravy, plnění domácích úkolů a pomoc spolužákovi. První loutkové představení trvalo deset minut. Po skončení představení se žáci v roli diváků vyjadřovali k jednotlivým hraným situacím a diskutovali o tom, zda se vyskytují na naší škole. Při diskuzi byla ze strany pedagogických pracovníků zdůrazněna nutnost dodržování pravidel společenského chování, například zdravení, a to nejen ve školním prostředí.

Druhá skupina se orientovala na negativní chování ve škole. Žáci k hudebnímu doprovodu zvolili hru na bubínky a na kytary, která efektivně podtrhávala dramatické momenty v hraných negativních situacích. Bubnovali celkem čtyři žáci, na kytaru hráli dva žáci a deset žáků hrálo loutkové divadlo.

Hrané záporné situace představovaly verbální a fyzické útoky mezi žáky, užívání návykových látek – kouření cigaret, vulgární vyjadřování a poškozování školního majetku. Toto představení probíhalo dvacet minut. Ukončení této části vyvolalo bouřlivou diskuzi o ztvárněných záporných situacích.

Po řízeném rozboru této diskuze pedagogickým pracovníkem s žáky vyplynulo najevo, že některé hrané negativní situace jsou běžně praktikovány mezi žáky naší školy. Jde o situace, kdy se žáci navzájem vulgárně oslovují a záměrně poškozují školní majetek.

Závěrečné hodnocení:

Skupiny jsou do počtu členů poměrně velké, ale naši žáci jsou zvyklí v takových skupinách průběžně během školního roku pracovat při různých příležitostech. Důležitým faktorem je zde koordinování činností žáků pedagogem, který je ke každé skupině přidělen.

Této části programu se žáci zhostili s nadšením a elánem. Překvapivá byla vysoká míra vzájemné spolupráce a komunikace. Žáci si v praxi ověřili, že je nutná vzájemná spolupráce při různých činnostech. Žáci hráli podle vlastního scénáře divadelní představení za doprovodu hudebních nástrojů.

Ve skupinách si žáci museli nejdříve rozdělit úkoly, vypracovat scénáře a přidělit role. Na závěr měli za úkol rozlišit prezentované kladné a záporné vlastnosti, což se jim podařilo ve všech případech.

Zajímavá byla reakce a následná diskuze žáků na téma negativního chování ve škole. Zjistili jsme, že žáci hráli nebo registrovali situace, ve kterých se sami ocitají ve škole. Při diskuzi se pedagogičtí pracovníci dozvěděli, že dochází k verbálním útokům vůči jednomu žákovi. Tyto útoky zahrnují vulgární slova a zmíněného žáka jako jediného oslovují některé děti příjmením, což je již samo o sobě nepříjemné. Na základě těchto informací byla zahájena spolupráce s PPP a zajištěna konzultace daného třídního kolektivu s psychologem. Cílem těchto opatření je předejít vzniku šikany.

Dále bylo zjištěno, že někteří žáci v době přestávek chodí po parapetech a otvírají okna. Na základě těchto zjištění byly z bezpečnostních důvodů ihned z oken odstraněny kliky, které umožňují jejich otevření. Žáci byli opakovaně seznámeni se školním řádem.

Příště by bylo vhodné představení natočit formou videa, aby děti měli možnost jej sledovat s časovým odstupem.

4. ČÁST

Název:

SPANÍ VE ŠKOLE ANEB CO VŠECHNO SE DÁ VE ŠKOLE DĚLAT

Tato část programu je rozdělena kvůli přehlednosti při popisování do čtyř bodů, které jsou označeny A, B, C a D. Každý bod představuje jednu aktivitu žáků, jež byla realizována jako součást programu primární prevence rizikového chování žáků.

Jednotlivé body popisované části programu

- A – lampiónový průvod,
- B – noční prohlídka školy,
- C – chvilka jógy,
- D – pyžamová módní přehlídka.

Společně popisované části pro všechny body

Časový rozsah celé části: celkem 16 hodin (od 16 do 8 hodin).

Časová osa celé části:

- 16.00 hodin – sraz účastníků,
16.00 – 16.45 hodin – seznámení účastníků s bezpečností a pravidly chování během akce,
16.45 – 18.30 hodin – lampiónový průvod,
18.30 – 19.00 hodin – večeře,
19.00 – 20.00 hodin – noční prohlídka školy,
20.00 – 20.30 hodin – chvilka jógy,
20.30 – 21.00 hodin – pyžamová módní přehlídka,
21.00 – 21.30 hodin – večerní hygiena,
21.30 – 22.00 hodin – čtení pohádky,
22.00 hodin – večerka,
7.00 hodin – budíček,
7.00 – 7.30 hodin – ranní hygiena,
7.00 – 8.00 hodin – snídaně,
8.00 hodin – odchod účastníků do tříd,
8.10 hodin – vyučování.

Personální zajištění: tři pedagogičtí pracovníci, dva dobrovolníci z řad rodičů žáků.

Místo realizace: základní škola.

Počet účastníků: 20

Bod A – lampiónový průvod

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení pozornosti, paměti a smyslového vnímání.

Žáci budou schopni:

- popsat jednotlivé barvy na lampiónu,
- určit tvar lampiónu.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení koordinace pohybů, jemné motoriky a prostorové orientace.

Žáci budou schopni:

- nést lampión s otevřeným ohněm ve vodorovné poloze,
- jít v řadě účastníků lampiónového průvodu,
- nachystat pomůcky a materiál.

Rozdělení účastníků: hromadná akce, účastníci nejsou rozděleni do skupin.

Časový rozsah: 105 minut (od 16.45 do 18.30 hodin).

Prostředí: školní zahrada, fotbalové hřiště, území obce.

Denní doba: k večeru.

Psychická zátěž: střední.

Fyzická zátěž: střední.

Pomůcky a materiál: lampióny, dřevěné tyčky, drátek, sirky, svíčky, reflexní vesty.

Metoda: praktické činnosti.

Organizační forma: skupinová.

Motivace:

Děti, náš společný večer zahájíme lampiónovým průvodem. Kudy průvod povede? Ze školní zahrady se vydáme k místnímu kinu, pak k obecnímu úřadu, na fotbalové hřiště a zpět ke škole. Nejdříve se vás zeptám: „Kdo z vás už někdy měl svůj lampión se svíčkou?“ Pokud dobře počítám, tak se hlásíte dva. Dnešní den tedy bude pro většinu z vás významný tím, že si vyzkoušíte úplně novou věc. Naučíte se lampión složit, připevnit k němu dřevěnou tyčku pomocí drátku, nasadit a zapálit svíčku. Pustíme se tedy do práce. Přejeme vám, aby se vám lampiónový průvod líbil a prožili jste s lampióny nezapomenutelné zážitky.

Popis průběhu:

Úvodem byly děti upozorněny na rizika spojená s přípravou a používáním lampiónů. Upozornění se týkalo nebezpečí poranění kovovým drátkem a možným popálením ohněm a horkým voskem ze svíčky. Následovala příprava, kdy si žáci podle pokynů pedagoga připravili jednotlivé pomůcky a potřebný materiál. Jednalo se o lampión, dřevěnou tyčku, kovový drátek a svíčku.

Nejdříve žáci složili lampióny a teprve potom si mohli prohlédnout jeho tvar a barvu. Každý žák slovně popsal vzhled svého lampiónu. Podle instrukcí připevnili pomocí kovového drátku k lampiónu dřevěnou tyčku a svíčku.

Přemístili jsme se do šatny, kde se děti připravily na pobyt venku. Na školní zahradě byly zapáleny svíčky ve všech lampiónech. Každý žák byl se svým lampiónem vyfotografován. Obtížné bylo pro některé žáky udržet lampión ve správné poloze, aby nedošlo k jeho poškození. Děti se postavily do řady a byl zahájen lampiónový průvod. V čele průvodu šel pedagog, který určoval předem vytyčenou trasu průvodu. Trasa vedla částí obce, první zastávka byla u obecního úřadu. Poté jsme se přemístili na fotbalové hřiště, kde měly děti umožněn neorganizovaný pohyb s lampióny, a na závěr jsme se vrátili ke škole, kde byly uhašeny svíčky v lampiónech.

Žáci si své lampióny složili, uložili do předem připravených sáčků s jejich jmény a umístili do své skříňky v šatně. Druhý den si vzali lampióny domů.

Závěrečné hodnocení:

Přestože byl listopad, počasí nám přálo. Bylo chladno, ale nepršelo ani nesněžilo. Děti přistupovaly k přípravě i používání lampiónů zodpovědně. Dodržovaly při manipulaci s lampióny bezpečnost. Přesto došlo z důvodu neobratnosti k částečnému shoření jednoho lampiónu. Všechny děti při pohybu na fotbalovém hřišti vytvářely dohromady různé světelné variace a nenásilnou formou spolupracovaly na neplánované činnosti, kterou spontánně vymyslely.

Lampiónový průvod obcí byl pro děti premiérou. V rámci lampiónového průvodu žáci popsali barvy a určili tvar lampiónu, dokázali si jej připravit a nést. Použili jsme zakoupené lampióny, které mohou být příště vyměněny za vlastnoručně vyrobené lampióny při činnostech ve školní družině.

Bod B – noční prohlídka školy

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení paměti, pozornosti a prostorové orientace.

Žáci budou schopni:

- najít určené prostory školy.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné a hrubé motoriky.

Žáci budou schopni:

- připravit si a ovládat baterku,
- projít budovu školy.

Cílem v afektivní rovině je rozvíjení odvahy a empatie.

Žáci budou schopni:

- projít sami určenou trasu po škole ve večerních hodinách.

Rozdělení účastníků: jednotlivci.

Časový rozsah: 60 minut (od 19 do 20 hodin).

Prostředí: budova školy.

Denní doba: večer.

Psychická zátěž: velká.

Fyzická zátěž: střední.

Pomůcky a materiál: baterky.

Metoda: praktické činnosti.

Organizační forma: individuální.

Motivace:

Všichni z vás znají dobře naši školu. Budova školy je velká a má různá zákoutí, která vypadají jinak ve dne a jinak večer. Právě teď zjistíme, jak ovlivňuje světlo a tma místa, jež nám jsou důvěrně známá. Váš úkol je na první pohled jednoduchý. Máte z vestibulu školy úplně sami vystoupat do posledního patra budovy. Jakmile dorazíte nahoru, třikrát zaklepete na dveře počítačové učebny, které se pak otevřou, uvidíte světýlko a budete v cíli. Pokud by si někdo nebyl jistý chůzí ve tmě, bude se držet zábradlí. Ve škole je černočerná tma a vy budete mít jen baterku, kterou jste si přinesli z domu. Nyní si všichni své baterky vyzkoušejte, jestli opravdu svítí. Pokud se stane, že se budete něčeho, bát stačí, když zašeptáte heslo SOS. Ihned se u vás vynoří ze tmy některý pedagog a doprovodí vás do cíle. Přejeme hodně odvahy!

Popis průběhu:

Před zahájením akce se žáci přezuli do sportovní obuvi a oblékli si sportovní oblečení, aby ve ztížených podmínkách při chůzi nedošlo k úrazu. Poté se pod vedení pedagoga přemístili do vestibulu školy, kde jim bylo opakovaně řečeno, kudy mají jít a kam mají dojít.

Všechna světla v budově byla vypnuta. Žáci si zapnuli své baterky a jednotlivě procházeli určenou trasu. Jeden pedagog byl ve vestibulu, další pedagog ve druhém patře a třetí v počítačové učebně. Dobrovolníci byli k dispozici v mezipatrech budovy. Na trase byl vždy jen jeden žák, aby nebyl rušen zvuky a světlem jiného žáka. Jakmile dorazil do cíle, informoval pedagog v cíli pomocí mobilního telefonu pedagoga ve vestibulu, který poslal dalšího žáka. Čas potřebný na projití trasy pro jednoho žáka byl odhadnutý na dvě až tři minuty.

Při celkovém počtu dvaceti účastníků bylo vyčleněno na tuto aktivitu 60 minut. Účastníci vstupovali na trasu v pořadí, které si určili sami. Nejmladší žáci šli jako poslední a ve třech případech využili doprovod po vyslovení hesla. Po absolvování trasy se žáci shromažďovali v počítačové učebně, kde zůstali do doby příchodu posledního žáka. Potom se všichni společně přesunuli do školní družiny.

Závěrečné hodnocení:

Čas vyčleněný na tuto aktivitu byl z organizačního hlediska nedostačující. Příště by bylo vhodné při stejném počtu účastníků časovou dotaci navýšit minimálně o 15 minut, aby celková časová dotace činila 75 minut. Časové navýšení by bylo využito v přípravné části.

Děti dodržovaly pokyny dospělých a projevovaly velké nadšení. Těsně po zahájení akce nejmenší účastníci vyjádřili obavy, zda to sami zvládnou.

Starší spolužáci projevili empatii a tyto děti povzbuzovali, což působilo až dojemně. Nakonec jen tři žáci využili doprovod po vyslovení předem domluveného hesla. Všichni účastníci se sešli v cíli a byli na sebe právem pyšní. Společně si zatleskali a byly rozdány bonbóny.

Bod C – chvilka jógy

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení paměti.

Žáci budou schopni:

- vyjmenovat názvy jednotlivých cviků.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení obratnosti a pohybových dovedností.

Žáci budou schopni:

- cvičit podle názorné ukázky.

Cílem v afektivní rovině je rozvíjení pozitivního postoje k pohybovým aktivitám.

Žáci budou schopni:

- vysvětlit kladný přínos pohybu.

Rozdělení účastníků: hromadná akce, účastníci nejsou rozděleni do skupin.

Časový rozsah: 30 minut (od 20 do 20.30 hodin).

Prostředí: tělocvična.

Denní doba: večer.

Psychická zátěž: malá.

Fyzická zátěž: velká.

Pomůcky a materiál: sportovní oblečení a obuv, podložka na cvičení, CD přehrávač, hudba.

Metoda: názorná, praktická činnost.

Organizační forma: skupinová.

Motivace:

Po prohlídce školy, která byla pro některé z vás strašidelná, nastal čas, kdy se můžeme zklidnit a uvolnit cvičením jógy. Každá třída zná dnešních cviky z hodin tělesné výchovy. O které cviky jde? Budeme spolu vzpomínat, jak se cviky jmenují, popíšeme a ukážeme si, jak se provádějí. Pro cviky máme vlastní názvy. Vzpomenete si jaké? Názvy cviků jsou oči, rulička, lev, spojka, tygr, kočka, kolíbka. Vzpomněli jste si na všechny?

Na začátku nesmíme zapomenout na správný sed, který si ukážeme názorně až při cvičení. Co je velice důležité při každém cvičení? Ano, dýchání. Zopakujeme si základní pravidla správného dýchání. Dýcháme nosem a při vdechu roztáhneme břicho i hrudní koš.

Naopak při výdechu břicho co nejvíc zatáhneme, abychom vytlačili ze svého těla vzduch. A co je důležité na závěr cvičení? Správně, je to relaxace, což je vlastně uvolnění. Požádáme vás, aby při cvičení bylo ticho a nemluvili jste, ať nerušíte ostatní a můžete se soustředit. Nyní jste připraveni a můžeme si spolu zacvičit.

Popis průběhu:

Sportovní oblečení a sportovní obuv měli žáci již z předcházející činnosti. V tělocvičně jim byly rozdány podložky na cvičení, které si umístili na podlahu v dostatečných vzdálenostech od sebe, aby se při cvičení neomezovali v pohybu. Jeden pedagog předcvičoval. Nejdříve se všichni správně posadili, zaměřili se na správné dýchání a cvičili dle instrukcí. Každý z cviků je zaměřený na určitou skupinu svalů a při jejich provádění mohou děti uvolnit přebytek energie. Účastníci každý cvik desetkrát opakovali a na závěr relaxovali. Cvičení trvalo asi patnáct minut a relaxace přibližně deset minut. Při cvičení jógy byli žáci požádáni, aby nemluvili, protože hrála relaxační hudba. Po ukončení relaxace všichni uklidili své podložky na určené místo.

Závěrečné hodnocení:

Při cvičení byla v tělocvičně klidná atmosféra. S ohledem na své individuální možnosti děti dobře zvládly všechny prováděné cviky.

Relaxace navodila příjemné klima, jež mělo vliv na pozitivní naladění všech účastníků, které se projevilo spokojenými úsměvy dětí i dospělých.

D – pyžamová módní přehlídka

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení komunikace a estetického cítění.

Žáci budou schopni:

- zdůvodnit výběr pyžama na přehlídce.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení pohybových dovedností a motoriky.

Žáci budou schopni:

- samostatně si obléct pyžamo,
- chůzí prezentovat svůj model pyžama.

Cílem afektivní roviny je ovlivnění samostatnosti a přijímání názorů druhých lidí.

Žáci budou schopni:

- respektovat vkus výběr pyžama ostatních dětí.

Rozdělení účastníků: jednotlivci.

Časový rozsah: 30 minut (od 20.30 do 21 hodin).

Prostředí: školní družina, chodba školy.

Denní doba: večer.

Psychická zátěž: střední.

Fyzická zátěž: malá.

Pomůcky a materiál: pyžamo, přezůvky.

Metoda: názorná (převádění).

Organizační forma: individuální.

Motivace:

Dnešní poslední program je pyžamová módní přehlídka. Vyzkoušíte si, jaké to je, být modelkou či modelem. Dopředu jste byli informováni o tom, že si máte přinést pyžamo, které se vám nejvíce líbí, nebo je máte nejraději. Tato část oblečení není často vidět, ale i přes to je pro náš spánek důležitá. Než vyкроčíte na přehlídkové molo, řeknete nám důvody, proč jste zvolili právě pyžamo, které nám předvádíte. Těšíme se na ukázkou vašich modelů a pozorně si je prohlédneme při promenádě. Přejeme vám hezkou podívanou!

Popis průběhu:

V prostorách školní družiny se děti převlékly a připravily na promenádu. Potom jsme se přemístili na prostornou chodbu školy, která sloužila v této situaci jako přehlídkové molo.

Úkolem modelek a modelů bylo projít elegantní chůzí celou chodbou a ukázat svůj model divákům. Po promenádě zdůvodnili svůj výběr a zároveň upozorňovali na detaily modelu. V roli diváků byli žáci, kteří momentálně nepředváděli. Na závěr všichni pedagogové připravili dětem překvapení. Převlékli se a zúčastnili pyžamové přehlídky. Jejich modely byly ovšem zastaralé a vyvolaly u dětí úsměvné reakce. Za odměnu byla dětem předána mísa ovoce, kterou si po vzájemné domluvě děti nechali na druhý den.

Závěrečné hodnocení:

Popisovaná akce byla zdařilá, ale měla i svou nečekanou stinnou stránku. Po přesunu na chodbě a těsně před zahájením promenády se jedna dívka náhle rozplakala. Do tohoto okamžiku nikdo z dětí ani z dospělých nezaregistroval nějaký problém. Dívka odešla s učitelkou mimo dění akce, kde si o vzniklé situaci povídali. Z rozhovoru s dívkou vyplynulo, že se dívka stydí za svoji postavu a je jí nepříjemné účastnit se pyžamové přehlídky.

Dívka byla ujištěna, že účast není nezbytně nutná a může se vrátit mezi spolužáky. Příště by bylo vhodné předem informovat žáky o tom, že je účast dobrovolná.

Při popisování pyžamových modelů byly zřejmé velké rozdíly ve slovním vyjadřování dětí. Některé děti měly problémy při koordinaci svých pohybů během promenády.

Překvapivě výrazné problémy byly evidentní při oblékání pyžama a to nejen u nejmladších dětí, ale také u dětí starších. Žákům s dyspraxií byla nabídnuta pomoc, kterou někteří využili.

Děti byly při volbě modelů originální a dokázaly pochválit také své spolužáky. Aktivita a účast učitelů na přehlídce byla všemi žáky hodnocena jako příjemné a vtipné překvapení.

5. ČÁST

Název:

DRAMATIZACE ANEB JAK TO VIDÍ UČITELÉ

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení pozornosti a komunikace.

Žáci budou schopni:

- popsat děj sledované scénky,
- vyjádřit vlastní názor na situaci,
- rozlišit prezentované vhodné a nevhodné způsoby chování ve škole.

Cílem v afektivní rovině je rozvíjení empatie a zodpovědnosti.

Žáci budou schopni:

- vnímat hodnotu práce druhých lidí,
- vysvětlit nutnost dodržování pravidel slušného chování ve škole i mimo školu.

Rozdělení účastníků: řízené do skupin podle tříd, první skupinu tvoří žáci 1. a 2. ročníku, druhou skupinu tvoří žáci 3. až 5. ročníku.

Počet účastníků: 36

Časový rozsah: celkem 4 vyučovací hodiny, 2 x 2 vyučovací hodiny.

Místo realizace: základní škola.

Prostředí: školní třída.

Denní doba: dopoledne.

Psychická zátěž: střední.

Fyzická zátěž: žádná.

Pomůcky a materiál: lavice a židle, knihy, sešity, pouzdra, aktovky, jmenovky.

Metoda: názorná – předvádění, pozorování.

Organizační forma: skupinová.

Personální zajištění: čtyři pracovníci na dramatinaci, jeden pracovník moderující scénku, jeden vybraný žák (dobrovolník), dva pracovníci pro dozor nad žáky.

Motivace:

Děti myslíte si, že by vaši učitelé dokázali zahrát žáky? Mohou si ještě vzpomenout, jaké to je, chodit do školy? Mám pro vás velké překvapení. Učitelé, kteří vás učí, si dnes s vámi vymění role. Pro dnešní den se z nich stanou bezstarostní žáci a vy se pro tuto chvíli stanete dospělými lidmi.

Myslíte, že to dokážete? Dobře, začínáme hrát. Nyní položím otázku pro vás, dospělé lidi. Je mezi vámi někdo, kdo by si chtěl vyzkoušet hrát paní učitelku nebo pana učitele? Přihlásil se nám žák, dobrovolník do role pana učitele. Čeká jej hodina matematiky a má před sebou nelehké úkoly. Pan učitel má za úkol v této hodině zkontrolovat domácí úkoly a vyzkoušet žáky u tabule. Může se stát, že se žáci v naší scénce budou chovat nevhodně, nebo se vám nebude líbit to, co dělají nebo říkají. V tom případě můžete vy, diváci kdykoli do děje hrané scénky zasáhnout. Jak? Stačí, když se přihlásíte a moderátor zastaví scénku. Ten, kdo se přihlásí a nechá tím zastavit hru, řekne, co se mu nelíbí a jak by to podle něj mělo být správně. A herci budou hrát podle vašich instrukcí. Každý z vás se tak může stát režisérem naší hry. Jen musí poznat a umět popsat, co je správné a co špatné. Už zvoní a hodina začíná...

Popis průběhu:

Skupina, která se momentálně neúčastnila dramatinace, měla běžnou výuku. Dramatinace byla realizována pro dvě skupiny žáků. Skupiny se po dvou vyučovacích hodinách vystřídaly.

Každá skupina měla 18 členů, z nichž jeden žák se aktivně účastnil při dramatizaci, a ostatní se stali diváky a posadili se po stranách místnosti, aby měli dobrý přehled o dění ve třídě.

V úvodu byli žáci seznámeni s organizačními záležitostmi. S přeměnou učitelů v žáky a s výběrem žáka dobrovolníka na roli učitele.

Poté byli představeni učitelé v rolích žáků, kdy každý učitel byl označen jmenovkou, aby děti nebyly v rozpacích, jak jej správně oslovit a mohl být v případě potřeby správně označen. Učitelé si připravili oblečení podle svého uvážení tak, aby přispělo k lepšímu ztvárnění hrané role žáka. Zajistili si moderní oblečení a různé módní doplňky.

Žák, který se ujal role učitele, měl za úkol v hodině matematiky zkontrolovat domácí úkoly a ústně zkoušet žáky.

Učitelé v rolích žáků představili třídu se čtyřmi žáky a jejich cílem bylo ukázat nevhodné způsoby chování, se kterými se u žáků setkávají. Patří sem nevhodné chování o přestávce, nepřípravenost žáků na hodinu, nevypracované domácí úkoly, nenachystané pomůcky na vyučování, vyrušování v hodině nevhodným a vulgárním chováním. Nezastupitelnou úlohu zde sehrál moderátor, který efektivně dotvářel atmosféru, podněcoval diváky k aktivitě a pomáhal jim při formulaci jejich podnětů v situaci režírování scénky.

Závěrečné hodnocení:

Snaha učitelů o doladění jejich rolí žáků pomocí oblečení a doplňků byla žáky v roli diváků pozitivně oceněna a sklidila hned v úvodu velký potlesk. Při dramatizaci proběhlo celkem šest záměrně hraných negativních situací. První skupina, kterou tvořili žáci 1. a 2. ročníku rozpoznala pět z těchto situací a druhá skupina žáků odhalila situace všechny. Přístup žáků v roli diváků byl při změnách scénáře velmi kreativní. V roli režisérů byli diváci překvapivě přísní k žákům, které hráli učitelé. Žáci považovali možnost ovlivnění děje jednotlivých scének a jejich následné přehrání s navrhovanými změnami za jedinečnou možnost ukázat, že jsou schopni rozlišit vhodné a nevhodné chování, které je ovlivňováno dodržováním stanovených pravidel. Žáci byli schopni popsat děj scénky, vyjádřit vlastní názor.

Celkové zhodnocení je možné označit jako výborné. Žáci byli překvapeni schopností učitelů ponořit se do rolí žáků. Situace byly podány zábavnou formou, kdy se bavili žáci i učitelé.

Otázky kladené žákům

Jaké to bylo, vidět učitele, jak porušují pravidla?

Zahráli vám všechno, co děláte o přestávkách?

Líbilo se vám chování, které jste viděli?

Chybělo v dnešní dramatizaci něco, co chcete doplnit?

Myslíte si, že je práce učitelů náročná? Pokud ano, uveďte proč.

6. ČÁST

Název:

TAJEMNÁ VÝPRAVA ANEB DOBRODRUŽSTVÍ VE ŠKOLE

Tato část programu je rozdělena do bodů označených A, B, C, D, E, F, G. Každý bod představuje jeden úkol, který měli žáci splnit.

Toto rozdělení bude pro lepší přehlednost při popisování celé akce využito u cílů, metod, pomůcek a materiálu, popisu průběhu a závěrečného hodnocení. Ostatní uvedené části budou popisovány společně pro všechny úkoly.

Jednotlivé úkoly a jejich označení

- A – angličtina,
- B – uzlování,
- C – dopravní značky,
- D – puzzle ,
- E – ovoce a zelenina,
- F – šipky,
- G – člověk.

Úkol A

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení paměti a pozornosti.

Žáci budou schopni:

- přiřadit k obrázku správný význam slova v angličtině.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné motoriky.

Žáci budou schopni:

- připevnit dřevěné kolíčky k obrázku.

Metoda: názorná.

Pomůcky a materiál: papírová kolečka s obrázky, dřevěné kolíčky se slovíčky v angličtině, miska, stolek.

Úkol B

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení představivosti a paměti.

Žáci budou schopni:

- popsat technologický postup při vázání uzlů.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné motoriky.

Žáci budou schopni:

- uvázat uzel a mašličku.

Metoda: praktické činnosti.

Pomůcky a materiál: provázek, tkanička, bota.

Úkol C

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení smyslového vnímání a paměti.

Žáci budou schopni:

- popsat význam jednotlivých dopravních značek.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné motoriky.

Žáci budou schopni:

- připevnit kartičku s názvem k obrázku dopravní značky.

Metoda: názorná.

Pomůcky a materiál: obrázky a kartičky s názvy dopravních značek.

Úkol D

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení fantazie, představivosti, paměti a prostorové orientace.

Žáci budou schopni:

- popsat na základě představy vzhled budovy školy.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné motoriky.

Žáci budou schopni:

- složit obrázek školy z jednotlivých dílků do celku.

Metoda: řešení problémů, pokus a omyl.

Pomůcky a materiál: puzzle, stolek.

Úkol E

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení paměti a smyslového vnímání.

Žáci budou schopni:

- označit jednotlivé druhy ovoce a zeleniny.

Metoda: názorná.

Pomůcky a materiál: dvě misky, ovoce a zelenina, stolek.

Úkol F

Cíl:

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení prostorové orientace, koordinace pohybů a jemné motoriky.

Žáci budou schopni:

- zamířit a trefit šipkou terč.

Metoda: praktická činnost.

Pomůcky a materiál: terč, šipky.

Úkol G

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení paměti a pozornosti.

Žáci budou schopni:

- pojmenovat a ukázat jednotlivé části lidského těla.

Metoda: názorná.

Pomůcky a materiál: postava člověka z papíru.

Části popisované společně pro všechny úkoly

Cíl:

Cílem v afektivní rovině je rozvíjení sebedůvěry.

Žáci budou schopni:

- uvědomit si význam vzájemné podpory.

Rozdělení účastníků: jednotlivci.

Počet účastníků: 30

Časový rozsah: 5 až 6 hodin při uvedeném počtu dětí, stezku může jeden žák při plnění všech úkolů projít za 10 až 15 minut.

Místo realizace: základní škola.

Prostředí: půdní prostory budovy školy, třídy.

Denní doba: dopoledne i odpoledne.

Psychická zátěž: velká.

Fyzická zátěž: střední.

Pomůcky a materiál: CD přehrávač, výzdoba půdy (šipky, balónky, fáborky), pexesa, tužky, záznamové papíry („smajlovníčky“), sladkosti.

Organizační forma: projektový den, dvojice, individuální.

Personální zajištění: celkem tři pracovníci na přípravu prostor den před realizací akce, čtyři pracovníci pro dozor nad žáky v jednotlivých skupinách (1. ročník, 2. ročník, 3. ročník, 4. a 5. ročník), dva pracovníci jako doprovod žáků na stezce.

Motivace:

Dnes pro vás máme připravené velké překvapení a tím je školní dobrodružná stezka. Po této stezce ještě nikdy nikdo nešel a vy budete první, kdo na ni může vstoupit. Školní stezka se jmenuje proto, že se nachází v budově naší školy. Určitě teď přemýšlíte o tom, kudy stezka vede.

Už vás nebudeme déle napínat a prozradíme, že stezka je na půdě školy. Nikdy jste tam nebyli? Nevadí! Právě dnes ji budete objevovat a zároveň plnit zajímavé úkoly. Chcete se dozvědět více? Dobře, tak poslouchejte. Ponoříme se do našeho společného dobrodružství. Na půdě je stezka, kterou musíte celou projít. Stezka má sedm stanovišť a na každém z nich vás čeká úkol, který se budete snažit splnit. Úkoly nejsou časově omezeny, proto máte dostatek času a nemusíte spěchat. Jaké úkoly vás čekají? Úkoly jsou zaměřeny na různé oblasti a se všemi činnostmi jste se v podobných formách již setkali. Víc vám nemůžeme prozradit, abychom neodhalili připravené úkoly.

Před vstupem na stezku dostanete „smajlovníček“, jež slouží k zaznamenání bodů. Je to záznamový arch, který si podepíšete a kam vám po správném splnění úkolu vlepí hodnotitel „smajlíka“, který má hodnotu jednoho bodu. Kdo je hodnotitel? To je člověk, jež vás bude po stezce provázet a zároveň bude bodovat vaše výkony při plnění jednotlivých úkolů. Ten z vás, kdo splní správně všechny úkoly, bude mít po absolvování celé stezky celkem sedm bodů. Komu se podaří získat všechny body, toho čeká milé překvapení v podobě sladké odměny.

K začátku stezky odejde celá třída v doprovodu učitele. Stezku budete procházet jednotlivě. Postupně se vystřídají všechny třídy. Začnou nejmladší žáci a jako poslední budou stezku procházet žáci nejstarší. Ti z vás, kteří neprocházejí stezku, budou ve svých třídách a zúčastní se pod vedením učitele třídního turnaje v pexesu. Přejeme vám hodně štěstí!

Popis průběhu:

Po příchodu dětí k začátku stezky jsme dětem zopakovali, že je za tajemnými dveřmi stezka, která je označena šípkami a ty jim ukazují cestu, kudy mají jít. Úkolem žáků je získat co nejvíce „smajlíků“, které dostanou po správném splnění úkolů od hodnotitele. Žáci dostanou „smajlovníček“ před vstupem na stezku a nesmí si jej zapomenout podepsat (Fotografie č. 5 v příloze). Při procházení stezky je čeká na jednotlivých stanovištích sedm úkolů. Úkoly jsou pro všechny žáky stejné s výjimkou úkolu A, B.

Úkol A žáci plní na prvním stanovišti. Toto stanoviště je zaměřeno na procvičování anglického jazyka. Připraveno je pět skupin různých úkolů s odlišným stupněm obtížnosti. Při plnění úkolů všech stupňů obtížnosti děti postupují stejně. Je připraveno papírové kolečko a dřevěné kolíčky. Žáci připevní kolíček s nápisem v anglickém jazyce na místo, které podle nich označuje. Způsob označování je u všech skupin úkolů stejný. Číslo skupiny úkolů je totožné s číslem ročníku, který dané úkoly plní.

První skupina úkolů je určena pro první ročník. Žáci si procvičí čísla. Papírové kolečko je označeno čísly jedna až šest (Fotografie č. 6 v příloze). Dřevěné kolíčky jsou popsány názvy čísel v anglickém jazyce. Úkolem žáka je připevnit kolíček s nápisem ke správnému číslu, ale není to podmínka ke splnění úkolu. Jelikož se jedná o žáky prvního ročníku, mají na výběr dvě možnosti ke splnění úkolu. Buď připevnit kolíček, jak již bylo popsáno nebo vyjádří názvy čísel v anglickém jazyce slovně. Správnost jejich ústního projevu kontroluje hodnotitel.

Druhá skupina úkolů je určena pro druhý ročník. Žáci si zopakují barvy. Na papírovém kolečku je barevně vyznačeno osm barev. Barva žlutá, zelená, červená, hnědá, růžová, oranžová, modrá a černá barva. Osm dřevěných kolíčků je popsáno názvy barev v anglickém jazyce (Fotografie č. 7 v příloze). Žáci mají za úkol připevnit kolíček se správným názvem k barvě.

Třetí skupina úkolů představuje opakování slovíček označujících zvířata. Úkoly plní žáci třetího ročníku. Jedná se o osm zvířat, kterými jsou kočka, pes, prase, myš, kůň, had, beruška a papoušek.

Čtvrtá skupina úkolů zahrnuje také procvičování anglických výrazů označující zvířata. Tato skupina úkolů je určena pro čtvrtý ročník. Je vyobrazena ovce, slon, medvěd, ryba, delfin, chobotnice, jelen a klokan (Fotografie č. 8 v příloze).

Pátá skupina úkolů pro pátý ročník zahrnuje skládání a slovní vyjádření jednoduchých vět.

V páté skupině bylo připraveno také papírové kolečko s obrázky, dřevěné kolíčky s nápisy a dále papír s osmi větami v českém jazyce, které sloužili jako vzor pro skládání vět v jazyce anglickém.

Na papírovém kolečku byly nalepeny obrázky zvířat (Fotografie č. 9 v příloze).a na kolíčcích byla napsána slovesa v anglickém jazyce. Na papíře byly napsané věty v českém jazyce, podle kterých děti přiřazovaly kolíčky k obrázkům. Po přiřazení měly děti za úkol přečíst větu v anglickém jazyce. U žáků páté třídy bylo cílem ověřit mimo jiné také správnou výslovnost v cizím jazyce.

Úkol B, jež představuje uzlování, plní žáci na stanovišti druhém. Tento úkol není stejný pro všechny ročníky. Žáci druhé až páté třídy mají za úkol uvázat uzel dle vlastního výběru. Mohou uvázat uzel sanitní, rybářský, lodní nebo dračí smyčku.

Žáci první třídy mají za úkol zavázat tkaničku na připravené botě. Děti mohly získat dovednost při vázání uzlů v průběhu ukázek postupů ve školní družině.

Úkol C na třetím stanovišti je stejný pro žáky všech ročníků. Žáci mají rozpoznat a slovně popsat význam předložených dopravních značek. Předložené dopravní značky jsou přechod pro chodce, stezka pro cyklisty, hlavní pozemní komunikace, děti a dej přednost v jízdě. Všichni žáci byli s uvedenými dopravními značkami seznámeni v rámci průřezového tématu školního vzdělávacího programu, který je zaměřen na dopravní výchovu.

Úkol D je umístěn na čtvrtém stanovišti a žáci zde mají za úkol složit puzzle, které se skládají z dvaceti jednotlivých dílků. Puzzle po složení jednotlivých dílků znázorňují obrázek školy a školní zahrady.

Úkol E na pátém stanovišti představuje pro děti úkol, kdy musí na základě svých vědomostí rozřadit plnou mísu ovoce a zeleniny. V míse se nachází jablko, pomeranč, banán, brambor, česnek, cibule, paprika, rajče, červená řepa, pórek a zelí. Na stanovišti jsou umístěny dvě mísy. Děti do jedné mísy rozdělují ovoce a do druhé mísy zeleninu. Tento úkol navazuje na průřezové téma ŠVP zaměřené na ovoce do škol.

Úkol F se orientuje na dovednosti žáků v hodů šipkou do prostoru terče, nejlépe do jeho středu. Žáci hodem umístí šipku do prostoru terče tak, aby zde zůstala zabodnuta. Pokud hozená šipka bude v prostoru terče, tak žák svůj úkol splnil. V případě neúspěchu může žák hod opakovat a to maximálně dvakrát. Celkem jsou žákům umožněny tři hody.

Úkol G je poslední úkol na dobrodružné stezce. Děti měly za úkol na papírové postavě správně popsat označené části. Označené části těla byly ramena, lokty, zápěstí, kyčle, kolena, kotníky.

Celkovou atmosféru při procházení stezky dotvářela hudba, reprodukováná po celou dobu popisované akce.

Po projití stezky žáci odevzdali své „smajlovníčky“, aby jim mohly být sečteny body. Děti se shromáždily na pokyn pracovníků v jedné třídě. Následovalo vyhlášení výsledků z dobrodružné stezky a předání sladké odměny dle počtu získaných bodů.

Zároveň byli odměněni dva nejlepší žáci z každé třídy ve hře pexesa. Po každé vítězné hře žák získal bod. Evidenci bodů u žáků zaznamenával učitel organizující hru pexesa v jednotlivých třídách.

Závěrečné hodnocení

Šestá část „Tajemná výprava aneb dobrodružství ve škole“ patřila k nejnáročnější části na přípravu prostor. Jednalo se o půdní prostory školy, které nejsou běžně využívány k žádným školním aktivitám. Žáci plnili na dobrodružné stezce sedm úkolů z různých oblastí zaměřených vždy na téma, které nějakým způsobem souvisí se školou. Při plnění úkolů se projevila soutěživost mezi žáky a zároveň jejich schopnost vzájemné podpory a povzbuzování.

Dobrodružnou atmosféru dotvářela hudba a velký význam pro navození dobrodružství měla předem připravená výzdoba prostor stezky. Užitečné bylo přidělení hodnotitele k žákům, který je doprovázel při absolvování stezky.

Žáci první třídy v hodnotitelích měli oporu a dokázali překonat obavy ze samoty při procházení stezky. Celkově lze konstatovat, že se podařilo organizátorům této části programu navodit správné klima doprovázející aktivity žáků na stanovištích. U žáků bylo před procházením stezky patrné napětí, vyplývající z neznalosti prostředí, kde se měli pohybovat a také z neznámých úkolů. Toto napětí již nebylo zřejmé po absolvování stezky. Všichni žáci dokázali projít stezku a vyvinuli maximální úsilí při plnění jednotlivých úkolů.

Otázky kladené žákům při hodnocení

Co bylo pro Tebe nejtěžší?

Co Ti pomohlo překonat překážky?

Z čeho jsi měl/a největší radost?

Je znalost cizího jazyka důležitá?

Kdy využíváte anglický jazyk?

7. ČÁST

Název:

PEXESO ANEB HRAJEME SI VE ŠKOLE

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je rozvíjení pozornosti, paměti, postřehu a taktiky.

Žáci budou schopni:

- zapamatovat si jednotlivé obrázky a jejich rozmístění,
- jednat plánovitě s cílem získat body,

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné motoriky a motorických pohybových dovedností.

Žáci budou schopni:

- nakreslit a laminovat obrázek,
- bezpečně pracovat s laminovacím strojem,
- pohybovat se s kartami podle pravidel hry.

Cílem v afektivní rovině je ovlivnění hodnotového systému.

Žáci budou schopni:

- vážit si vyrobených pomůcek ke hře.

Rozdělení účastníků: hromadná akce, účastníci nejsou rozděleni do skupin.

Počet účastníků: 30

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina, 10 až 20 minut.

Místo realizace: základní škola, školní družina.

Prostředí: hodina výtvarné výchovy, tělocvična základní školy.

Denní doba: dopoledne a odpoledne.

Psychická zátěž: malá.

Fyzická zátěž: střední.

Pomůcky a materiál: papír, pastelky, fixy, laminovací folie, laminovací stroj, pexeso, sportovní oděv a obuv.

Metoda: praktická činnost – kreslení, laminování, didaktická hra.

Organizační forma: dvojice, hromadná.

Personální zajištění: dva učitelé výtvarné výchovy, dva vychovatelé školní družiny.

Motivace:

Dnes si sami vyrobíte pexeso, které si zahrajete ve školní družině. Vyrábět budeme v hodině výtvarné výchovy, kterou máte spojenou všechny třídy dohromady. Spojená hodina je proto, abychom se domluvili na motivech vašich obrázků, které by neměly být stejné. Na papír formátu A4 nakreslíte obrázek, který nějakým způsobem souvisí se školou. Může to být věc, kterou běžně ve škole používáte. Jedná se například o pouzdro, sešit a podobně. Zkuste vymyslet nějaký předmět, potom ho nakreslíte a vybarvíte. Musíte jej vyhotovit ve dvou provedeních, aby bylo možné hrát pexeso. Jakmile budete mít obrázky hotové, tak je budete laminovat do fólií. Ta zajistí jejich pevnost a ochranu před poškozením a můžete je používat opakovaně.

Nastal čas, kdy využijete ke hře vlastnoručně vyrobené pexeso. Skončilo vám vyučování a pexeso budeme hrát ve školní družině. Určitě vás zajímá, jakým způsobem si můžeme zahrát pexeso všichni. Půjdeme do tělocvičny a tam si povíme podrobnosti ke hře.

Popis průběhu:

V hodině výtvarné výchovy si žáci vyrobili pexeso (Fotografie č. 10 v příloze). Každý žák nakreslil, vybarvil, nastříhal a laminoval dva stejné obrázky s tematikou spojenou se školním prostředím. Bylo vyrobeno celkem šedesát obrázkových karet. Laminování prováděli pod dozorem učitele z důvodu bezpečnosti práce.

V době, kdy žáci navštěvují školní družinu, měli možnost zahrát si pexeso. Žáci byli nejdříve seznámeni s pravidly hry.

Pexeso je hra, jejímž cílem je získat co nejvíce stejných dvojic obrázků. Každá získaná dvojice obrázků představuje získání dvou členů do své třídy, kterou mají školníci prázdnou a hledají do ní žáky.

Pexeso v našem provedení bude probíhat následovně: vylosujeme dva z vás, kteří budou hádat a jsou označeni jako školníci. Zbývající děti si rozdělí dvojice obrázků, které jim připraví vychovatelé. Školníci jdou za dveře. Ti z vás, kteří mají obrázek, se rozmístí po celé ploše tělocvičny, dřepnou si, obrázek drží v obou rukách, položený na zemi a motiv obrázku je otočený směrem k podlaze.

Školníci jsou pozvaní zpět do tělocvičny. Losují o to, kdo začne hádat jako první. Po losování začíná samotná hra. Vysloví jména dvou kamarádů, které chtějí označit. Tito označení se postaví a otočí motiv obrázku tak, aby byl viditelný všem hráčům. V případě, že mají stejný obrázek, zařadí se k danému školníkovi do třídy. Pokud označí dvojici stejných obrázků, může v hádání pokračovat. Pokud neuhádne, je na řadě jeho soupeř, který postupuje stejným způsobem. Hra je ukončena po odhalení všech dvojic obrázků. Vyhrává ten školník, který má ve své třídě více žáků.

Alternativy:

Hru lze ztížit tím, že se hráči s obrázky v průběhu hry pohybují a mění svoji polohu. Hru lze hrát v různě velkých kolektivech i v různém prostředí. Příkladem dalšího využití může být situace, kdy vychovatelka umístí jednu z dvojic karet na různá místa školní zahrady. Děti si vylosují kartu a hledají k ní stejnou kartu. Kdo ji najde v nejkratším časovém limitu, tak vyhrává. Karty lze využít také v hodinách anglického, nebo českého jazyka. V hodinách anglického jazyka lze vyobrazené předměty překládat. V hodinách českého jazyka je možné u jednotlivých obrázků určovat například rod a vzor podstatných jmen. Záleží na kreativním přístupu vyučujících v daných předmětech.

Závěrečné hodnocení:

Výroba karet pro pexeso probíhala v příjemné atmosféře, kdy žáci vymýšleli různé náměty obrázků, které byly originální. Zároveň mezi sebou žáci spolupracovali, aby nekreslili stejné motivy obrázků. Při výrobě karet pro pexeso, byla zaznamenána pedagogickými pracovníky vzájemná spolupráce mezi žáky. Žáci z vyšších tříd spontánně pomáhali při návrzích obrázků mladším kamarádům. Žáci si uvědomovali pracnost zhotovení karet a podle toho přistupovali k jejich používání. Nedošlo k poškození karet či k nešetrnému zacházení s nimi. Naopak si žáci vážili své práce i práce svých spolužáků.

Prostřednictvím této části byli vedeni k tomu, aby si vážili nejen svých věcí, ale také majetku školy a práce ostatních lidí. Žáci si vyrobili a prakticky využili pexeso.

Samotná hra děti zaujala a bavila. Stanovená pravidla hry byla dodržována. V prvním dni hraní pexesa se vystříдалo na pozici hadačů celkem šest dvojic dětí. Byly voleny různé taktiky při odhalování stejných dvojic obrázků.

Mezi hráči pexesa byly velké rozdíly ve schopnosti zapamatovat si umístění jednotlivých karet. Hra byla využívána i v hodinách tělesné výchovy. Děti si i v následujících dnech své karty pravidelně kontrolují, zda nejsou poškozeny.

8. ČÁST

Název:

ZÁVĚREČNÝ KVIZ

Cíl:

Cílem v kognitivní rovině je využívání získaných zkušeností, rozvoj pozornosti, paměti a komunikace.

Žáci budou schopni:

- reprodukovat důležitá data týkající se obce,
- vyjmenovat významná data z historie školy.

Cílem v psychomotorické rovině je rozvíjení jemné motoriky.

Žáci budou schopni:

- na slepé mapě určené místo,
- napsat odpovědi na položené otázky.

Rozdělení účastníků: hromadná akce, účastníci nejsou rozděleni do skupin.

Počet účastníků: 31

Časový rozsah: 90 minut.

Místo realizace: základní škola.

Prostředí: místnost se židlemi a interaktivní tabulí.

Denní doba: dopoledne.

Psychická zátěž: velká.

Fyzická zátěž: malá.

Pomůcky a materiál: papíry, tužky, bonbony.

Metoda: slovní (vysvětlení, popis), názorná (předvádění).

Organizační forma: skupinová.

Personální zajištění: pět pedagogických pracovníků, pracovník na přípravu prostor a pomůcek, pracovník na koordinaci kvizu, pracovník na sběr odpovědí a odměňování, pracovník na vyhodnocení odpovědí kvizu, pracovník pro dozor nad žáky.

Motivace:

Dnes nás čeká poslední část programu, kterou je závěrečný kviz a v něm můžete získat sladké odměny. Kolik odměn? To záleží jen na vás a na tom, kolikrát správně odpovíte. Budete odpovídat na deset otázek. Pokud se vám podaří odpovědět na všechny správně, tak můžete získat až deset sladkostí. Jste připraveni? Dobře poslouchejte. Začínáme!

Popis průběhu:

Tento kviz se zaměřuje na první část programu s časovým odstupem, aby bylo možné zjistit, co si žáci zapamatovali. Každý z přítomných žáků dostane tužku a papír, který podepíše svým jménem.

Potom byly postupně položeny otázky a každý z žáků napsal svoji odpověď. Potom byly papíry vybrány a vyhodnoceny. Během doby, kdy pracovník hodnotil odpovědi, žákům byly na interaktivní tabuli prezentovány správné odpovědi na jednotlivé otázky.

Hodnocení probíhá formou bodování. Každá správná odpověď je označena jedním bodem. Papíry s odpověďmi jsou dětem rozdány zpět, aby si mohly zrekapitulovat své odpovědi a seznámit se s počtem získaných bodů. Jeden bod představuje jednu odměnu (sladkost). Na závěr následuje předání odměn na základě získaných bodů v závěrečném kvizu.

Závěrečné hodnocení

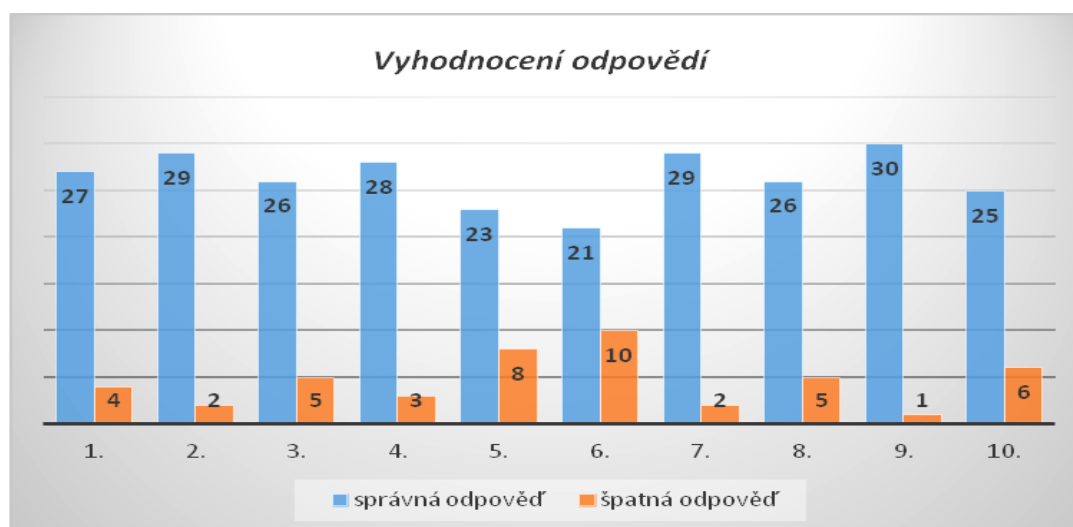
V závěrečné fázi, jež představovala vědomostní soutěž, žáci iniciativně odpovídali na kladené otázky a za správné odpovědi byli odměněni. Jednalo se o otázky související s obcí a historií školy. Odpovědi na tyto otázky byly dětem prezentovány především v první části programu. Převážná část žáků odpovídala na většinu otázek správně i přes značný časový odstup (Tabulka č. 1). Správné a špatné odpovědi jsou graficky znázorněny (Graf č. 1).

Otázky položené v kvizu

1. Označ křížkem na slepé mapě, kde se nachází Moravskoslezský kraj?
2. Kolik žáků chodí do první třídy?
3. Jaký počet obyvatel má obec Stará Ves?
4. Kolik žáků chodí do druhé třídy?
5. Ve kterém roce se začíná psát kronika školy ve Staré Vsi?
6. Do kterého roku se píše kronika školy ve Staré Vsi?
7. Kolik žáků chodí do třetí třídy?
8. Ve kterém kraji České republiky se nachází obec Stará Ves?
9. Kolik žáků chodí do čtvrté třídy?
10. Ve kterém roce byla otevřena školní družina na naší škole?

Otázka	č. 1	č. 2	č. 3	č. 4	č. 5	č. 6	č. 7	č. 8	č. 9	č. 10
Správně	27	29	26	28	23	21	29	26	30	25
Špatně	4	2	5	3	8	10	2	5	1	6

Tabulka č. 1 Vyhodnocení odpovědí žáků v kvizu

Graf č. 1 Grafické znázornění vyhodnocených odpovědí žáků v kvizu

6.2 Zhodnocení programu

Program primární prevence rizikového chování žáků nazvaný „Naše škola“ se skládal z osmi částí a byl součástí celoročního projektu v oblasti prevence. Tato kapitola pojednává o zhodnocení popisovaného programu a o jeho výsledcích. Hodnocení poskytuje zpětnou vazbu o realizovaných aktivitách v programu primární prevence rizikového chování žáků základní školy ve Staré Vsi.

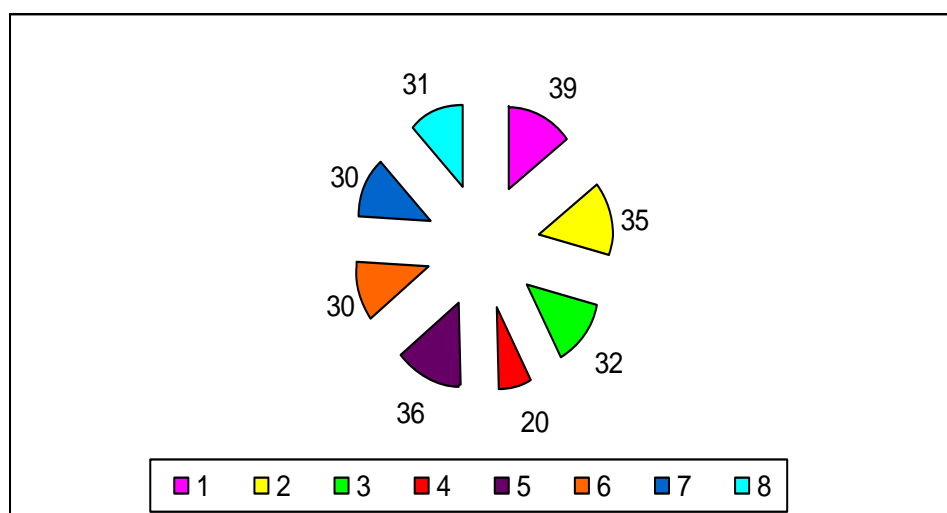
Z hodnocení mohou vyplynout možnosti pro zlepšení aktivit při jeho realizaci v dalších letech. Hodnocení ze strany žáků probíhalo formou bodování a pedagogičtí pracovníci se k programu vyjádřili písemnou formou.

6. 2. 1 Zhodnocení ze strany dětí

Cílem zhodnocení bylo získat informace od žáků, což bylo uskutečněno v dopoledních hodinách v časovém horizontu 90 minut. Hodnocení jednotlivých částí programu probíhalo písemnou formou, kdy žáci měli možnost přidělit minimálně jeden a maximálně pět bodů. Žáci hodnotili ty části programu, kterých se zúčastnili, protože počet přítomných žáků byl v jednotlivých částech programu rozdílný (Graf č. 2). V době provedení zhodnocení jednotlivých částí programu bylo přítomno celkem 39 žáků.

Část číslo	1	2	3	4	5	6	7	8
Počet žáků	39	35	32	20	36	30	30	31

Tabulka č. 2 Počet žáků v jednotlivých částech programu

Graf č. 2 Grafické znázornění počtu žáků v jednotlivých částech programu

Motivace

Nejdříve si společně připomeneme, o čem vlastně program byl a jeho jednotlivé části. Vzpomene si někdo z vás, jaký má tento program název? Název programu je „Naše škola“ a je součástí Projektu primární prevence rizikového chování. Nyní se pokusíme najít odpovědi na některé otázky. K čemu program vlastně slouží? Zkuste říct svůj názor. Výborně. Nyní si vaše názory shrneme. Cílem tohoto programu je, aby jste se něco nového dozvěděli a naučili se něco vyrábět. Společně jsme se snažili o upevnění kamarádských vztahů mezi vámi a o vytvoření nových přátelství. Zaměřili jsme se na to, aby jste vnímali prostředí ve škole jako bezpečné. Zároveň bylo naším cílem podpořit komunikaci mezi všemi žáky a také zlepšit komunikaci mezi žáky a učiteli. Je důležité umět vyjádřit svůj vlastní názor a umět si povídat i naslouchat druhým lidem. Prezentovali jsme vám pravidla chování a také jejich dodržování.

Vzpomenete si na názvy jednotlivých částí programu nebo na to, co jste v nich dělali? Ano, bylo jich celkem osm a pamatujete si také názvy jednotlivých částí. Nastal čas ohlédnutí se za tím, co jsme společně v rámci tohoto programu prožili. Na ohlédnutí navazuje zhodnocení. Víte, že v naší škole hodnotí učitelé žáky pomocí známek, aby žáci věděli, v čem jsou dobří a naopak kde se mohou zlepšit.

Stejnou věc právě teď uděláme u programu „Naše škola“. Zahrajete si na porotu, která bude bodovat jednotlivé části programu. Budete přidělovat jednotlivým částem body, kdy můžete přidělit nejméně jeden bod a maximálně pět bodů. Čím více se vám hodnocená část líbila, tím více jí přidělíte bodů. Pokud by měl někdo z vás dotaz během hodnocení a chtěl se na něco zeptat, tak se může kdykoli přihlásit a bude mu podáno vysvětlení. Všichni rozumí tomu, co mají dělat? Můžete tedy začít bodovat.

Popis průběhu

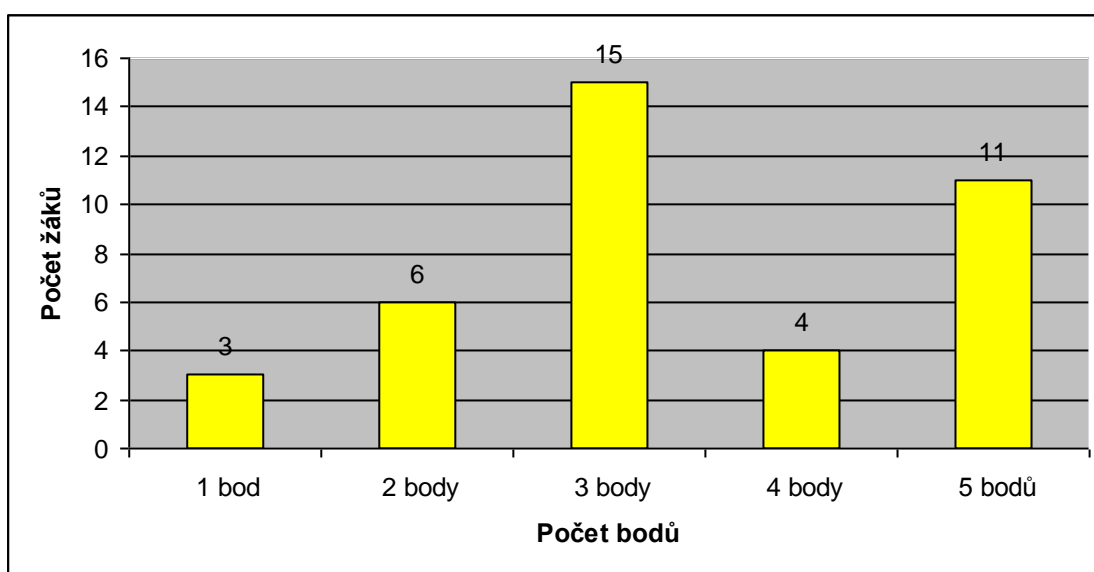
Nejdříve bylo nutné připravit třídu tak, aby všichni žáci měli k dispozici místo k sezení, protože při běžné výuce bývá počet dětí ve třídách nižší. Všichni žáci byli usazeni na svá místa a byly jim rozdány psací potřeby a papíry. Interaktivní tabule ve třídě byla využita k prezentaci fotografií pořízených v jednotlivých částech programu. Pedagogický pracovník určený ke koordinaci činností při zhodnocení řídil postup při zaznamenávání hodnocení žáky. Nejdříve požádal účastníky, aby zaznamenali číslo hodnocené části a poté jim prezentoval z dané části fotografie a stručně popsal, co bylo náplní této části. Následně vyzval žáky k zaznamenání počtu bodů, které chtějí přidělit na základě vlastního názoru. Po zhodnocení všech osmi částí byly papíry s bodováním od všech žáků vybrány. Pedagogičtí pracovníci poděkovali žákům za účast na programu a evaluace ze strany žáků byla tímto ukončena.

Zhodnocení 1. části

První část „Cesta zpátky aneb po stopách historie školy“ zahrnovala přednášku o škole a obci, prezentaci fotografií, ukázky a prohlídky kronik školy. Této části programu se zúčastnilo celkem 39 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	3	6	15	4	11

Tabulka č. 3 Přidělené body 1. části

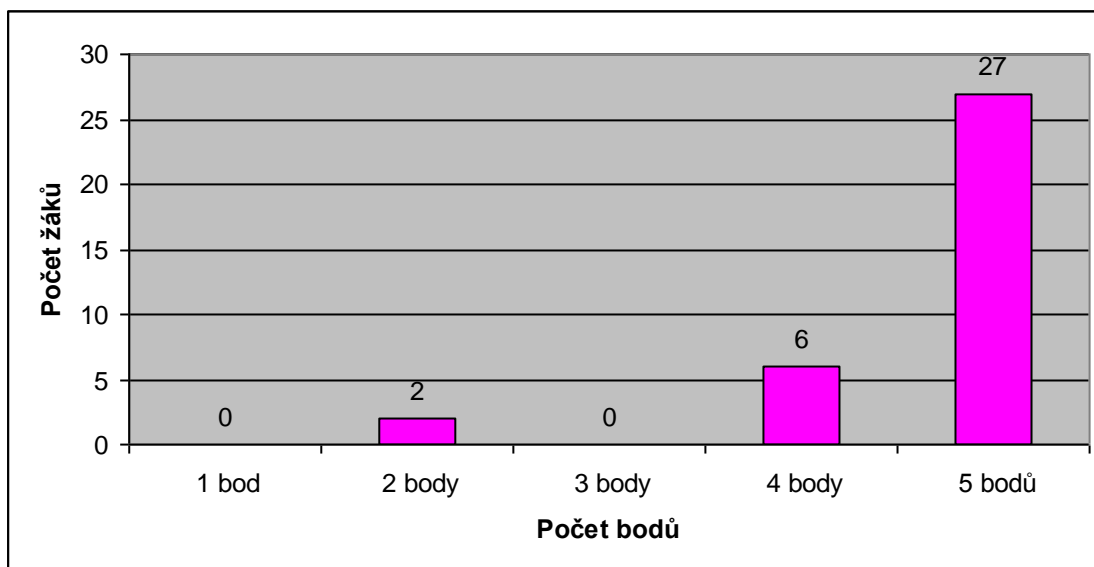
Graf č. 3 Grafické znázornění přidělených bodů 1. části

Zhodnocení 2. části

Druhá část „Postavíme školu, aneb vyrobíme model školy“ se skládala z nakreslení budovy školy, výroby modelu školy a výroby postaviček žáků. Této části programu se zúčastnilo celkem 35 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	0	2	0	6	27

Tabulka č. 4 Přidělené body 2. části

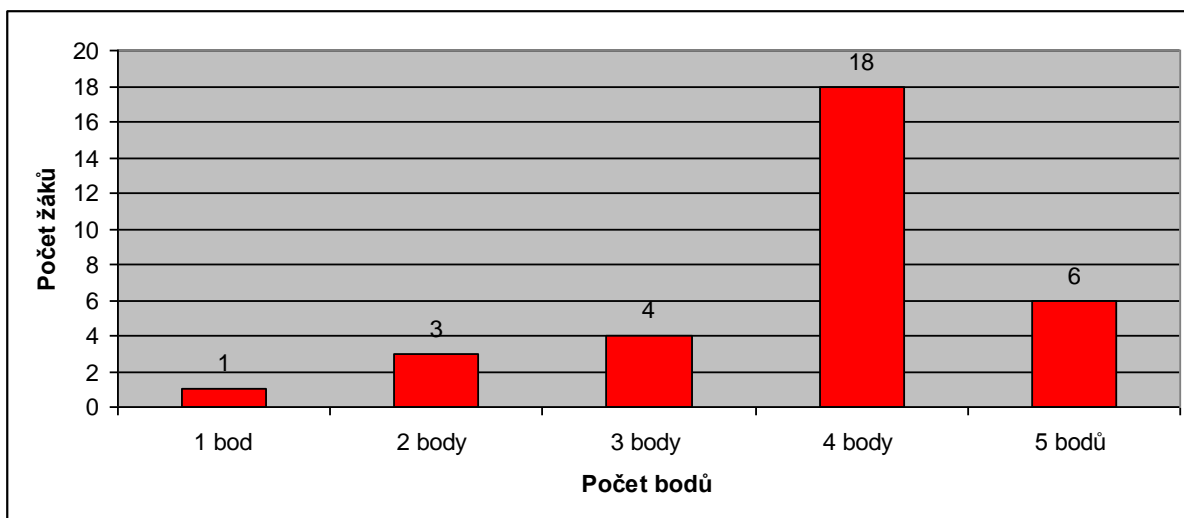
Graf č. 4 Grafické znázornění přidělených bodů 2. části

Zhodnocení 3. části

Součástí třetí části s názvem „Pohádková škola aneb školní pohádka“ bylo napsání scénáře pro školní pohádku a hra na hudební nástroje. Této části programu se zúčastnilo celkem 32 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	1	3	4	18	6

Tabulka č. 5 Přidělené body 3. části

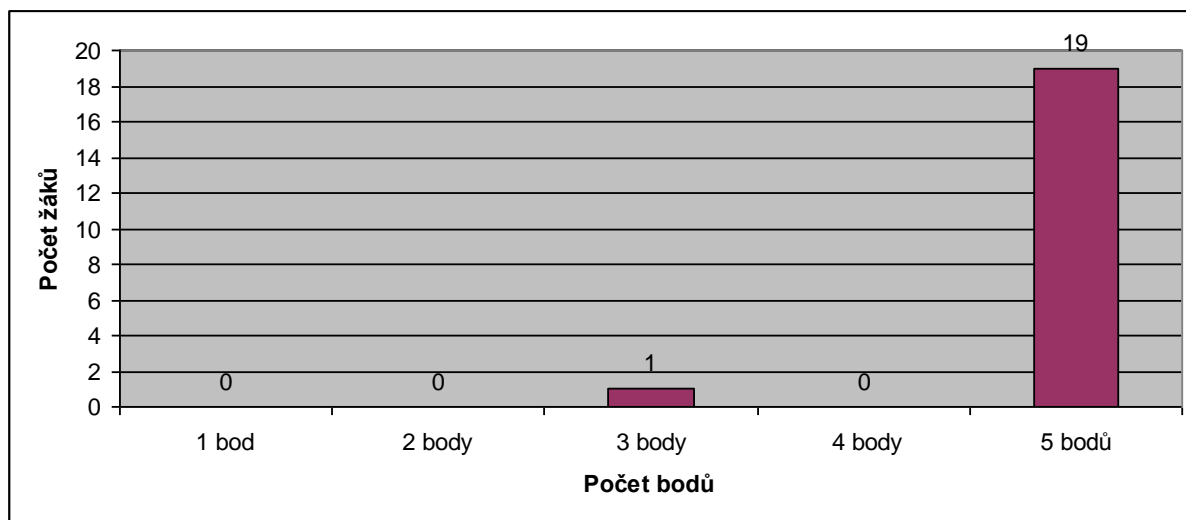
Graf č.5 Grafické znázornění přidělených bodů 3. části

Zhodnocení 4. části

Čtvrtá část „Spaní ve škole aneb co všechno se dá ve škole dělat“ byla provázena souborem aktivit, jež v této části zahrnovaly lampiónový průvod obcí, noční prohlídku školy, chvilku jógy a pyžamovou módní přehlídku. Této části programu se zúčastnilo celkem 20 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	0	0	1	0	19

Tabulka č. 6 Přidělené body 4. části

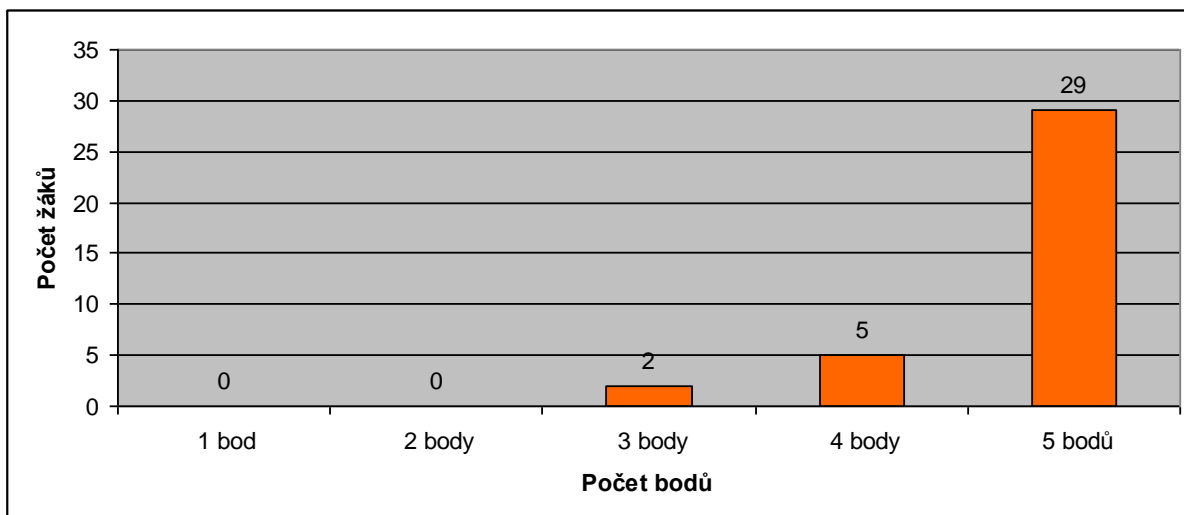
Graf č. 6 Grafické znázornění přidělených bodů 4. části

Zhodnocení 5. části

Pátá část měla název „Dramatizace aneb jak to vidí děti“. Jednalo se hraní scének ze školního prostředí v podání pedagogických pracovníků školy. Této části programu se zúčastnilo celkem 36 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	0	0	2	5	29

Tabulka č. 7 Přidělené body 5. části

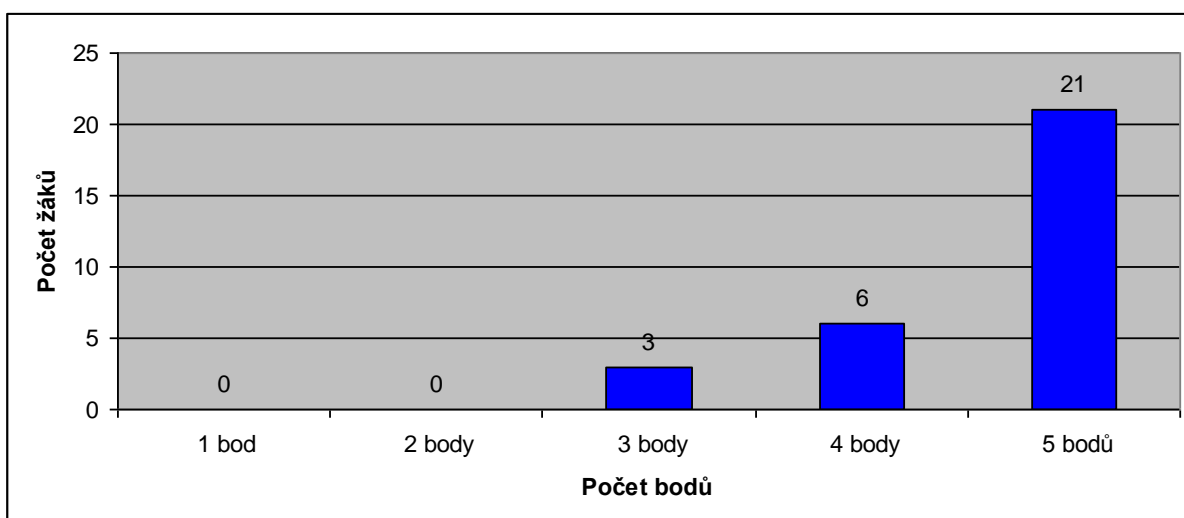
Graf č. 7 Grafické znázornění přidělených bodů 5. části

Zhodnocení 6. části

Šestá část „Tajemná výprava aneb dobrodružství ve škole“ představuje dobrodružnou stezku, na které žáci plnili sedm úkolů z různých oblastí zaměřených vždy na téma, které nějakým způsobem souvisí se školou. Této části programu se zúčastnilo celkem 30 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	0	0	3	6	21

Tabulka č. 8 Přidělené body 6. části

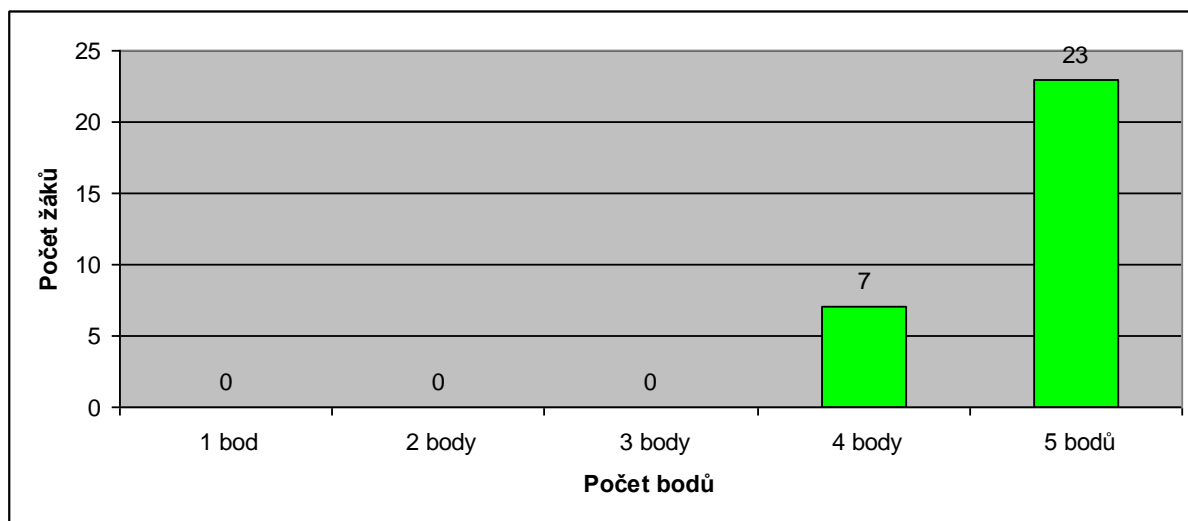
Graf č. 8 Grafické znázornění přidělených bodů 6. části

Zhodnocení 7. části

Sedmá část „Pexeso aneb hrajeme si ve škole“ Tato část se skládala z výroby hracích karet a jejich následné použití při hře. Této části programu se zúčastnilo celkem 30 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	0	0	0	7	23

Tabulka č. 9 Přidělené body 7. části

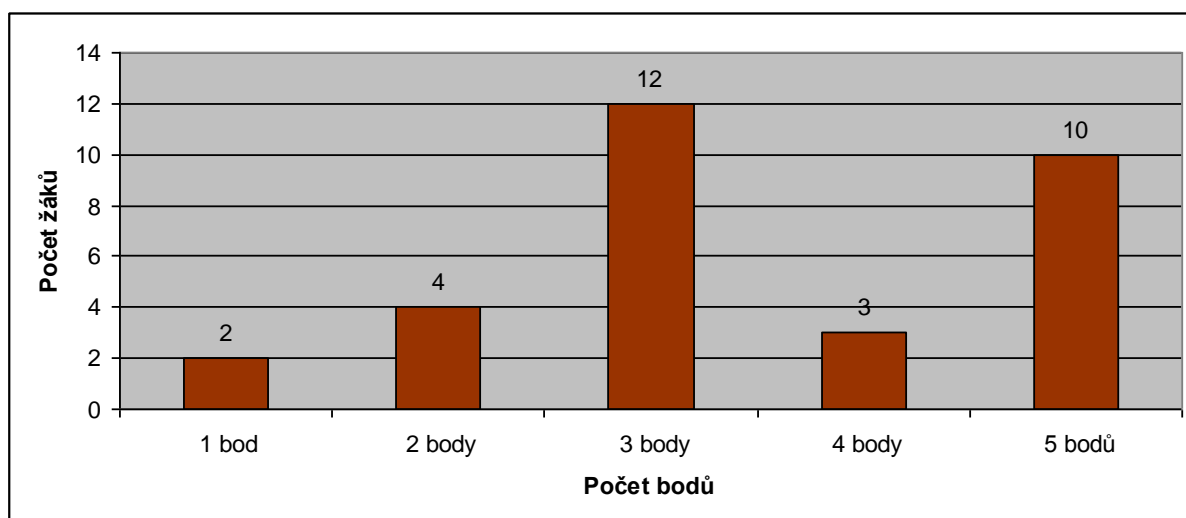
Graf č. 9 Grafické znázornění přidělených bodů 7. části

Zhodnocení 8. části

Osmá část nazvaná „Závěrečný kviz“ představuje závěrečné shrnutí získaných informací žáky především během první popisované části programu primární prevence rizikového chování. Zmíněná část zahrnuje soutěžní kviz, který obsahuje otázky o škole a obci. Tato část byla záměrně zařazena s časovým odstupem, aby došlo k prověření zapamatovaných informací. Této části programu se zúčastnilo celkem 31 žáků a stejný počet žáků hodnotil.

Počet bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Počet žáků	2	4	12	3	10

Tabulka č. 10 Přidělené body 8. části

Graf č. 10 Grafické znázornění přidělených bodů 8. části

Závěrečné shrnutí

Bodování žáků všech částí programu je uvedeno v následující tabulce (Tabulka č. 11). Grafické znázornění přidělených bodů žáky je znázorněno v níže uvedeném grafu (Graf č. 11). Body jednotlivým částem přidělovalo celkem 39 žáků. Žáci hodnotili jen ty části programu, kterých se zúčastnili.

V uvedeném grafu je vidět, že žáci přidělili všechny možné varianty bodů (1 – 5 bodů) v první, třetí a osmé části. Ve čtvrté a sedmé části žáci využili pouze dvě z možných pěti variant bodů. V části čtvrté se jednalo se o variantu tři a pěti bodovou a v části sedmé využili variantu čtyř a pěti bodovou.

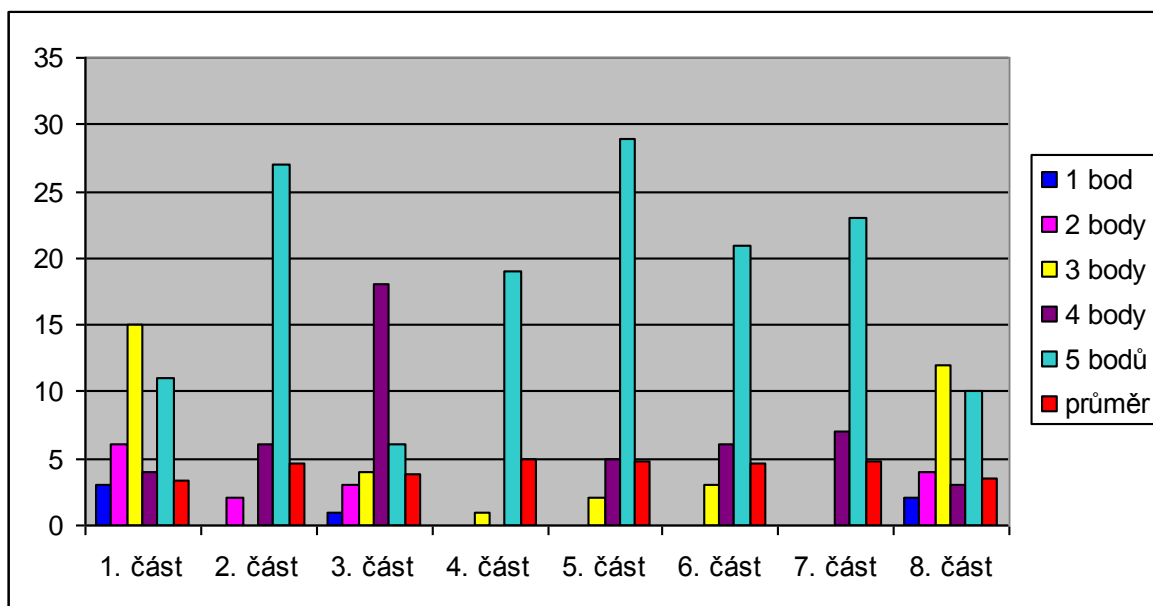
V níže uvedeném grafu je uvedena průměrná hodnota přidělených bodů jednotlivým částem. V hodnocení žáků dosáhla nejvyšší průměrné hodnoty čtvrtá část. Naopak nejnižší hodnotu získala část první.

Názvy jednotlivých částí program

1. část – *Cesta zpátky aneb po stopách historie školy.*
2. část – *Postavíme školu, aneb vyrobíme model školy.*
3. část – *Pohádková škola aneb školní pohádka.*
4. část – *Spaní ve škole aneb co všechno se dá ve škole dělat.*
5. část – *Dramatizace aneb jak to vidí učitelé.*
6. část – *Tajemná výprava aneb dobrodružství ve škole.*
7. část – *Pexeso aneb hrajeme si ve škole.*
8. část – *Závěrečný kviz.*

	1. část	2. část	3. část	4. část	5. část	6. část	7. část	8. část
1 bod	3	0	1	0	0	0	0	2
2 body	6	2	3	0	0	0	0	4
3 body	15	0	4	1	2	3	0	12
4 body	4	6	18	0	5	6	7	3
5 bodů	11	27	6	19	29	21	23	10
Průměr	3,35	4,65	3,78	4,9	4,75	4,6	4,76	3,48

Tabulka č. 11 Vyhodnocení přiděleného počtu bodů jednotlivým částem

Graf č. 11 Grafické znázornění vyhodnocení bodování jednotlivých částí

6. 2. Zhodnocení ze strany pedagogů

Cílem zhodnocení ze strany pedagogických pracovníků bylo zjistit jejich názor na jednotlivé části programu. Zhodnocení programu ze strany pedagogických pracovníků proběhlo písemnou formou a zahrnuje také náměty k novým činnostem, jež mohou být prováděny v jednotlivých částech programu v následujících letech.

Zhodnocení 1. část

První část „Cesta zpátky aneb po stopách historie školy“ zahrnovala přednášku o škole a obci, prezentaci fotografií, ukázkou a prohlídkou kronik školy. Tato část programu byla zhodnocena převážně kladně a byly navrženy nové náměty při příští realizaci.

Na základě první části programu byl ze strany pedagogických pracovníků předložen návrh, aby byla navázána spolupráce s klubem seniorů. Spolupráce může spočívat v tom, že se bývalí žáci z řad seniorů zúčastní besedy se žáky.

Senioři by žákům mohli prezentovat zážitky z dob svých školních let. Zároveň by se senioři mohli pokusit, přiblížit našim žákům rozdíly ve vztahu lidí ke škole, žáků k učitelům v dnešní době a v době jejich školních let.

Další navržená inovace spočívala ve spolupráci s obecním úřadem. Spolupráce by zahrnovala prezentaci první části programu jako výstavu pro veřejnost, která by mohla být rozšířena o podrobnější data z historie obce a zároveň by tak mohla plnit funkci vzdělávacího programu pro školy z okolních obcí. Spolu s kronikami školy by mohly být vystaveny také kroniky obce. Vhodná by byla prezentace ostatních sdružení a spolků fungujících v obci.

Zhodnocení 2. část

Druhá část „Postavíme školu, aneb vyrobíme model školy“ se skládala z nakreslení budovy školy, výroby modelu školy a výroby postaviček žáků. Zhodnocení pedagogů bylo kladné. Ocenili nadšení a aktivní zapojení všech žáků do činností.

Příště využijeme nabídky některých rodičů a pokusíme se vyrobit model školy větších rozměrů z pevnějšího a trvanlivějšího materiálu, který by mohl být po nějakou dobu umístěn v prostorách školní zahrady. Tato vzájemná spolupráce může upevnit a zároveň i zlepšit stávající vztahy s rodiči. Z písemného vyjádření jedné paní učitelky: „*tatínek jednoho žáka mi nabídl svoji pomoc při výrobě modelu v příštím roce*“.

Zhodnocení 3. část

Součástí třetí části s názvem „Pohádková škola aneb školní pohádka“ bylo napsání scénáře pro školní pohádku a hra na hudební nástroje. Tato část programu byla všemi učiteli hodnocena jako velice přínosná, protože žáci přistupovali k činnostem kreativně a úzce spolupracovali.

Rozhodli jsme se příště připravit loutkové divadlo také pro děti z naší mateřské školy s ohledem na jejich věk. Realizátory a zároveň herci divadelního představení budou žáci základní školy.

Zhodnocení 4. část

Čtvrtá část „Spaní ve škole aneb co všechno se dá ve škole dělat“ byla provázena souborem aktivit, jež v této části zahrnovaly lampiónový průvod obcí, noční prohlídku školy, chvilku jógy a pyžamovou módní přehlídku. Čtvrtou část programu považovali učitelé za velice úspěšnou. Podle jejich názoru se žáci v době trvání akce chovali slušně, vzájemně si pomáhali a navázali nové kamarádské vztahy.

V příštím roce jsme se rozhodli více zapojit rodiče do připravovaných aktivit. Může se jednat například o přípravu společné večeře pro děti, které se této akce zúčastní. Další možnou aktivitou pro rodiče a žáky může být soutěž o nejoriginálnější školní uniformu, která by mohla být vyrobena z různých materiálů.

Došlo ke zlepšení spolupráce školy a některých rodičů našich žáků. Upevnily se stávající a navázaly se nové kamarádské vztahy mezi žáky školy. Někteří žáci komunikovali s pedagogy o svých osobních problémech. Jak uvedla jedna učitelka „*Už vím, proč je jeden z našich žáků stále nepřipravený na vyučování. Nemá to doma vůbec jednoduché.*“

Zhodnocení 5. část

Pátá část měla název „Dramatizace aneb jak to vidí děti“. Jednalo se hraní scének ze školního prostředí v podání pedagogických pracovníků školy. Pedagogičtí pracovníci považují tuto část za nejpřínosnější v oblasti zpětné vazby rizikového chování v naší škole.

Určité momenty z hraných scének někteří žáci prožívali velice intenzivně. Z písemného hodnocení paní učitelky: „*Hrála jsem žáka, který se často v mé třídě vyjadřuje vulgárně, a všimla jsem si, že byl tento žák zaražený. Myslíte, že se poznal?*“

Při následném rozboru scének žáci uváděli, že podobné situace ve škole zažili a nebyly jim příjemné. Z pohledu pedagogických pracovníků by se mohlo jednat o první příznaky šikany, proto byly jednotlivé situace nejdříve pečlivě probrány se všemi žáky. Následně jsme se rozhodli, vrátit se k těmto situacím v jednotlivých třídách a upozornit na možné negativní dopady nesprávného chování k druhým lidem.

Zhodnocení 6. část

Šestá část „Tajemná výprava aneb dobrodružství ve škole“ představuje dobrodružnou stezku, na které žáci plnili sedm úkolů z různých oblastí zaměřených vždy na téma, které nějakým způsobem souvisí se školou. Šestá část programu připomínala učitelům jejich školní léta, protože s dětmi opět zažívali podobné pocity dobrodružství při plnění úkolů na naší dobrodružné stezce.

Pedagogové se shodli na tom, že stezka má pro děti obrovský význam v tom, že si v rámci jedné akce mohou procvičit činnosti z různých oblastí. Dalším pozitivním prvkem je to, že přípravy na plnění úkolů mohou být procvičovány v době, kdy děti navštěvují školní družinu. Nový námět na tuto část programu se týkal změny prostředí. Dle vyjádření pedagogů by bylo vhodné stezku zrealizovat v měsíci červnu na školní zahradě.

Zhodnocení 7. část

Sedmá část „Pexeso aneb hrajeme si ve škole“ Tato část se skládala z výroby hracích karet a jejich následné použití při hře.

Učitelé ocenili využití vyrobených karet ve vyučování. Jak uvedla paní učitelka: „*Připadá mi, že žáci byli v hodině českého jazyka více aktivní, protože používali vlastnoručně vyrobené pomůcky.*“

Zhodnocení 8. část

Osmá část nazvaná „Závěrečný kviz“ představuje závěrečné shrnutí získaných informací žáky během první popisované části programu. Záměrem bylo zařazení kvizu na konec programu, aby byl mezi realizací první části a poslední části časový odstup. Všichni pedagogičtí pracovníci byli příjemně překvapeni množstvím správných odpovědí. Podle písemného vyjádření paní učitelky: „*Čekala jsem, že toho zapomenou mnohem více.*“

Závěrečné shrnutí

Všechny části programu byly pedagogickými pracovníky zhodnoceny pozitivně. Domnívám se, že ve všech částech programu byly splněny stanovené cíle. Z hodnocení vyplynuly nové inovace pro zlepšení prováděných aktivit, které jsou uvedeny u námětů v jednotlivých částech.

V průběhu konání programu byla ze strany organizátorů zjištěna nedostatečná prezentace informací o průběhu jednotlivých částí. K tomuto zjištění došli prostřednictvím opakovaných dotazů žáků v průběhu konání programu. V době příští realizace programu by bylo vhodné vytvořit místo ve společných prostorách školy, kde budou tyto informace uváděny, aby je měli žáci i rodiče neustále k dispozici.

Jedním z řešení tohoto návrhu je vytvoření časové osy s obrázky maskotů projektu i s uvedením dne, kdy bude probíhat další část programu, kdy může být uveden její název a krátkým motivační text. Pro zpětnou vazbu by bylo vhodné dát na tomto místě dětem k dispozici prostor, kde by mohly reagovat a vyjadřovat své názory na ty části programu, které již proběhly.

ZÁVĚR

V úvodu diplomové práce jsem si stanovila hlavní cíl, který zahrnuje podrobný popis jednoho programu projektu primární prevence rizikového chování žáků základní školy ve Staré Vsi, s ohledem na specifika této školy a jeho zhodnocení.

Domnívám se, že se mi podařily splnit stanovené cíle. V práci byla popsána realizace konkrétního programu v praxi a byla uvedena jeho detailní struktura. Na závěr práce je provedeno zhodnocení programu, kdy došlo k posouzení jeho dopadu v krátkodobém časovém horizontu. Při zhodnocení programu byl odhalen možný náznak rizikového chování v kolektivu jedné třídy a byla zahájena opatření ze strany školy směřující k nápravě dané situace.

Diplomová práce popisuje rizikové chování, jeho formy a faktory vzniku. Dále definuje prevenci, její druhy, realizaci ve školství a aktuální stav řešené problematiky. Navazuje část, která charakterizuje obec, její historii, současnou školu a dokumenty školy související s primární prevencí. Práce blíže seznamuje s realizovaným projektem primární prevence rizikového chování na základní škole a s nezbytnými součástmi pro jeho realizaci, mezi které se řadí cílová skupina projektu, cíle a rámec projektu spolu s jeho časovým harmonogramem. Věřím, že tato práce může být inspirací pro jiné pedagogy, kteří se snaží realizovat primární prevenci rizikového chování na podobném typu školy.

V naší společnosti se v poslední době intenzivně diskutuje o rizikovém chování a jeho prevenci na úrovni školství. Tato diskuze je následkem tragického případu, kdy byl uveřejněn případ šikany učitelky svými žáky. Na základě této skutečnosti MŠMT v březnu tohoto roku aktualizovalo Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, které vstoupilo v platnost v roce 2013. Tento dokument byl doplněn o téma šikany učitele žákem. MŠMT publikovalo na svém internetovém portálu dne 24. března 2016 metodické pomůcky k řešení šikany. Zahrnují opatření z oblasti šikany ve školním prostředí, přehled institucí poskytujících metodickou pomoc a poradenství v oblasti šikany a poznámky k možnostem řešení šikany. MŠMT informovalo o budoucím provedení celoplošného šetření na téma výskytu šikany ve školách a školských zařízeních, které bude realizovat Česká školní inspekce. Na jeho základě budou navrženy další úpravy metodických materiálů. Hlavní snahou ze strany MŠMT je podle slov ministryně školství zajištění bezpečí a respektu všem pedagogům.

Položme si otázku: „Jakým způsobem lze zajistit někomu respekt?“. Jde o nelehký úkol, který musí být posuzován z více hledisek. V tomto případě nelze určovat cíle pouze formou zveřejněných verbálních gest, ale je důležité ukázat směr, který nás k cíli může dovést a lze jej praktikovat v reálném světě a v reálné škole. A právě v tomto okamžiku pocítuji úzkou vzájemnou vazbu stavu českého školství a stavu české společnosti. Otázka respektu je sice komplikovaná, ale slušnost mezi lidmi je podle mého názor jednoduchý nástroj, který může začít používat každý člověk. Změn v oblasti rizikového chování a v jeho prevenci lze ve školství dosáhnout, ale není možné předvídat časový horizont, kdy budou tyto změny patrné.

Netroufám si odhadnout, do jaké míry jsem schopna objektivně se vcítit do dětské duše. Přesto věřím, že charakterní lidé vykonávající své zaměstnání s láskou, mohou mít i u „dětí dnešní doby“ respekt, který je založený na jejich pocitech.

SEZNAM ZKRATEK

CAN	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
ISCED	Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání (International Standard Classification of Education)
Metodika	Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
MPP	Minimální preventivní program
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
RVP	Rámcový vzdělávací program
Strategie	Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013-2018
SZÚ	Státní zdravotní ústav
ŠPP	Školní preventivní program
ŠPZ	Škola podporující zdraví
ŠVP	Školní vzdělávací program

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2005. ISBN 978-80-86642-08-6.

BURYÁNEK, Jan. *Interkulturní vzdělávání II*. Praha: Člověk v tísní, 2005. ISBN 80-903510-5-0.

HÁJEK, B.; B. HOFBAUER a J. PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

HUTYROVÁ, M.; M. RŮŽIČKA a J. SPĚVÁČEK. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: UP, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-244-3725-5.

KALIBOVÁ, Petra a Martin KALIBA. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-507-3.

KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti 2. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

KAREL, Jiří. *Stará ves a Žďárský Potok v dějinách Moravy*. Stará Ves: Obecní úřad, 2011.

KAŠPÁRKOVÁ, Jana. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1852-0.

KNOTOVÁ, D. *Pedagogická dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

KOŠŤÁLOVÁ, Hana a kol. *Školní vzdělávací program*. 4. vyd. Praha: Ferlag Dashöfer, 2008. ISBN 1801-8149.

KYRIACOU, Chris. *Essentials Teaching Skills*. Third Edition. United Kingdom. Cheltenham: Nelson Thornes, 2007. ISBN 978 0 7487 8161 4.

KUBIŠOVÁ, Petra. *Program prevence kriminality na základních školách*. Praha: Univerzita Karlova, 2012. Elektronická publikace. ISBN 978-80-7476-011-2.

KUSÁK, P. a P. DAŘÍLEK. *Pedagogická psychologie*. Olomouc: UP, 1998. ISBN 80-7076-837-2.

MAŇÁK, Josef. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

MIOVSKÝ, Michal a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Scan, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Toga, 2012. ISBN 978-80-87258-89-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1290-7.

PAPEŽOVÁ, Hana a Jana HANUSOVÁ. *Poruchy příjmu potravy, příručka pro pomáhající profese*. Praha: Univerzita Karlova, Togg, 2012. ISBN 978-80-87258-98-9.

PIAGET, J. a B. Inhelder. *Psychologie dítěte*. 17. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0.

PINKAVA, Viktor. *Unčovský a Rýmařovský okres*. Brno: Garn, 2011. ISBN 978-80-86347-24-0.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 7. vyd. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-1499-3.

POKORNÝ, Vratislav.; TELCOVÁ, Jana.; TOMKO, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-86568-04-0.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7.

PRŮCHA, J.; E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ŠIMÍČKOVÁ- ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 3. vyd. Olomouc: 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALENTOVÁ, Lidmila a kol. *Školní poradenství I*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-7290-710-6.

VALENTOVÁ, Lidmila a kol. *Školní poradenství II*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1.

VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-87041-86-4.

ZHÁNĚL, J.; V. HELLENBRANDT a V. SEBERA. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6696-0.

JINÉ ZDROJE

Odborné časopisy

JINDROVÁ Martina. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady*, Prevence, 2015, 3, s. 8. ISSN 1214-8717.

VOJTÍŠEK Zdeněk. *Prevence v oblasti sekt*, Prevence, 2015, 8, s. 6- 8. ISSN 1214-8717.

Směrnice a prováděcí předpisy organizace

Celoroční plán práce základní školy Stará Ves, 2014/2015.

Program primární prevence rizikového chování dětí, Stará Ves, 2014/2015.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, Stará Ves, 2007.

Výroční zprávy školy Stará Ves, školní rok 2014/2015.

Další zdroje

Kroniky školy, školní rok 1945- 1985.

JEŽOVÁ Jana. *Možné způsoby prevence sociálně patologických jevů u dětí předškolního a mladšího školního věku*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015.

LEGISLATIVA

ČESKO. *Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>.

ČESKO. *Zákon č.3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností*. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-3>.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BESIP. *Dopravní výchova*. 2012. [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/cz/dopravni-vychova>.

Moravskoslezský kraj. *Rozvojové a dotační programy a projekty*. 2015. [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.msk.cz/cz/eu>.

MŠMT ČR. *Certifikace odborné způsobilosti programů primární prevence*. 2013-2015. [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/certifikace-programu-primarni-prevence>.

MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Č. j. 21291/2010-28. 2010. [online]. [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Metodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc.

MŠMT ČR. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. [online]. [cit. 2015-10-12]. 2013- 2015 - 2001. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/Jakub/bilakniha.pdf.

MŠMT ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013- 2018*. 2013. [online]. [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>.

MŠMT ČR. *Rejstřík škol*. 2013- 2015. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/>.

MŠMT ČR. *Výsledky DP prevence*. 2013- 2015. [online]. [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>.

Mikroregion Rýmařovsko. *O regionu*. [online]. [cit. 2015-10-08]. Dostupné z: <http://rymarovsko.cz/rymaovsko.html>.

Národní ústav pro vzdělávání. *Abecední seznam certifikovaných poskytovatelů*. [online]. [cit. 2015- 12- 10]. Dostupné z: [http:// www.nuv.cz](http://www.nuv.cz).

Oficiální stránky obce Stará Ves. *Historie obce*. [online]. [cit. 2015-10-08]. Dostupné z: <http://www.staraves.eu/jupgrade/index.php/o-obci>.

Státní zdravotní ústav. *Škola podporující zdraví*. [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi>.

Státní zdravotní ústav. *Program Jablíčko*. [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi>.

Český statistický úřad. *Charakteristika kraje*. [online]. [cit. 2015-20-10]. Dostupné z: <http://www.czso.cz>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

Tabulka č. 1	Vyhodnocení odpovědí žáků v kvizu
Tabulka č. 2	Počet žáků v jednotlivých částech programu
Tabulka č. 3	Přidělené body 1. části
Tabulka č. 4	Přidělené body 2. části
Tabulka č. 5	Přidělené body 3. části
Tabulka č. 6	Přidělené body 4. části
Tabulka č. 7	Přidělené body 5. části
Tabulka č. 8	Přidělené body 6. části
Tabulka č. 9	Přidělené body 7. části
Tabulka č. 10	Přidělené body 8. části
Tabulka č. 11	Vyhodnocení přiděleného počtu bodů jednotlivým částem

Grafy

Graf č. 1	Grafické znázornění vyhodnocených odpovědí žáků v kvizu
Graf č. 2	Grafické znázornění počtu žáků v jednotlivých částech programu
Graf č. 3	Grafické znázornění přidělených bodů 1. části
Graf č. 4	Grafické znázornění přidělených bodů 2. části

- Graf č. 5 Grafické znázornění přidělených bodů 3. části
- Graf č. 6 Grafické znázornění přidělených bodů 4. části
- Graf č. 7 Grafické znázornění přidělených bodů 5. části
- Graf č. 8 Grafické znázornění přidělených bodů 6. části
- Graf č. 9 Grafické znázornění přidělených bodů 7. části
- Graf č. 10 Grafické znázornění přidělených bodů 8. části
- Graf č. 11 Grafické znázornění vyhodnocení bodování jednotlivých částí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Fotografie č. 1 – 10

Příloha č. 2 Seznam certifikovaných poskytovatelů

Příloha č. 3 Příklady některých podpořených projektů v roce 2016

Příloha č. 4 Identifikační údaje základní školy podle zřizovací listiny

Příloha č. 5 ŠVP pro základní vzdělávání

Příloha č. 6 Klíčové kompetence v ŠVP

Příloha č. 7 Obce Rýmařovska

Příloha č. 1

Školní knihovna

Fotografie č. 1 (z archivu autorky)

Maskoti projektu primární prevence

Fotografie č. 2 (z archivu autorky)

Budova školy

Fotografie č. 3 (z archivu autorky)

Papírové postavičky

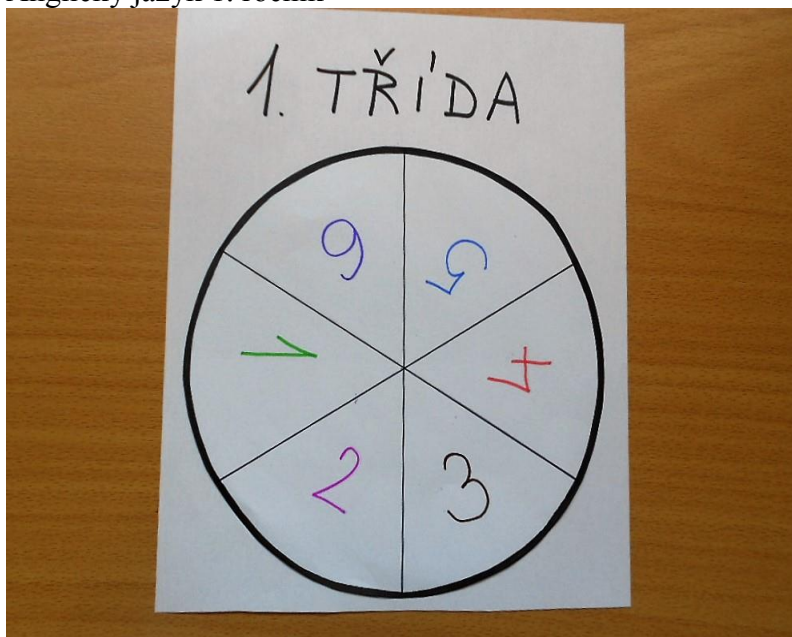
Fotografie č. 4 (z archivu autorky)

„Smajlovníček“

JMÉNO :	
TŘÍDA :	
ÚKOL	
č. 1	😊
č. 2	☹️
č. 3	
č. 4	
č. 5	
č. 6	
č. 7	

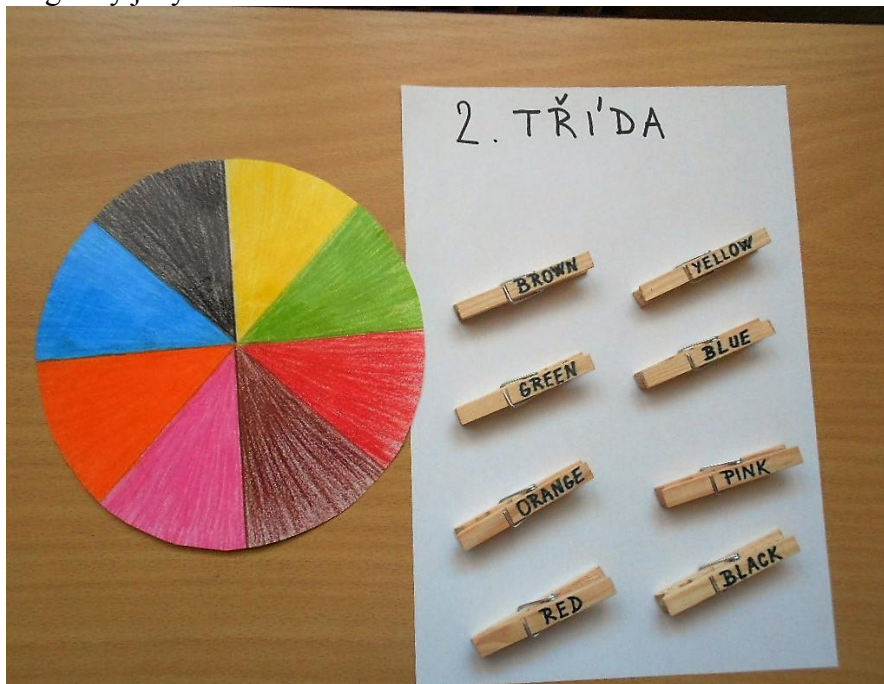
Fotografie č. 5 (z archivu autorky)

Anglický jazyk 1. ročník

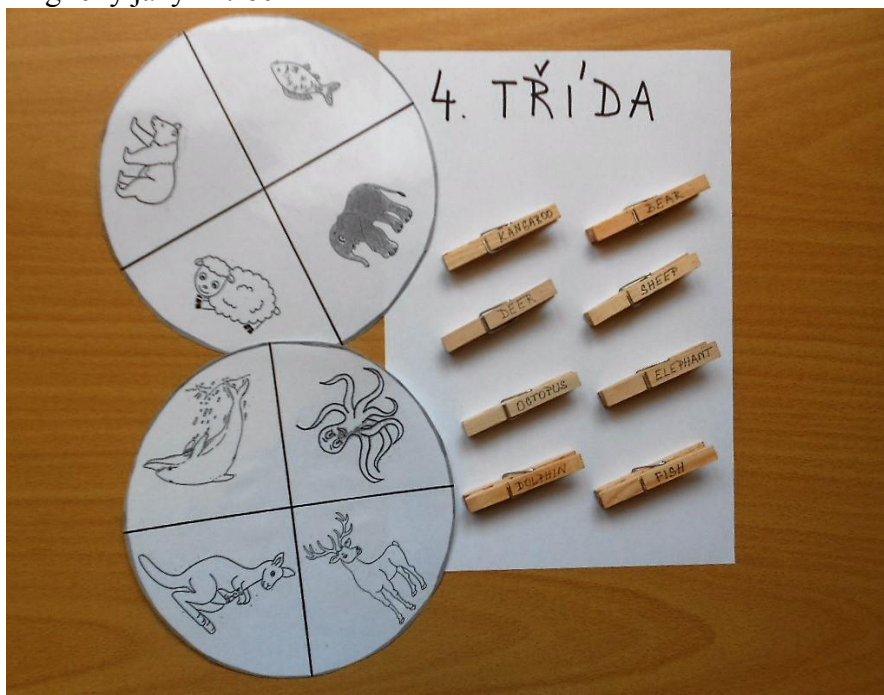
Fotografie č. 6 (z archivu autorky)

Anglický jazyk 2.ročník

Fotografie č. 7 (z archivu autorky)

Anglický jazyk 4.ročník

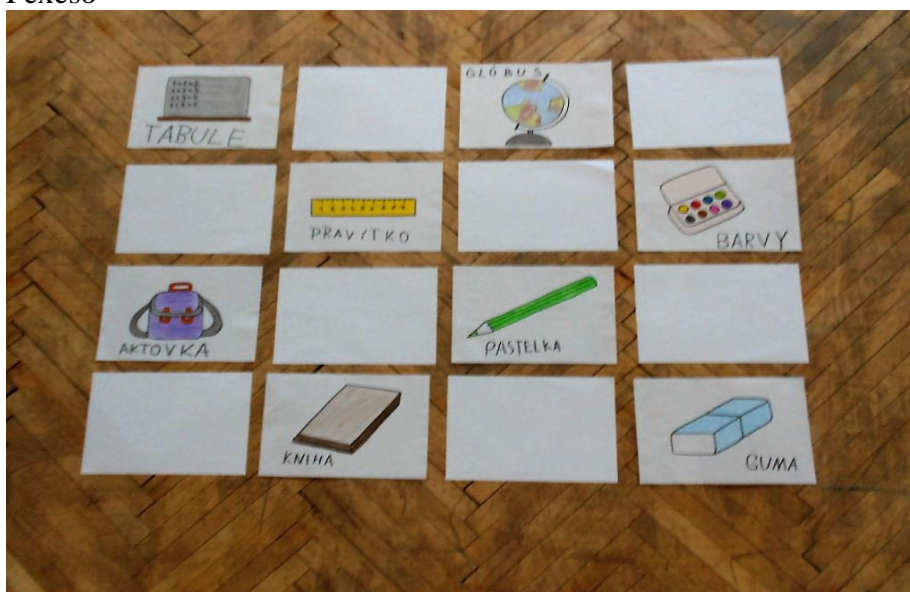
Fotografie č. 8 (z archivu autorky)

Anglický jazyk 5.ročník

Fotografie č. 9 (z archivu autorky)

Pexeso

Fotografie č. 10 (z archivu autorky)

Příloha č. 2

Seznam certifikovaných poskytovatelů

- Anima – terapie, o. s.
- Arkáda – sociálně psychologické centrum, o. s.
- Centrum podpory zdraví, o. s.
- Centrum prevence rizikové virtuální komunikace UPOL
- Centrum pro rodinu a sociální péči
- Centrum protidrogové prevence a terapie, o.p.s.
- Cesta integrace, o.p.s.
- DO SVĚTA
- Elio, o. s.
- Jules a Jim, o. s.
- KAPPA-HELP
- KLUB ZÁMEK – centrum prevence Třebíč (DCHB - Oblastní charita Třebíč)
- Kolpingovo dílo České republiky o. s.
- Křesťanská pedagogicko-psychologická poradna
- Madio, o. s.
- Magdaléna, o.p.s.
- MAJÁK o.p.s.
- Metha, z. ú.
- Občanské sdružení AVE
- Občanské sdružení LECCOS
- Oblastní charita Žďár nad Sázavou
- Open House o.p.s.
- P-centrum
- Pedagogicko-psychologická poradna Brno
- Pedagogicko-psychologická poradna Ústí nad Orlicí
- Podané ruce o.p.s.
- Point 14
- PorCeTa, o.p.s.
- Portimo, o.p.s.
- Portus Prachatice

- Prev-Centrum o. s.
- Prevalis
- Projekt Odyssea
- ProPrev, z. s.
- PROSPE, o. s.
- Prostor plus, o.p.s.
- PROSTOR PRO, o.p.s.
- Proxima Sociale o.p.s.
- R-Ego o. s.
- Renarkon o.p.s.
- Rizika internetu a komunikačních technologií, o. s.
- Semiramis o. s.
- Sion – Nová generace, o. s.
- Sociální služby města Havířova
- Společně k bezpečí
- Spolek psychologických služeb
- Střed z.ú.
- Světlo Kadaň o.s.
- THEIA – krizové centrum o.p.s.
- Vrakbar - Centrum primární prevence Jihlava
- ŽIVOT BEZ ZÁVISLOSTÍ

(Seznam certifikovaných poskytovatelů [online], 2015)

Příloha č. 3

Příklady některých podpořených projektů v roce 2016

- Žadatel: Univerzita Palackého v Olomouci
Projekt: E- Bezpečí- nebezpečí elektronické komunikace pro žáky i učitel (2016-2018)
- Žadatel: Renarkon o. p. s.
Projekt: Včasná intervence
- Žadatel: Radek Maca
Projekt: Prevence- info
- Žadatel: Pedagogicko psychologická poradna
Projekt: Krok za krokem
- Žadatel: Základní a Mateřská škola Stará Ves
Projekt: Putování s Maxem a Rozárkou
- Národní ústav duševního zdraví
Projekt: Prevence psychosociálních rizik nezletilých žen a matek s rizikovým chováním prostřednictvím korekce vztahové vazby
- Žadatel: Ústav SANANIM
Projekt: Drogové informační centrum- drogová poradna
- Žadatel: Sdružení SCAN
Projekt: Časopis Adiktologie (ročník 2016)
(Výsledky DP prevence [online], 2013-215).

Příloha č. 4

Identifikační údaje základní školy podle zřizovací listiny

Název školy:	Základní škola a Mateřská škola Stará ves, okres Bruntál, příspěvková organizace	
Sídlo:	Dlouhá 261/ 24, 793 43 Stará Ves	
Právní forma:	Příspěvková organizace	
IČO:	750 272 32	
Zřizovatel:	Obec Stará Ves, Dlouhá 287/ 32, 793 43 Stará Ves	
Datum zápisu do rejstříku:	1. 1. 2005	
Datum zahájení činnosti:	1. 8. 1945	
Formy vzdělávání:	denní	
Součástí školy:	Základní škola	
Na škole jsou vyučovány tyto obory vzdělání:		
Kód oboru: 79-01-B/01	Základní škola speciální	Kapacita oboru: 5
Kód oboru: 79-01-C/01	Základní škola	Kapacita oboru: 60
	Mateřská škola	Kapacita oboru: 35
	Školní družina	Kapacita oboru: 60
	Školní jídelna	Kapacita oboru: 95

(Rejstřík škol a školských zařízení [online], 2013- 2015).

Příloha č. 5

ŠVP pro základní vzdělávání

- **Identifikační údaje**

-obsahuje identifikační údaje školy, zřizovatele a platnost dokumentu (Příloha č. 3).

- **Charakteristika školy**

-uvádí se zde velikost školy, její interiér a exteriér, vybavení, řízení a organizace výuky, charakteristika pedagogického sboru a žáků, spolupráce s rodiči žáků, jinými subjekty a další aktivity školy.

- **Charakteristika ŠVP**

-popisuje zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných. Součástí je také začlenění průřezových témat, a to jsou výchova osobnostní a sociální, demokratického občana, k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní, environmentální a mediální výchova.

- **Učební plán**

-zpracovaný učební plán pro I. stupeň (1. – 5. ročník), jsou zde uvedeny vzdělávací oblasti, vzdělávací předměty, hodinová dotace v jednotlivých ročnících a celková povinná časová dotace.

- **Učební osnovy**

-pro každý vyučovací předmět učebního plánu jsou vypracované učební osnovy. Ty jsou členěny do dvou základních oblastí. První oblast zahrnuje název vzdělávací oblasti, její charakteristiku, vyučovací předměty v dané oblasti a zařazená průřezová témata. Druhá oblast specifikuje názvy vyučovacích předmětů, jejich charakteristiku, časovou dotaci, organizaci předmětu, průřezová témata realizovaná v předmětu, klíčové kompetence, učivo předmětu členěné podle tříd, očekávané výstupy a mezipředmětové vztahy.

- **Hodnocení žáků**

-definuje obecné zásady hodnocení žáků, výstupní hodnocení a žakovské portfolio, kritéria pro hodnocení, formy ověřování vědomostí a dovedností žáků, základní pravidla hodnocení prospěchu klasifikací, hodnocení chování, sebehodnocení žáků, hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných žáků.

- **Autoevaluace školy**

-je prováděna podle plánu autoevaluace školy, kde je popsáno její zaměření, cíle, kritéria, nástroje a časový harmonogram. Uvedeny jsou oblasti autoevaluace, konkrétně se jedná o oblast kvality vyučovacího procesu, podmínky ke vzdělání, kultura školy, výsledky vzdělávání, personální práce a hospodaření.

- **Závěrečná ustanovení**

-nedílnou součástí ŠVP pro základní vzdělávání základní školy Stará Ves je roční plán práce. Roční plán práce bývá zpracováván vždy k datu zahájení nového školního roku a aktualizuje ŠVP pro daný školní rok. Současně se zde uvádí možnosti provádění změn v ŠVP (ŠVP, Stará Ves, 2007).

Příloha č. 6

Klíčové kompetence v ŠVP

V ŠVP základní školy Stará Ves jsou uvedeny následující klíčové kompetence a strategie jejich uplatňování:

- „Klíčové kompetence k učení:
 - a) vedeme žáky k využívání vhodných způsobů a metod k učení;
 - b) vedeme žáky k plánování, organizování a řízení vlastního učení;
 - c) usilujeme o vzbuzení zájmu žáků o učení;
 - d) žák dokáže třídit informace na základě jejich pochopení;
 - e) operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly a propojuje je do širších celků z různých vzdělávacích oblastí;
 - f) samostatně pozoruje a experimentuje, porovnává získané výsledky;
 - g) učí se posoudit svůj vlastní pokrok;

- Klíčové kompetence k řešení problémů:
 - a) vnímá různé problémové situace ve škole i mimo ni, snaží se rozpoznat problém a nalézt jeho řešení;
 - b) hledá informace k řešení problémů;
 - c) učí se uvědomovat si zodpovědnost za svá rozhodnutí;

- Klíčové kompetence komunikativní:
 - a) dovede se vyjádřit vlastními slovy výstižně, v písemném a ústním projevu;
 - b) naslouchá rozhovorům jiným, rozumí jim, zapojuje se do diskuze, umí obhájit svůj názor a argumentovat;
 - c) zná kulturu komunikace;
 - d) rozumí různým typům textů, záznamům, ilustracím a učí se je prakticky využít;
 - e) využívá komunikační a informační prostředky ke komunikaci se světem;

- Klíčové kompetence sociální a personální:
 - a) dovede diskutovat v malé skupině i v celé třídě a chce spolupracovat s druhými při řešení úkolu;
 - b) podílí se spolu s pedagogy na utváření pravidel práce;
 - c) podílí se na vytváření příjemné pracovní atmosféry;

 - Klíčové kompetence občanské:
 - a) je si vědom svých práv a povinností
 - b) uvědomuje si povinnost postavit se násilí a bezpráví;
 - c) rozhoduje se zodpovědně dle dané situace a je schopen pomoci;
 - d) zapojuje se do kulturního a společenského života;
 - e) respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu ochrany přírody;

 - Klíčové kompetence pracovní:
 - a) používá bezpečně a účinně materiály a nástroje;
 - b) chrání své zdraví a zdraví druhých“.
- (ŠVP pro základní vzdělávání základní školy Stará Ves, 2007).

Příloha č. 7

Obr. 1 Obce Rýmařovska (zdroj Mikroregion Rýmařovsko)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Zieglerová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Program primární prevence rizikového chování v základní škole ve Staré Vsi.
Název v angličtině:	The primary prevention program of risk behavior in the primary school in Stará Ves.
Anotace práce:	Diplomová práce popisuje program primární prevence rizikového chování v základní škole ve Staré Vsi. Práce pojednává o rizikovém chování a primární prevenci. V další kapitole je charakterizována obec a základní škola v historii a současnosti. Podrobně je popsán jeden z programů projektu primární prevence rizikového chování a jeho zhodnocení.
Klíčová slova:	Rizikové chování, prevence, primární prevence, základní škola, dokumenty prevence, preventivní program.
Anotace v angličtině:	The graduation thesis describes the primary prevention program of risk behavior in the primary school in Stará Ves. The thesis treats the topic of risk behavior and the primary prevention. In the next chapter the village and the primary school are characterized in their history and at the present time. The one of programs in the project „The primary prevention of risk behavior and its evaluation“ is described in detail.
Klíčová slova v angličtině:	Risk behavior, prevention, primary prevention, primary school, prevention documents, preventive program.

<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č.1 Fotografie č. 1 – 10</p> <p>Příloha č. 2 Seznam certifikovaných poskytovatelů</p> <p>Příloha č. 3 Příklady některých podpořených projektů v roce 2016</p> <p>Příloha č. 4 Identifikační údaje základní školy podle zřizovací listiny</p> <p>Příloha č. 5 ŠVP pro základní vzdělávání</p> <p>Příloha č. 6 Klíčové kompetence v ŠVP</p> <p>Příloha č. 7 Obce Rýmařovska</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>103 stran + 19 stran příloh</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Čeština</p>